

Tuomioistuimen kokoonpano

Käräjätuomari Markku Saarikoski
Käräjätuomari Marko Lepistö
Käräjätuomari Noora Nykänen

Asianosaiset

Kantaja
Vauhkala Mika

Vastaaja
Fazer Ravintolat Oy

Vastaaja
Suomen valtio

Asia

Muu riita-asia.

Vireille

15.3.2022

KANNE**Vaatimukset**

Kantaja on vaatinut, että vastaajat tuomitaan yhteisvastuullisesti maksamaan kantajalle

1. hyvitystä 10 000 euroa yhdenvertaisuuslain 23 §:n perusteella syrjinnästä oletetun terveydentilan perusteella

2. Suomen valtio/Valtiokonttori tuomitaan maksamaan 10 000 euroa korvausta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13. artiklan perusteella perusoikeuksien eli oikeuden saada ihmisarvoista kohtelua ja liikkumisvapauden rikkomisesta sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1 artiklan, 8 artiklan, 9 artiklan, 13 artiklan, 14 artiklan ja 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan perusteella rikkomisesta

3. Vastaajat tuomitaan yhteisvastuullisesti maksamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkeineen kuukausi tuomion antamisesta lukien.

Perusteet**Fazer Ravintolat Oy:n vastuu****Tapahtumainkulku**

Kantajaa on estetty pääsemästä Fazer Cafe'hen (Kluuvikatu 3, Helsinki) asiakkaaksi 10.12.2021.kello 9.00 Kantajaa on vaadittu esittämään nk. koronapassi ehtona pääsulle syömään.

Kyseisenä ajankohtana voimassa olleet valtioneuvoston asettamat ravintolarajoitukset Helsingin alueelle olivat seuraavat:

”Ravintolat, joissa anniskellaan alkoholia, voivat olla auki klo 5–18.
Ravintolat, joissa ei anniskella, voivat olla auki klo 5–01.”

Fazer Retail Finlandin toimitusjohtaja Miika Kostilainen perusteli Fazer Cafen toimintaa seuraavasti:

”Kun asiakastanne on 10.12.2021 klo 9 aamulla pyydetty esittämään koronatodistus, Fazer Ravintoloiden Kluuvikadun Fazer-kahvilassa on noudatettu lakia tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (876/2021), tarkemmin sanottuna sen 58 i §:ää EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansalliseen käyttöön liittyen. Kyseisen lainkohdan mukaan mm. ravitsemisliikkeet voivat edellyttää koronatodistuksen esittämistä asiakkailtaan, jolloin ravitsemusliikkeitä koskevat asiakaspaikkamäärärajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluaikarajoitukset eivät koske ravintolatilaa tai -toimintaa.

Myös Valtioneuvoston internet-sivuilla todetaan hyvin yksiselitteisesti, että ”jos ravintola edellyttää asiakkailtaan koronapassia, sen ei tarvitse noudattaa alueelle asetettuja tavallista tiukempia rajoituksia aukiolo- ja anniskeluajoille, sallitulle asiakasmäärälle tai määräystä jokaisen asiakkaan istumapaikasta sisätiloissa.” Toisaalla viittaamassanne materiaalissa eli Aluehallintoviraston sivuilla) todetaan, että ”ravitsemisliike voi itse määrittellä ajankohdat, jolloin se ottaa koronapassin käyttöön”.

Edelleen Miika Kostilainen perusteli koronapassin käyttöönottoa aamuyhdeksältä seuraavasti:

”Suurempana tekijänä koronapassin käyttöönottamiseen on ollut kuitenkin aukioloajan rajoittaminen iltakuuteen. Palvelemme nyt normaaliin tapaan iltakymmeneen ja kokonaisuudessaan pystymme palvelemaan huomattavasti suurempaa määrää asiakkaita kuin ilman koronapassia.”

Perustuslain rikkomukset

Perustuslain suojaamia perusoikeuksia eli liikkumisvapautta (9 §) ja sen, että ketään ei kohdella ihmisarvoa loukkaavasti (7 §). Ruokailuoikeuden epääminen oli kantajalle erityisen traumaattinen tilanne.

Yhdenvertaisuuslain rikkomukset

Yhdenvertaisuuslain 8 §: ”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, ... terveydentilan, ... tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.”

Vaatus esittää koronapassi kahvilaan pääsemiseksi kertoo siitä, että Fazer Cafe Kluuvin henkilökunta on olettanut kantajan – ilman perusteltuja epäilyjä - olevan vaaraksi muiden asiakkaiden tai henkilökunnan terveydelle. Oletettu terveydentila ei yhdenvertaisuuslain perusteella oikeuta henkilön syrjimiseen

Kuluttajansuojalain rikkomukset

Tapauksessa on rikottu kolmea kuluttajansuojalain pykälää.

Kuluttajansuojalain 2:3 §, koska kahvilan toiminta on ollut elinkeinotoiminnassa yleisesti hyväksyttävän asianmukaisen menettelytavan vastainen. Fazer Cafe Kluuvi on sitoutunut toimimaan avoimilla markkinoilla ja olemaan avoin kaikille asiakkaille. Peruste, että vaatimalla koronapassi klo 9 aamulla kahvila voidaan illalla pitää pidempään auki, ei ole oikeutus kantajan perusoikeuksien rikkomiseksi.

Kuluttajansuojalain 2:9 § asettaa kiellon käyttää aggressiivisia menettelyjä asiakassuhteessa. Kyseisessä tapauksessa kantajan lakiin perustuvien kuluttajan oikeuksien käyttöä on perusteetta hankaloitettu. Kantaja on aamulla halunnut käydä syömässä ennen töihin menoa, mutta tämä on estetty. Menettely on siis kantajan näkökulmasta ollut aggressiivista.

Kuluttajansuojalain 3:1 § asettaa kiellon, että elinkeinonharjoittaja käyttää kulutushyödykkeitä tarjotessaan sopimusehtoa, jota kulutushyödykkeen hinta ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen on pidettävä kuluttajien kannalta kohtuuttomana.

Kantaja on luopunut vetoamasta asiassa edellä mainittuihin kuluttajansuojalain säännöksiin.

Tartuntatautilain 58 i §:ssä säädetään, että nk. koronapassin eli EU:n digitaalisen koronatodistuksen tulee kansallisessa käytössä osoittaa henkilön saaneen ... täyden rokotussarjan vähintään seitsemän vuorokautta aiemmin, negatiivisen koronatestituloksen enintään 72 tuntia aiemmin tai sairastaneen laboratoriovarmistetun covid-19-taudin enintään kuusi kuukautta aiemmin.

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla takaa, että terveyteen kohdistuva toimenpide voidaan suorittaa vain, jos kyseinen henkilö on antanut suostumuksensa vapaasta tahdostaan ja tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista (5. artikla).

Potilaslain mukaan potilaalla on itsemääräämisoikeus ja jos potilas kieltäytyy tietyistä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla (6 §).

Näillä laeilla on Suomessa taattu, että niin kutsuttu rokottautumispakkoa ei ole. Negatiivisen koronatestituloksen vaatiminen 72 tunnin aikajänteellä tarkoittaa, että kantaja joutuisi hankkimaan kolmen vuorokauden välein kalliin koronatestin voidakseen harjoittaa perusoikeuksiaan. Tämä ei ole kohtuullista varsinkin, kun otetaan huomioon, että kantajan ei ole millään tavalla todettu omanneen koronataudin oireita sinä hetkenä, jolloin häntä on kielletty pääsemästä syömään kahvilaan.

Fazer Cafe vetoaa tapauksessa tartuntatautilakiin ja sen suomiin oikeuksiin rajoittaa asiakkaiden pääsyä Fazer Cafen omistamiin kahviloihin. Kantaja vetoaa perustuslain 106 §:ään, jonka mukaan, jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle. Tartuntatautilain soveltaminen kyseiseen oikeustapaukseen on ilmeisessä ristiriidassa kantajan perusoikeuksien, jotka on taattu perustuslain 7 ja 9 §:ssä, kanssa. Tartuntatautilakia on sovellettu kyseisessä tapauksessa perusteetta ilman yhtäläisyyttä tartuntatautilain tarkoituksen kanssa. Tartuntatautilain tarkoituksena on ehkäistä tartuntatauteja ja niiden leviämistä sekä niistä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja.

Koronapassin edellyttäminen ei ollut tarpeen käsiteltävänä olevassa tapauksessa, eikä koronapassin edellyttäminen ole tarpeen muissakaan tapauksissa, joissa sitä on edellytetty näytettäväksi. Tätä tarkoitusta varten esittelemme laajasti lääketieteellistä tutkimusta sekä otamme pääkäsittelyyn runsaasti asiantuntija- sekä todistajanlausuntoja.

Kantaja vaatii tuomioistuinta antamaan tapauksen käsittelyssä etusijan perustuslain 7 ja 9 §:lle suhteessa tartuntatautilakiin.

(Kantaja on perunut kanteen siltä osin, kun on vedottu PL 7 ja 9 §:iin)

Valtion vastuu

Valtion lainsäädäntö on johtanut siihen, että Fazer-konsernin Cafe Kluuvi on päättänyt rikkoa kantajan perusoikeutta elämään ja oikeutta ihmisarvoiseen kohteluun, koska Fazer-konsernin edustajilla on ollut mahdollisuus valita joko syrjimätön toiminta kantajaa kohtaan, mikä olisi johtanut Fazerin taloudellisiin menetyksiin, tai syrjivä toiminta kantajaa kohtaan. Perusoikeuksien loukkaaminen vetoamalla taloudellisiin menetyksiin ei ole lain mukaista toimintaa.

Valtion lainsäädäntö eli tartuntatautilain 58 i § ei ole ollut tarkkarajainen, vaan se on antanut yksityisen toimijan itsensä valita, rikkoako perusoikeuksia vai ei. Lainsäädännöllisesti kyseinen tartuntatautilain pykälä on perustuslain vastainen ja siksi perustuslain 106 §:n perusteella tuomioistuimen on sovellettava perustuslakia ensisijaisesti ja annettava kantajan perusoikeuksille eli oikeudelle tulla kohdelluksi ihmisarvoisesti sekä liikkumisvapaudelle ensisija tuomiota määrättäessä.

Valtioneuvosto on asetuksella rajoittanut ravintolatoimintaa siten, että joko ravintoloitsija on joutunut laittamaan liikkeensä kiinni illan vasta alettua tai sitten ravintoloitsija on joutunut rajoittamaan tiettyjen henkilöiden, kuten kantajan, perusoikeuksia.

Valtioneuvosto on antanut asetuksensa vastoin viranomaiselta edellytettävää välttämättömyysperiaatteen noudattamista. Valtion toimenpiteet Covid-19 -taudin ehkäisemiseksi ovat olleet liioiteltuja, ylimitoitettuja ja yksilön perusoikeuksia tarpeettomasti rikkovia.

Lääke- ja oikeustieteellistä tutkimusta kantajan vaatimusten tueksi

STM:n vuoden 2012 kansallisen varautumissuunnitelman mukaan tauti määritellään lieväksi pandemiaksi, jos 8 viikon aikana 35 % väestöstä sairastuu, 11 480 henkilöä tarvitsee sairaanhoitoa (221/100 000 asukasta) ja 3450 kuolee (66/100 000 asukasta). Tauti luokitellaan vaikeaksi pandemiaksi, jos 8 viikon aikana 35 690 henkilöä tarvitsee sairaalahoitoa ja 9050 ihmistä kuolee. Covid-19-virusinfektion kanssa menehtyi Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 yhteensä 558 henkeä. Heidän mediaani-ikänsä oli 84 vuotta.

Suomessa tehdyn, Eurosurveillance-tiedejulkaisussa 29.7.2021 ilmestyneessä tutkimuksessa tarkasteltiin koronan leviämistä sairaalassa. Tutkimuksen mukaan vaikka olisi täysin rokotettu ja käyttäisi maskeja, voi saada koronatartunnan ja taudin oireettoman tai oireellisen muodon sekä tartuttaa tautia edelleen. Tartunnan sai 45 sairaanhoitotyöntekijää, joista 18 oli saanut kaksi rokoteannosta, kuusi yhden annoksen ja 21 oli rokottamattomia. Virus siis tarttui rokotettuihin työntekijöihin käytännössä yhtäläisesti kuin rokottamattomiinkin.

Norjalaisessa tutkimuksessa Length of hospital stay and risk of intensive care admission and in-hospital death among COVID-19 patients in Norway: a register-based cohort study comparing patients fully vaccinated with an mRNA vaccine to unvaccinated patients ei havaittu eroa rokotettujen ja rokottamattomien potilaiden välillä tehohoitojakson pituuden tai sairaalakuoleman riskin osalta.

Amerikan sydänliiton (American Heart Association) tekemän tutkimuksen mukaan koronarokotteet aiheuttavat sydänlihaksen tulehdusta eli myokardiittia. Yhdistyksen tekemään tutkimukseen osallistui kaikkiaan 140 nuorta, joilla oli kaikilla sydänlihaksen tulehdusepäily. Suurin osa potilaista oli miehiä (126) ja valkoihoisia (92). Osallistujien keski-ikä oli 15,8 vuotta. Epäiltyä sydänlihastulehdusta esiintyi 136 potilaalla mRNA-rokotteen jälkeen. Näistä 131 oli saanut Pfizer-BioNTech-injektion. Osallistujista 128:lla sydänlihaksen tulehdus esiintyi toisen rokoteannoksen jälkeen ja oireet alkoivat 0-22 päivää rokotuksen jälkeen. Yleisin oire oli rintakipu ja kaksikymmentäkuusi potilasta hoidettiin teho-osastolla.

Valtio rikkoo oikeudellisia periaatteita ja samalla kantajan perusoikeuksia

Rikkomalla oikeudellisia periaatteita valtio on rikkonut kantajan perusoikeuksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13. artikla takaa, että jokaisella yksilöllä tulee olla käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat

henkilöt. EIS:n 13. artiklaan perustuen kantaja vaatii valtiota maksamaan korvauksen hänen perusoikeuksiensa rikkomisesta.

Kanteen täydennys

EIS:n I osan 5. artikla takaa oikeuden vapauteen ja turvallisuuteen (jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen). Viittaamme siis henkilökohtaiseen turvallisuuteen, johon on kohdistunut loukkaus, kun kantaja ei ole voinut käydä syömässä aamiaispaikassa, missä hän normaalisti käy syömässä. Asia on voimakkaasti järkyttänyt kantajaa, varsinkin kun asiaan on kohdistunut yrityksen itsensä suorittama valinta siitä, ryhtyykö yritys syrjimään asiakkaitaan liikevoittonsa kasvattamiseksi.

EIS:n 1. artikla asettaa sopimuksen ratifioineille tahoille velvollisuuden kunnioittaa ihmisoikeuksia. Kyse on siis jokaisella Suomessa laillisesti asuvalla oleva oikeus voida luottaa siihen, että valtiovalta kunnioittaa ja noudattaa EIS:ssä määritellyjä oikeuksia.

EIS:n loukkauksena ja siitä aiheutuneeksi vahingoksi kantaja kokee seuraavat asiat:

EIS:n neljännen lisäpöytäkirjan 2. artiklassa taataan liikkumisvapaus kunkin EIS:n ratifioineen valtion alueella. Kyseisessä tapauksessa kantajaa on estetty pääsemästä kahvilaan syömään aamiaista, millä EIS:n takaamaa liikkumisvapautta on rajoitettu. Samaisessa 2. artiklassa todetaan, että liikkumisvapaudelle voidaan asettaa sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Tällaisia rajoituksia ei Suomessa olisi saatu perustellusti asettaa ja tästä asiasta esitämmekin laajaa todistelua. Liikkumisvapaus on demokraattisessa yhteiskunnassa ja oikeusvaltiossa keskeisiä perusoikeuksia. Tämän perusoikeuden rajoittaminen on kantajan tapauksessa aiheuttanut hänelle voimakasta henkistä kärsimystä.

EIS:n I osan 5. artikla takaa oikeuden vapauteen ja turvallisuuteen (jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen). Käsiteltävänä olevassa tapauksessa on rikottu kantajan oikeutta henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Henkilökohtainen turvallisuus on varsin pitkälti subjektiivinen kokemus ja tilanne, missä kantaja ei ole päässyt kahvilaan, missä hän on tottunut usein syömään aamiaista ennen töihin menoa, on ollut kantajalle traumaattinen.

(Perusteista on luovuttu siltä osin, kuin on vedottu EIS 5 artiklaan ja lisäpöytäkirjan 2 artiklaan)

EIS:n 1. artikla asettaa sopimuksen ratifioineille tahoille velvollisuuden kunnioittaa ihmisoikeuksia. Kyse on siis jokaisella Suomessa laillisesti asuvalla oleva oikeus voida luottaa valtiovaltaan ja sen kykyyn taata hänelle kuuluvat ihmisoikeudet on järkkynyt tapauksen seurauksena.

Yhdenvertaisuuslain perusteella kantaja vaatii Fazer-konsernia ja Suomen valtiota yhteisvastuullisesti maksamaan hänelle hyvitystä 10 000 euroa. Käytännössä tämä tarkoittaisi 5000 euroa molempaa vastaajaa kohden.

Hyvityksen suuruutta määrättäessä otetaan huomioon muun muassa syrjinnän laatu, yhdenvertaisen oikeustilan palauttaminen sekä tekijän taloudellinen asema. Tapauksessa on kyse hyvin poikkeuksellisesta asiasta eli perustuslain vastaisesti säädetystä laista, joka on johtanut kantajan perus- ja ihmisoikeuksien loukkaukseen. Yhdenvertaisen oikeustilan palauttamiseksi maksettavaksi tuomitun hyvityksen tulee olla sen suuruinen, että se vaikuttaa tuomitun tulevaan toimintaan.

Lisäksi tekijöiden taloudellinen asema on sen kaltainen, että niillä on helposti varaa suorittaa vaadittu hyvitys.

Vahingonkorvauksen osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta löytyy muiden muassa kaksi ratkaisua, joissa aineettomasta vahingosta on tuomittu merkittävät korvaukset eli molemmissa tapauksissa 16800 euroa (100 000 markkaa): Tapauksessa Hokkanen v. Suomi (1994) vaadittiin 200 000 markan korvausta aineettomasta vahingosta. EIT hyväksyi vuonna 1994 antamassaan tuomiossa, että pelkkä loukkauksen (tapaamisoikeuden puutteellinen täytäntöönpano) toteaminen ei olisi tapauksen olosuhteissa riittävää, mutta alensi korvauksen – kohtuusperusteisiin viitaten – 100 000 markkaan (n. 16 800 euroa). Tapauksessa Z v. Suomi (1997) oli valittajan yksityisyyttä loukattu (ennen muuta) sen kautta, että hänen arkaluonteisia potilastietojaan oli paljastettu valittajan puolison tekemiä rikoksia koskeneessa hovioikeuden tuomiossa. Korvauksena aineettomasta vahingosta vaadittiin kahta miljoonaa markkaa. Hallitus esitti, että mahdollisen korvauksen ei tulisi ylittää kysymyksessä olevien seksuaalista väkivaltaa sisältäneiden rikosten uhreille enimmillään määrättyä 70 000:ta markkaa. EIT totesi, että se ei ole sidottu valtiosisäisiin korvauskäytäntöihin, joskin se voi hakea johtoa niistä. Tässäkin tapauksessa korvaukseksi määrättiin 100 000 markkaa.

Käsiteltävänä olevassa tapauksessa kyse on merkittävistä Euroopan ihmisoikeussopimuksen sekä Suomen perustuslain rikkomuksista. Tämä on vaikuttanut kantajaan hyvin voimakkaasti, mikä tulee ilmi häntä oikeudessa kuultaessa. Tällä perusteella vahingonkorvauksen tulee olla niin merkittävä, että sen voidaan katsoa hyvittävän kantajan kokema nöyryytys ja kärsimys.

Syrjintä on ollut välillistä syrjintää (yhdenvertaisuuslaki 13 §). Lainkohta kuuluu ”syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.” Kyse on näennäisesti yhdenvertaisesta säännöstä (kaikilta on vaadittu EU:n digitaalinen koronatodistus), mutta kyseinen säännös on asettanut kantajan muita epäedullisempaan asemaan (kantaja ei ole päässyt syömään) häneen liittyvän syyn (kantajalla ei ole ollut EU:n digitaalista koronatodistusta) perusteella. Edelleen, kyseisellä säännöllä on ehkä ollut hyväksyttävä tavoite (koronataudin leviämisen estäminen), mutta tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot eivät ole olleet asianmukaisia ja tarpeellisia (minkä todistamme oikeudenkäynnissä muun muassa jo tähän mennessä esiteltyjen todisteiden perusteella).

Kuluttajansuojalain säännösten rikkomisten esiintuomisella pyrimme tukemaan väitettämme, että asiassa on toimittu yhdenvertaisuuden oikeudellista periaatetta vastaan. Rikkomalla kuluttajansuojalakia Fazer-konserni on myös tältä osin asettanut kantajan ei-yhdenvertaiseen asemaan muiden kahvilan asiakkaiden kanssa.

Kantaja on luopunut vetoamasta asiassa edellä mainittuihin kuluttajansuojalain säännöksiin.

VASTAUS

Fazer Ravintolat Oy

Vaatimukset

Fazer Ravintolat Oy on kiistänyt kanteen kokonaisuudessaan ja vaatinut, että se hylätään.

2) Fazer Ravintolat Oy on lisäksi vaatinut, että kantaja Mika Vauhkala veloitetaan korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut laillisine viivästyskorkeineen kuukauden kuluttua tuomion antamisesta lukien.

Perusteet

Tapahtumainkulku ja arvio

Kanne perustuu siihen, että kantajalta oli 10.12.2021 aamulla klo 9.00 evätty pääsyHelsingin Kluuvikadun kahvilaan, koska hänellä ei ollut esittää koronapassia. Tapahtuma-aikana Suomessa on ollut voimassa viranomaisten asettamia erilaisia liikkumis- ja kokoontumisrajoituksia vuonna 2020 alkaneen koronapandemian vuoksi. Rajoitukset ja suositukset ovat vaihdelleet vuoden 2020 keväällä Uudenmaan alueella toteutetusta look down:sta eriasteisiinlievempiin rajoituksiin tautitilanteesta riippuen.

Tapahtuma-aikaan voimassa on ollut laki tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (876/2021). Lain 58 i pykälässä on säädetty EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisesta käytöstä. Sen mukaan ravitsemusliikkeet voivat edellyttää koronatodistuksen esittämistä asiakkailtaan, jolloin ravitsemusliikkeitä koskevat asiakaspaikka määrärajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluaikarajoitukset eivät koske ravintolatilaa tai -toimintaa. Mikäli ravintola on edellyttänyt asiakkailtaan koronapassia, ei sen ole tarvinnut noudattaa alueelle asetettuja tavallista tiukempia rajoituksia aukiolo- ja anniskeluajoille, sallitulle asiakasmäärälle tai määräystä jokaisen asiakkaan istumapaikasta sisätiloissa. Ravitsemusliike on voinut määritellä itseajankohdat, jolloin se ottaa koronapassin käyttöön.

Fazer Ravintolat Oy noudattaa kaikessa toiminnassaan Suomen lakia. Näin se on menetellyt myös nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Se, että kantajalta on evätty pääsy kahvilaan, ei tuolloin vallinneissa olosuhteissa ole rikkonut yhdenvertaisuuslain, perustuslain tai kuluttajansuojalainsaannoksia.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021 vp) on käsitelty seikkaperäisesti koronapassia, sen käytön edellytyksiä ja passin edellyttämisen vaihtoehtoja. Lain säätämisen taustalla on ollut erityisesti tavoite suojata perustuslaillista oikeutta terveyteen ja elämään ehkäisemällä tartuntoja, edistämällä väestön terveyttä sekä turvaamalla jokaiselle oikeusterveelliseen ympäristöön. Samalla esityksen tavoitteena on ollut mahdollistaa palvelujen turvallinen käyttö ja siten edistää elinkeinonvapautta ja sivistyksellisiä oikeuksia. Tätä kautta esitys on toteuttanut myös perustuslaillisen oikeuden jokaiselle riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (HE s.18).

Esityksen tavoitteena on lisäksi ollut mahdollistaa EU:n digitaalisen koronatodistuksen edellyttäminen ainakin laissa säädettävissä tilanteissa tietyissä vapaa-ajan toiminnoissa vaihtoehtonavoimassaoleville viranomaispäätöksin asetetuille veloitteille ja rajoituksille. Tavoitteena on ollut mahdollistaa aikaisempaa laajemmin erilaisten yleisötilaisuuksien järjestäminen sekä asiakkaiden ja osallistujien pääseminen erilaisiin tiloihin terveysturvallisesti. Tavoitteena on ollut turvata aikaisempaa paremmin etenkin koronapandemiasta eniten kärsineiden alojenelinkeinovapaus sekä kyseisten alojen työntekijöiden oikeus työhön vaarantamatta kuitenkaan ihmisten henkeä ja terveyttä tai sosiaali- ja terveydenhuollon kantokykyä.

Koronatodistuksen esittämisedellytyksellä on pyritty estämään tartuntojen leviämistä. Todistuksen esittämisveloitteen sekä viranomaispäätöksin asetettavien rajoitustoimenpiteiden, kuten asiakasmäärä- tai aukiolorajoitusten tai etäisyysveloitteiden arvioitiin olevan epidemiologisestorjunnan näkökulmasta käytettävissä olleen tiedon perusteella hyväksyttävällä tavalla toisiinsa rinnastuvia torjuntatoimia (HE s. 18-19).

Edelleen hallituksen esityksen sivulla 37 on todettu, että koronatodistuksen käyttöönoton on katsottu edellyttävän lainsäädäntöperustaa. Tätä on perusteltu sillä, että toimijoiden ottaessa koronatodistuksen käyttöön ilman sitä koskevaa nimenomaista säännöstä, olisi kyse tällöin eräänlaisesta itsesääntelyjärjestelmästä, jossa yritykset soveltaisivat koronatodistusta itse luomiensa sääntöjen puitteissa ja edellyttäisivät sitä esimerkiksi osana sopimus- ja lippuehtojaan.

Kyseessä olisi tiettyjen reunaehtojen vallitessa sallittuun asiakasvalintaan perustuva järjestelmä. Valmistelussa on kuitenkin todettu, että tämänkaltaiseen järjestelmään liittyisi merkittäviä epävarmuuksia esimerkiksi yhdenvertaisuus- ja perusoikeuskysymysten osalta erityisesti aluehallintovirastojen toiminnannäkökulmasta. Lisäksi ratkaisusta aiheutuisi toiminnanharjoittajalle oikeudellista epävarmuutta, koska koronatodistusta koskevan vaatimuksen suhdetta rajoituspäätöksiin ei olisi ratkaistu etukäteen.

Fazer Ravintolat Oy:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia säädettävän lain sisältöön tai perusteluihin. Se on noudattanut toiminnassaan lakia siten kuinka sitä on tarkoitettu noudatettavan. Siltä osin kuin kantaja on viitannut yhdenvertaisuuslain tarkoittamaan syrjintään ja väitettyyn olettamukseen kantajan vaarallisuudesta muiden asiakkaiden tai henkilökunnan terveydelle, Fazer viittaa hallituksen esityksen sivulle 65. Tältä osin esityksessä on todettu, ettei sääntelyllä rajoitettaisi yksilön perusoikeuksia, sillä koronatodistuksen esittämisvaatimuksen palvelun, yleisötilaisuuden tai tilojen käytön edellytyksenä voisi ottaa käyttöön vain sellaisissa palveluissa, joita ei voida pitää välttämättöminä ihmisten päivittäisessä elämässä.

Henkilöllä olisi halutessaan mahdollisuus osallistua näihin todistuksen esittämistä edellyttäviin palveluihin terveysturvallisesti esittämällä EU:n digitaalinen koronatodistus, jonka voisi miltei kaikki halukkaat tarvittaessa saada. Esityksen mukaan todistusta ei voisi saada silloin, jos henkilön covid-19-testin tulos olisi positiivinen, sillä muussa tapauksessa hän voisi altistaa ja tartuttaa muita yleisötilaisuuteen osallistuvia tai tiloja käyttäviä henkilöitä.

Hallituksen esityksessä on erikseen todettu, että koska kyseessä eivät olisi välttämättömät palvelut, voisi henkilö halutessaan myös jättää osallistumatta todistusta edellyttäviin yleisötilaisuuksiin tai olla käyttämättä tiloja, joihin pääsy edellyttää todistusta. Esimerkkeinä välttämättömistä palveluista on mainittu apteekit, vähittäiskaupat, postit, huoltoasemat ja kirjastot. Fazerin tarjoamat kahvila- ja ravintolapalvelut eivät ole lain esitöissä tarkoitettuja välttämättömiä palveluita, joissa koronatodistusta ei saisi ottaa käyttöön. Tämän vuoksi Fazer on voinut edellyttää kantajalta koronatodistusta sisäänpääsyn edellytyksenä.

Kyse ei ole siitä, että kahvilan henkilökunta olisi epäillyt kantajan olevan vaaraksi muiden terveydelle, vaan siitä, että koronatodistuksen avulla palveluiden tarjoaminen on voitu ulottaa mahdollisimman monelle laissa säädetyt edellytykset täyttävälle henkilölle.

Hallituksen esityksessä on todettu nimenomaisesti (s. 65), että ehdotetun sääntelyn on todettumahdollistavan käytännössä sellaisten toiminnanharjoittajien toiminnan, joihin jo miltei kaksi vuotta kestäneen covid-19-epidemian aikana on kohdistunut kaikista eniten rajoitustoimenpiteitä.

Ehdotettu sääntely mahdollistaisi tartuntatautilain rajoitussääntelyä koskevien päätösten voimassaolostahuolimatta toiminnan harjoittamisen elinkeinotoiminnan näkökulmasta kannattavalla tavalla tinkimättä terveysturvallisuudesta ja asiakkaiden sekä osallistujien oikeudesta terveyteen. Fazerin menettely on ollut lain hengen mukaista, kun se on tarjonnut palveluitaan yleisölle tinkimättä terveysturvallisuudesta asiakkaiden ja henkilökuntansa osalta.

Perustuslakivaliokunta on antanut lausunnon (PeVL 35/2021 vp-HE 131/2021 vp) hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta

ja väliaikaisesta muuttamisesta. Lausunnon koronapassia koskevassa osuudessa (kohta 13) valiokunta on todennut yhdenvertaisuussäännöksen osalta, ettei yhdenvertaisuussäännös edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia ihmisille, että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti todennut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn.

Lausunnossaan perustuslakivaliokunta on todennut lisäksi (kohta 16), että vaikka ehdotus asettaa henkilöt eri asemaan, ei ehdotettua sääntelyä voida sen taustalla olevat lääketieteelliset perusteet huomioiden pitää mielivaltaisena. Sääntelylle on esitetty hyväksyttävät perusteet. Täysi rokotussarja ja sairastettu covid-19-tauti antavat henkilölle suojaa koronavirustartunnalta ja estävät taudin leviämistä. Tuoreen negatiivisen testitodistuksen vaatimus estää koronatartunnan leviämistä ihmisten kokoontuessa erilaisiin tilaisuuksiin. Valiokunnan mielestä hallituksen esityksessä esitettyä voitiin tuolloisessa epidemiatilanteessa pitää sellaisena hyväksyttävänä syynä, joka muodostaa perustuslain 6 pykälän 2 momentissa tarkoitetun hyväksyttävän perusteen.

Yhteenvetona lausunnossa (kohta 17) on lausuttu, että arvioitaessa ehdotetun sääntelyn oikeasuhtaisuutta voitiin merkitystä antaa edelleen sille, että esimerkiksi yksilölle välttämättömät palvelut eivät edellytä koronatodistuksen esittämistä. Lisäksi merkitystä on annettu sille, että käytännössä koronatodistuksen esittämisvelvollisuuden piiriin lukeutuvilla henkilöillä on ollut ja on edelleen mahdollisuus saada maksutta täysi rokotussarja koronavirusta vastaan. Henkilöillä, jotka eivät ole ottaneet koronarokotuksia, on mahdollisuus saada koronatodistus negatiivisen testituloksen perusteella.

Perustuslakivaliokunta on edellä viitatussa lausunnossaan todennut, ettei hallituksen esitykselle koronatodistuksen käyttämiselle ehdotetussa muodossaan ole esteitä. Sama asia on todettu myös hallituksen esityksessä. Näin ollen koronatodistuksen vaatiminen kantajalta sisäänpääsyn ehtona Fazerin kahvilaan ei ole ollut perustuslain vastaista.

Siltä osin kuin kanteessa on vedottu perustuslain 7 pykälässä tarkoitettuun oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä 9 pykälässä taattuun liikkumisvapauteen, vastaaja toteaa seuraavaa.

Kantajan sisäänpääsyn estäminen kahvilaan puuttuvan korotodistuksen vuoksi ei ole loukannut kantajan liikkumisvapautta. Perustuslain 9 pykälä koskee oikeutta liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa, mistä tässä asiassa ei ole kysymys.

Tässä asiassa ei myöskään ole kysymys perustuslain 7 pykälässä säädetystä oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Tämän vuoksi näitä vaatimusperusteita ei käsitellä tässä vastauksessa enempää.

(Kantaja on perunut kanteen siltä osin, kun on vedottu PL 7 ja 9 §:iin.)

Alkuperäisessä haastehakemuksessa on vedottu kuluttajansuojalain 2 luvun 3 ja 9 pykälisiin sekä kuluttajansuojalain 3 luvun 1 pykälään. Haastehakemuksen täydennyksessä kuluttajansuojalain säännöksiin viittaamista on perusteltu sillä, että asiassa on toimittu yhdenvertaisuuden oikeudellista periaatetta vastaan ja kuluttajansuojalakia rikkomalla Fazer Ravintolat Oy on asettanut kantajan ei-yhdenvertaiseen asemaan kahvilan muiden asiakkaiden kanssa.

Fazer kiistää rikkoneensa kuluttajansuojalakeja. Edellä tarkemmin selostetuin perustein eli viittauksilla hallituksen esitykseen ja perustuslakivaliokunnan lausuntoon on näytetty, ettei koronatodistuksen edellyttäminen kantajalta ole loukannut kansalaisten välistä yhdenvertaisuutta. Palvelu, jonka saamiseksi kantajalta on edellytetty koronatodistusta, ei ole ollut välttämätön ihmisten päivittäisessä elämässä.

Tässä asiassa ei ole kyse sopimattomasta menettelystä markkinoinnissa ja asiakassuhteessa (kuluttajansuojalaki 2:3), aggressiivisesta menettelystä (kuluttajansuojalaki 2:9) eikä kohtuuttomasta sopimusehdosta (kuluttajansuojalaki 3:1).

Asiassa ei ole perusteita perustuslain 106 pykälän soveltamiselle.

Perustuslain 7 ja 9 pykälät eivät sovellu nyt käsiteltävänä olevaan asiaan. Lisäksi perustuslakivaliokunta on hyväksynyt hallituksen esityksen koronatodistuksen osalta eikä laki näin ollen ole perustuslain vastainen.

(Kantaja on perunut anteen siltä osin, kun on vedottu PL 7 ja 9 §:iin)

Hyvitysvaatimuksen määrästä

Fazer kiistää 10.000 euron hyvitysvaatimuksen määrältään kokonaan. Toissijaisesti kohtuullinen korvauksen määrä olisi joitakin kymmeniä euroja.

Vallinneissa olosuhteissa pääsyn epääminen kahvilaan ei ole rikkonut yhdenvertaisuuslakia. Kantaja on tiennyt etukäteen, että kahvilaan pääsyn edellytyksenä on ollut koronatodistuksen esittäminen. Pääsyn estäminen kahvilaan todistuksen puuttumisen vuoksi ei siten ole ollut kantajalle yllättävää. Joka tapauksessa pääsyn estäminen kahvilaan on tapahtumana ollut niin vähäinen, ettei siitä ole voinut aiheutua vaadittua 10.000 euron vahinkoa. Menettelyn luonne huomioiden kohtuullinen korvaus olisi määrältään enintään muutamia kymmeniä euroja.

Lopuksi

Kaikkeen edellä lausuttuun viitaten Fazer pyytää, että kanne hylätään kokonaisuudessaan. Yhtiö on noudattanut tapahtumahetkellä voimassa ollutta lakia, kun se on edellyttänyt kantajalta koronatodistusta sisäänpääsyn ehtona. Laki ei ole loukannut kansalaisten yhdenvertaisuutta, koska kahvilapalveluiden nauttiminen ei ole välttämätöntä ihmisten päivittäisessä elämässä.

VASTAUS

Suomen valtio

Vaatimukset

Valtio on vastustanut kantajan kannetta ja vaatinut, että käräjäoikeus

1 hylkää kanteen kokonaisuudessaan perusteettomana; sekä

2 velvoittaa kantajan korvaamaan valtion oikeudenkäynti- ja asianosaiskulut täysimääräisesti korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkeineen siitä lukien, kun kuukausi on kulunut tuomion antamisesta.

3. Valtion käsityksen mukaan käräjäoikeuden tulisi hylätä ainakin Euroopan ihmisoikeussopimuksen väitettyyn rikkomiseen perustuva kantajan vaatimus selvästi perusteettomana valmistelua siltä osin jatkamatta.

4. Valtio on vaatinut 19.10.2023, että kantajan asiamies Aki Nummelin veloitetaan yhteisvastuullisesti kantajan kanssa korvausvastuuseen valtiolle asiasta aiheutuvista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21:6 §:n nojalla siltä osin, kun kanne on kohdistettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen väitettyyn rikkomiseen perustuvaan kantajan vaatimukseen.

Esitetyillä perusteilla ajettuna kanne ei voi johtaa vaadittuun lopputulokseen, miltä osin kanne on asiamiehen tietien perusteeton.

Perusteet

Valtio ei ole syyllistynyt yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaiseen välilliseen syrjintään siihen liittyen, että kantajan pääsy kahvilaan on 10.12.2021 evätty tartuntatautilain 58 i §:ään vedoten. Koronatodistuksen kansallista käyttöä koskevalla säännöksellä on ollut hyväksyttävä tavoite ja se on ollut keinona asianmukainen ja tarpeellinen. Kantajan hyvitysvaatimus on myös määrältään perusteeton.

Valtio ei ole syyllistynyt Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tarkoitetun henkilökohtaisen turvallisuuden (5 artikla) eikä liikkumisvapauden (neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla) rikkomiseen siihen liittyen, että kantajan pääsy kahvilaan on 10.12.2021 evätty tartuntatautilain 58 i §:ään vedoten. Muutoinkaan valtion korvausvastuun edellytykset eivät täyty. Kantajan korvausvaatimus on myös määrältään perusteeton.

(Perusteista on luovuttu siltä osin, kun on vedottu EIS 5 artiklaan ja 2. lisäpöytäkirjan 2 artiklaan)

EU:n koronatodistuksen taustasta ja kansallisesta käytönotosta

Koronapandemia (tai covid-19-pandemia) lähti leviämään Kiinasta alkuvuonna 2020. Covid-19-tautia aiheuttava SARS-CoV-2-virus oli ihmiselle uusi taudinaiheuttaja, minkä vuoksi väestöllä ei ollut sille aiempien tartuntojen tuomaa spesifiä immunologista vastustuskykyä. Tauti levisi nopeasti joka puolelle maailmaa.

Covid-19-taudin leviämistä on pyritty alusta asti estämään erilaisilla rajoitustoimilla ympäri maailman. Käytössä on ollut mm. matkustusrajoituksia, rajoituksia liikehuoneistojen avoinna pitämiseksi ja käytölle, etätyömääräyksiä, koulujen väliaikaisia sulkemisia, karanteeneja ja alueiden sulkemisia.

Suomessa pandemiaa on pyritty hallitsemaan lainsäädännöllisesti monilla eri tavoilla. Rajoitustoimenpiteet ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän toimintakyky turvaavat valtuudet ovat perustuneet valmiuslakiin ja perustuslain 23 §:n nojalla annettuun väliaikaiseen lainsäädäntöön (poikkeusololainsäädäntö), uuteen tavalliseen lainsäädäntöön sekä jo voimassa olleen lainsäädännön soveltamiseen.

Euroopan unionin ("EU") toimesta otettiin vuonna 2021 käyttöön EU:n koronatodistus vapaan liikkuvuuden edistämiseksi pandemiatilanteessa.

EU:n koronatodistus on digitaalinen todiste siitä, että henkilö on joko saanut covid-19-rokotuksen tai -rokotukset, saanut covid-19-testissä negatiivisen testituloksen tai parantunut covid-19-taudista. QR-koodin sisältämä todistus on joko digitaalinen tai paperinen. Maksuton todistus on voimassa kaikissa EU-maissa ja se on saatavilla kunkin EU-maan kielellä sekä englanniksi. Suomessa todistus on saatavilla Omakanta - palvelussa. On yksittäisten jäsenvaltioiden päätettävissä, haluavatko ne hyödyntää todistusta kansallisesti muihin käyttötarkoituksiin, esimerkiksi erilaisten tapahtumien järjestämiseen liittyen.

Elokuussa 2021 koronapandemia oli kestänyt noin puolitoista vuotta. Suomessa todettiin elokuun aikana enemmän covid-19-tautitapauksia kuin koskaan aiemmin epidemian aikana. Ilmaantuvuus oli korkein etenkin rokottamattomien ja vain yhden rokoteannoksen saaneiden työikäisten parissa. Alkusyöksystä 2021 covid-19-taudin leviämisen estämiseksi oli voimassa kokoontumisrajoituksia sekä mm. ravitsemisliikkeiden asiakaspaikkamäärää sekä aukiolo- ja anniskelu-aikaa koskevia rajoituksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö ("STM") asetti 13.8.2021 työryhmän koronatodistusta koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi. Valmistelua johti STM yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, valtionvarainministeriön,

opetus- ja kulttuuriministeriön sekä oikeusministeriön kanssa. Työryhmässä oli myös liikenne- ja viestintäministeriön, Helsingin kaupungin, aluehallintovirastojen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ("THL") edustus. Työryhmän toimikausi oli 13.8.2021-30.9.2021.

Koronatodistuksen kansallista käyttöä koskeva lakiesitys (HE 131/2021 vp) annettiin eduskunnalle 21.9.2021. Lakiesityksessä käytiin laajasti läpi mm. covid-19-pandemian tilannetta ja kehittymistä, rajoitustoimia, ehdotetun säännöksen tavoitteita, vaikutuksia ja vaihtoehtoja.

Lakiesityksen antamisen jälkeen kannanottonsa lakiesitykseen antoivat sivistysvaliokunta, talousvaliokunta, perustuslakivaliokunta sekä sosiaali- ja terveysvaliokunta. Lisäksi eri valiokuntien asiantuntijalausuntoja vastaanotettiin 117 kappaletta.

Koronatodistuksen kansallista käyttöä koskeva tartuntatautilainsäädäntö hyväksyttiin ja se tuli voimaan 16.10.2021 lailla tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (876/2021).

Koronatodistuksen käyttöä koskevan väliaikaisen säännöksen, tartuntatautilain 58 i §:n 1 ja 2 momenttien mukaan:

"EU:n digitaalisen koronatodistuksen tulee kansallisessa käytössä osoittaa henkilön saaneen 16 g §:n 1 momentissa tarkoitetun täyden rokotussarjan vähintään seitsemän vuorokautta aiemmin, negatiivisen koronatestituloksen enintään 72 tuntia aiemmin tai sairastaneen covid-19-taudin enintään kuusi kuukautta aiemmin. Jos toiminnanharjoittaja edellyttää toiminnassaan 16-vuotiaalta tai sitä vanhemmalta asiakkaalta ja toimintaan osallistuvilta yleisötilaisuuteen tai tilaan pääsemiseksi 1 momentissa tarkoitetun todistuksen esittämistä, 58 a §:n 2 ja 3 momentin nojalla annetuissa asetuksissa säädettyt asiakkaiden saapumista ja oleskelua, asiakaspaikkojen sijoittamista sekä asiakkaiden puhetta peittävän äänentoiston käyttämistä ja musiikin soittamisen rajoittamista koskevat velvoitteet, sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärärajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluaikarajoitukset taikka 58 tai 58 d §:ssä tarkoitetuissa covid-19-taudin leviämisen estämiseksi tehdyissä päätöksissä asetetut osallistujamäärää koskevat rajoitukset tai osallistujien sijoittumista koskevat velvoitteet eivät koske kyseistä yleisötilaisuutta, tilaa tai toimintaa. Jos kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin tai aluehallintovirasto on kieltänyt yleisötilaisuuden järjestämisen 58 §:n nojalla kokonaan, todistuksen esittämisestä ei kuitenkaan saa poiketa päätöksessä asetetuista rajoituksista. Jos asiakas tai osallistuja ei esitä todistusta, toiminnanharjoittajan tulee evätä pääsy yleisötilaisuuteen tai tilaan."

Toiminnanharjoittajalla oli siis koronatodistuksen kansallista käyttöä koskevan sääntelyn nojalla mahdollisuus edellyttää asiakkailtaan ja osallistujiltaan EU:n digitaalisen koronatodistuksen esittämistä ennen pääsyä tapahtumaan tai tilaan, jos alueella olisi muutoin voimassa kyseistä tapahtumaa tai tilan käyttöä rajoittava viranomaispäätös.

Ravitsemisliiketoiminnanharjoittaja pystyi edellyttämään asiakkailtaan EU:n digitaalisen koronatodistuksen esittämistä ennen pääsyä ravintolaan, jos muutoin voimassa olisivat valtioneuvoston asetuksella säädetty ravitsemistoiminnan rajoitukset.

EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisella käytöllä pystyttiin ehkäisemään tartuntojen leviämistä, mutta toisaalta sääntelyllä mahdollistettiin samalla yhteiskunnan asteittainen terveysturvallinen avaaminen ja jo pitkään rajoitustoimenpiteiden kohteena olleiden toiminnanharjoittajien oikeus harjoittaa elinkeinoaan sekä näiden palveluksessa olleiden työntekijöiden oikeus työhön.

Koronatodistus ja sen esittämisedellytys herätti vastustusta joidenkin kansalaisten taholta. Tämän asian kantaja (Mika Vauhkala) ja hänen asiamiehensä (Aki Nummelin) olivat marraskuussa 2021 (noin kuukausi koronatodistuksen kansallisen käyttöönoton jälkeen) perustamassa Me Kansalaiset ry:tä, jonka keskeinen tarkoitus näyttää olevan koronapassin käyttöä vastaan taisteleminen. Kantaja on yhdistyksen puheenjohtaja ja hänen asiamiehensä yhdistyksen hallituksen jäsen. Yhdistyksen nettisivuilla esitetään mm. seuraavanlaisia kannanottoja

”Näemme yksilönvapauden rajoittamisen muun muassa koronapassilla vakavana uhkana perustuslaillisille oikeuksille.” ”Me Kansalaiset Ry seisoo sen takana, että kansalaisten vapaa-aikaan, työhön tai elinkeinon harjoittamiseen ei kuulu koronapassi tai sen tapainen vallan väline. Lisäksi alamme yhdistyksenä luomaan työkaluja, jotta voisimme sivistyneesti, laillisesti ja kunniallisesti vaikuttaa vallitsevaan tilanteeseen nyt ja tarvittaessa myöskin tulevaisuudessa.”

”Annamme keinoja puolustaa yksilönvapauttasi sekä kehosi itsemääräämisoikeutta.” Tarjoamme konkreettisia työvälineitä yksilö- ja yhteisötason vaikuttamiseen”. ”Ensimmäinen tehtävämme on saada kansalaisten ääni kuuluviin koronapassiasiassa.

Esillä olevassa asiassa ja kantajan kanteessa näyttää selvästikin olevan kyse Me Kansalaiset ry:n markkinoimasta ”työkalusta” yksilötason vaikuttamiseen. Haastehakemuksessa esitettyjen tietojen mukaan yhdistyksen puheenjohtaja Vauhkala pyrki 10.12.2021 noin klo 9 Helsingin keskustassa sijaitsevaan Fazer Café -kahvilaan, joka tuolloin edellytti asiakkailtaan koronatodistusta edellytyksenä kahvilassa asioimiselle.

Kantaja ei ilmeisesti esittänyt koronatodistusta ja näin ollen häntä ei päästetty asioimaan kahvilassa. Valtiolla ei ole tietoa eikä mahdollisuutta varmentua siitä, että Vauhkala ei ole päässyt asioimaan Fazer Cafessa siten kuin hän väittää. Valtio ei kuitenkaan näe syytä kyseenalaistaa esitettyä tapahtumaa vaan hyväksyy riidattomiksi seikoiksi sen, että Vauhkala on pyrkinyt asioimaan kahvilaan, ja että häntä ei ole päästetty asioimaan kahvilassa sen johdosta, että hän ei ole esittänyt koronatodistusta.

Tämän jälkeen kantaja nosti asiamiehensä avustuksella kanteen Fazer-konsernia ja valtiota kohtaan vaatien yhteensä 20.000 euron hyvityksiä ja korvauksia siitä, ettei hän päässyt kahvilaan.

Toisin kuin kantajan haastehakemuksessa väitetään, hän ei ole pyrkinyt sopimaan asiaa valtion kanssa. Toisaalta valtio ei voisi suostua sopimaan tätä asiaa siten, että maksaisi korvauksia tai hyvityksiä kantajalle. Mikäli valtio tällaisessa tapauksessa suostuisi maksamaan korvausta/hyvitystä, valtiota kohtaan esitettäisiin varmastikin lukuisa määrä vastaavanlaisia perusteettomia vaatimuksia koronatodistuksen esittämisedellytyksen ja muiden yksilönvapautta rajoittaneiden valtion toimien perusteella.

Kysymyksenasettelu tässä asiassa

Asiassa tulevat kantajan vaatimusten perusteella arvioitavaksi vain kyseisten säännösten/määräysten eli yhdenvertaisuuslain 13 §:n ja 10 (31) turvallisuutta (EIS:n 5 artikla), ja (ii) liikkumisvapautta (EIS:n neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla) vastaan kohdistuneet väitetyt rikkomukset. Kantajan haastehakemuksessa esitetyt viittaukset mm. kuluttajansuojalakiin ja muihin perusoikeuksiin ovat siten asian ratkaisun kannalta irrelevantteja eikä niitä tulla jäljempänä käsittelemään.

(Perusteista on luovuttu siltä osin, kun on vedottu EIS 5 artiklaan ja 2. lisäpöytäkirjan 2 artiklaan)

Haastehakemuksessa väitetään, että yleisestikin valtion toimenpiteet covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseksi olisivat olleet liioiteltuja, ylimitoitettuja ja yksilön perusoikeuksia tarpeettomasti rikkovia, ja että tämä tulisi osoittamaan tässä oikeudenkäynnissä. Kantaja on viitannut mm. valtioneuvoston asetukseen ravintoloiden aukioloajoista ja väittänyt sen olevan välttämättömyysperiaatteen vastainen.

Koska kantajan vaatimuksen perusteeksi esitetty rikkomus koskee vain koronatodistuksen esittämisedellytystä, kantajan täysin yleisluontoiset ja yksilöimättömät väitteet muiden rajoitustoimien perusteettomuudesta ovat asian ratkaisun kannalta merkityksettömiä, eikä väitteitä tai todistelua niistä ole tarvetta tai perustetta ottaa osaksi tätä asiaa. Näin ollen emme lähde käsittelemään muita rajoitustoimia myöskään tässä vastauksessa.

Haastehakemuksessa vedotaan myös perustuslain 106 §:ään, jossa on säädetty, että ”[j]os tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle”. Kantajan mukaan tartuntatautilain 58 i § olisi perustuslain vastainen ja siksi kärjäoikeuden tulisi soveltaa ensisijaisesti perustuslakia.

Kantajalla menevät asiat sekaisin. Perustuslain 106 §:llä ei ole merkitystä tämän asian ratkaisussa, ja viittaukset kyseiseen säännökseen ovat siten irrelevantteja. Kantaja on esittänyt yhdenvertaisuuslakiin ja ihmisoikeuksien rikkomiseen perustuvat vaatimukset, eikä näiden vaatimusten ratkaisemisessa ole tarpeen soveltaa tartuntatautilain 58 i §:ää.

Järjestyksen vuoksi todettakoon tässäkin yhteydessä, että tartuntatautilain 58 i § ei ole perustuslain vastainen. Säännöksen perustuslainmukaisuus on arvioitu perustuslakivaliokunnan käsittelyssä, eikä perustuslakivaliokunta tai yksikään perustuslakivaliokunnan käsittelyssä kuultu valtiosääntöoikeuden asiantuntija ole ollut sitä mieltä, että säännös olisi perustuslain vastainen.

Näin ollen emme lähde käsittelemään muita rajoitustoimia myöskään tässä vastauksessa.

Valtio ei ole syyllistynyt EIS:ssa tarkoitetun henkilökohtaisen turvallisuuden eikä liikkumisvapauden rikkomiseen kantajan väittämällä tavalla, eikä valtio ole korvausvastuussa kantajaa kohtaan tällä perusteella (jakso 4.3)

Valtio ei ole syyllistynyt yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaiseen välilliseen syrjintään kantajan väittämällä tavalla, eikä valtio ole korvausvastuussa kantajaa kohtaan myöskään tällä perusteella.

Ei korvausvelvollisuutta EIS:n väitetyn rikkomisen vuoksi

Aluksi

Edellä jo todetusti kantaja vaatii valtiolta 10.000 euroa korvausta EIS:n väitetyn rikkomisen perusteella: kantajan mukaan valtio on loukannut kantajan (i) henkilökohtaista turvallisuutta (EIS:n 5 artikla), ja (ii) liikkumisvapautta (EIS:n neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla)

(Näiltä osin kanteesta on luovuttu).

Perinteisesti julkisyhteisön korvausvelvollisuus yksilön väitetystä kärsimyksestä on ollut hyvin rajoitettua. Korvauksen tuomitseminen on edellyttänyt, että (i) vahinko on aiheutunut julkista valtaa käytettäessä tehdyn virheen tai laiminlyönnin johdosta (vahingonkorvauslaki3:2 §), ja että (ii) kyse on ollut vahingonkorvauslain 5:6 §:ssä luetellusta tilanteesta, jossa kärsimyksen aiheuttanut loukkaus on tapahtunut jollakin säännöksessä mainitulla rikokseksi katsottavalla teolla tai muulla vakavalla loukkauksella.

Tällaisesta tapauksesta ei nyt ole kyse, eikä korvausta voitaisi tässä asiassa tuomita valtion maksettavaksi vahingonkorvauslain perusteella. Ilmeisesti

tästä syystä kantaja onkin perustanut vaatimuksensa suoraan EIS:een ja väitettyyn ihmisoikeuksien rikkomiseen.

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on reilun kymmenen vuoden ajan pidetty mahdollisena velvoittaa valtio suorittamaan korvausta ihmisoikeusloukkauksesta, vaikka korvausta ei vahingonkorvauslain perusteella tulisikaan maksettavaksi, ”kunhan vahingonkorvausvastuulla on riittävä oikeudellinen perusta”. Käytännössä on edellytetty että (i) ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, (ii) loukkausta voidaan pitää riittävän vakavana, ja (iii) loukkauksesta on aiheutunut siihen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa.

Tällaista korvausvastuuta on perusteltu EIS:n 13 artiklan tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevalla vaatimuksella ja perustuslain 22 §:llä koskien perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamista.

Esillä olevassa asiassa yksikään valtion korvausvastuun edellytys ei täyty, kuten seuraavassa osoitetaan.

Valtio ei ole rikkonut ihmisoikeuksia koronatodistussäännöksellä

Haastehakemuksessa tai sen täydennyksessä ei ole selvästi esitetty, mikä on tarkalleen ottaen teko tai menettely, jolla valtion väitetään rikkoneen kantajan ihmisoikeuksia. Kantaja esittää loukkaukseksi sen, ettei häntä päästetty Fazer Café -kahvilaan 10.12.2021. Koska kantaja haastehakemuksessaan kritisoi valtiota tartuntatautilain 58 i §:n säätämisestä, oletamme kantajan väittävän valtion loukkaukseksi sitä, että kyseinen säännös on säädetty, saatettu voimaan ja se on voimassa olleessaan 10.12.2021 ollut osaltaan vaikuttamassa siihen, että kantaja ei ole tuolloin päässyt kahvilaan asioimaan.

Kantaja väittää ensinnäkin, että hänen henkilökohtaista turvallisuuttaan (EIS:n 5 artikla) olisi loukattu, ”kun kantaja ei ole voinut käydä syömässä aamiaispaikassa, missä hän normaalisti käy syömässä”.

(Tältä osin kanteesta on luovuttu)

Kantajan väite on selvästi perusteeton.

EIS:n 5 artiklan 1 kohdassa julkituodaan jokaisen ”oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen”. ”Vapaus” ko. kohdan tarkoittamassa mielessä merkitsee suojaa vapaudenriistoa vastaan. Käsitteen ”henkilökohtainen turvallisuus” puolestaan on katsottu antavan turvaa mielivaltaista ”vapauteen” puuttumista vastaan ja sellaisena vahvistavan yksilön vapaudenriistoa vastaan nauttimaan suojaa. ”Henkilökohtaiselle turvallisuudelle” ei ole artiklan tulkinnassa annettu erityistä itsenäistä merkitystä, vaan kyseisen artiklan on katsottu kokonaisuudessaan sääntelevän ”vapaudenriistoa”. EIS:n 5 artiklan tarkoituksena ei siis ole turvata sitä, että yksilöt pääsisivät halutessaan asioimaan haluamissaan ravitsemusliikkeissä.

Vapaudenriistona on pidetty lähinnä vangitsemista ja tahdonvastaista suljettuun laitokseen (esim. mielisairaalaan) määräämistä. Toisaalta esimerkiksi varusmiehille annettua kieltoa poistua kasarmialueelta ei ole pidetty vapaudenriistona, vaan armeijaan ja asevelvollisuuteen kuuluvana normaalina rasitteena.

Esillä olevassa asiassa kantajan vapautta ei ole riistetty. Häntä ei ole pidätetty, vangittu eikä määrätty laitokseen. Hän on voinut elää elämäänsä, käydä töissä, tavata läheisiään ja ystäviään jne. Se, että yksityinen yritys (kahvila) ei ole päästänyt kantajaa asioimaan kahvilassa 10.12.2021, ei ole ollut valtion suorittama kantajaan kohdistunut vapaudenriisto.

Tiedossamme ei ole yhtään tuomioistuinratkaisua, jossa tämänkaltainen tilanne olisi katsottu vapaudenriistoksi, eikä kantajakaan sellaisiin ole haastehakemuksessaan tai sen täydennyksessä viitannut. Johtopäätös on

näin ollen, että valtio ei ole syyllistynyt kantajan henkilökohtaisen turvallisuuden (EIS:n 5 artikla) loukkaamiseen.

Kantaja väittää toiseksi, että hänen (EIS:n neljännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaista) liikkumisvapauttaan on rajoitettu, kun häntä ”on estetty pääsemästä kahvilaan syömään aamiaista”.

Kantajan tämäkin väite on selvästi perusteeton.

(Tältä osin kanteesta on luovuttu)

EIS:n liikkumisvapautta koskevassa artiklassa todetaan, että jokaisella, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, on oikeus liikkumisvapauteen tällä alueella ja vapaus valita asuinpaikkansa, ja että jokainen on vapaa lähtemään mistä tahansa maasta. Artiklan 3 kappaleen mukaisesti liikkumisvapautta voidaan rajoittaa lain nojalla ja demokraattisen yhteiskunnan yleisen edun nimissä ”kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikosten ehkäisemiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien tai vapauksien suojelemiseksi”.

Liikkumisvapaus ei koskaan ole rajoittamaton ja ehdoton. Henkilö ei voi mm. vaatia pääsyä toisen kotiin, suljettuun liiketilaan, hallintorakennuksiin tai muiden omistamiin kulkuvälineisiin vetoamalla liikkumisvapauteen. Esimerkkeinä tosiasiallisista liikkumisvapautta rajoittavista seikoista on monesti mainittu mm. kotirauhan piiriin liittyvät kiellot, asetuksin vahvistetut liikkumiskiellot, luonnonsuojelualueiden liikkumiskiellot, sotilaalliset turvallisuusalueet ja kunnallissäädöksiin liittyvät kiellot.

Henkilöllä ei ole (liikkumisvapauteen tai muuhun oikeuteen perustuvaa) oikeutta olla toisen omistuksessa tai hallinnassa olevassa kahvilassa tai muussa liikehuoneistossa. Jo korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 1962 II 47 katsottiin henkilön syyllistyneen kotirauhan rikkomiseen, kun kahvilan omistaja oli kehottanut henkilöä poistumaan kahvilasta eikä tämä ollut noudattanut poistumiskäskyä. Nykyisessä rikoslaissa oikeudeton tunkeutuminen mm. liikehuoneistoon on säädetty rangaistavaksi julkisrauhan rikkomisena (rikoslain 24:3 §). Säännöksen esitöissä on todettu kahvilan olevan säännöksessä tarkoitettu liikehuoneisto, ja että säännös soveltuu myös liikehuoneistojen aukioaikoina ja siltä osin kuin kyse on yleisön palveluun varatusta tilasta.

Tilanteessa, jossa yksittäiseltä asiakkaalta evätään pääsy kahvilaan tai ravintolaan, kyse ei näin ollen voi edes teoriassa olla liikkumisvapauden loukkauksesta. Ainoa peruste, jolla pääsyn epääminen voitaisiin ylipäätään katsoa oikeuden loukkaukseksi, on syrjintä (yhdenvertaisuuden loukkaus).

Mikäli hypoteettisesti, vailla todellista perustetta ja vastoin valtion kantaa haluttaisiin tulkita tartuntatautilain 58 i §:n rajoittaneen kantajan liikkumisvapautta, rajoitus olisitapahtunut EIS:n sallimalla tavalla lain nimenomaisen säännöksen nojalla ja terveyden suojelemiseksi.

Johtopäätös on näin ollen, että valtio ei ole syyllistynyt kantajan liikkumisvapauden (EIS:n neljännen lisäpöytäkirjan 2 artikla) loukkaamiseen.

Asiassa on huomionarvoista, että loukatuiksi väitetyt EIS:een kirjatut liikkumisvapaus ja oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen ovat kirjattuina myös Suomen perustuslakiin. Jos tartuntatautilain 58 i § olisi loukatuksi väitettyjen oikeuksien vastainen, se olisi samalla myös perustuslain vastainen. Kyseisen säännöksen perustuslainmukaisuus on kuitenkin varmistettu lain eduskuntakäsittelyn aikana. Suomen oikeusjärjestelmässä vastuu lakien perustuslainmukaisuudesta kuuluu eduskunnalle ja säädettävien lakien perustuslainmukaisuus arvioidaan ja varmistetaan nimenomaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan käsittelyssä.

Koronatodistussäännös on käsitelty perustuslakivaliokunnassa ja sen osalta on kuultu lukuisia asiantuntijoita, ml. valtiosääntöoikeuden asiantuntijoita

(prof. Mikael Hidén, prof. Tuomas Ojanen, prof. Janne Salminen, prof. Veli-Pekka Viljanen, prof. Lasse Lehtonen, Ilainsäädäntöneuvos Mira Turpeinen). Perustuslakivaliokunta tai sen kuulemat asiantuntijat eivät ole pitäneet tartuntatautilain 58 i §:ää perustuslain vastaisena.

Edelleen on todettava, että perustuslakivaliokunta tai yksikään sen kuulemista asiantuntijoista ei ole pitänyt säännöstä henkilökohtaisen turvallisuuden tai liikkumisvapauden kannalta siinä määrin relevanttina, että olisi tarkemmin arvioinut säännöksen perustuslainmukaisuutta erikseen nimenomaan näiden oikeuksien osalta.

Johtopäätöksenä edellä kerrotusta voidaan todeta, että kantajan oikeutta henkilökohtaiseen turvallisuuteen tai liikkumisvapauteen ei ole rikottu, kun kantaja ei ole 10.12.2021 päässyt kahvilaan johtuen osaltaan tartuntatautilain 58 i §:stä.

Väitetty loukkaus on joka tapauksessa hyvin vähäinen eikä vakava

Vaikka täysin vastoin valtion käsitystä ihmisoikeusloukkauksen katsottaisiin tapahtuneen, väitetty kantajan oikeuden loukkaus olisi niin vähäinen, että valtion korvausvastuuta ei voi syntyä.

Esimerkiksi ennakkopäätöksessä KKO 2012:81 korkein oikeus arvioi tapahtuneen loukkauksen vakavuutta. Korkein oikeus katsoi, että loukkausta oli objektiivisesti arvioiden pidettävä niin vähäisenä, että kantajalla ei ollut oikeutta korvaukseen.

Kyseisessä tapauksessa vankilaviranomaiset olivat avanneet vangin kirjeen ihmisoikeusloukkaukseksi katsotulla tavalla. Korkein oikeus katsoi, että kirjeen avaamisesta kantajalle aiheutuneet haitalliset vaikutukset olivat jääneet niin vähäisiksi, ettei loukkauksesta voitu katsoa aiheutuneen loukatulle korvattavaksi tulevaa kärsimystä.

Esillä olevassa asiassa kantajan väittämä loukkaus ja sen mahdolliset haitalliset vaikutukset kantajalle ovat olleet erittäin vähäiset. Kantaja ei ole yhtenä aamuna saanut asioida siinä kahvilassa, jossa hän väittää halunneensa asioida. Hänen liikkumisestaan tai elämänsä ei ole muulla tavoin rajoitettu, eikä hänen mahdollisuuttaan ostaa aamiaista esim. kaupasta ole rajoitettu. Jos kantaja olisi ehdottomasti halunnut kyseisenä aamuna syödä aamiaisen kahvilassa, hän olisi voinut hankkia negatiivisen koronatestitulokseen ja esittämällä tämän kantaja olisi päässyt asioimaan kahvilassa.

Ottaen huomioon, että kantaja on jo marraskuussa 2021 ollut perustamassa Me Kansalaiset ry:n tarkoituksenaan taistella koronapassia vastaan, on lisäksi ilmeistä, että kantaja on 10.12.2021 pyrkinyt Fazer Caféen tietäen ja sillä nimenomaisella tarkoituksella, että hänen asiointinsa kahvilassa evätään, jotta hän voi nostaa tämän kanteen ja sillä kyseenalaistaa koronatodistuksen esittämisedellytyksen oikeutuksen. Tässä tilanteessa se, että hänen asiointinsa kahvilassa on evätty, ei ole voinut aiheuttaa kantajalle todellista kärsimystä eikä se ole voinut olla vakava loukkaus.

Väitetyn loukkauksen vähäisyyttä/vakavuutta arvioitaessa voidaan huomioida myös se, kuinka selvästi ja tietoisesta loukkauksesta olisi kyse. Tähän liittyen on ensinnäkin todettava, että valtiolla on lakeja säädettäessä laaja harkintavalta erityisesti tilanteissa, joissa punnittavana ovat vastakkaiset intressit ja oikeudet. Tämä on todettu mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on puolestaan korostettu sitä, että lähtökohtaisesti vastuu siitä, että lakia säädettäessä noudatetaan perustuslakia, kuuluu eduskunnalle ja sen perustuslakivaliokunnalle.

Kun säännös on perustuslakivaliokunnan arviossa hyväksytty perustuslain mukaiseksi, sitä voidaan lähtökohtaisesti pitää perustuslain mukaisena, eikä ainakaan selvästi perustuslain vastaisena.

Tartuntatautilain 58 i § on säädetty normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä. Säännöksen perustuslainmukaisuus (ml. perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuus) on arvioitu lainvalmistelussa, eikä säännöksen ole katsottu olleen perustuslain (tai perus- ja ihmisoikeuksien) vastainen. Säännös on nähty asianmukaiseksi tavaksi suojata väestön oikeutta terveyteen ja elämään ehkäisemällä tartuntoja sekä samalla mahdollistamalla elinkeinovapauden ja sivistyksellisten oikeuksien mahdollisimman laaja toteutuminen.

Kuten lainvalmisteluasiakirjoista ilmenee, tartuntatautilain 58 i §:n ei ole nähty johtavan perus- tai ihmisoikeuksien loukkaamiseen. Näin ollen kyse ei voi olla ainakaan missään määrin selvästä tai tietoisesta loukkauksesta valtion taholta.

Valtio ei näin ollen voi olla korvausvastuussa väitetystä loukkauksesta aiheutuneesta väitetystä kärsimyksestä, koska väitetty loukkaus on vähäinen.

Kantajan korvausvaatimus on määrältään perusteettoman suuri

Kantajan vaatima korvaus on määrältään 10.000 euroa.

Valtion käsityksen mukaan vaadittu korvaus on määrältään perusteettoman suuri. Tiedossamme ei ole tapauksia, joissa korvauksia olisi tuomittu maksettavaksi vastaavan kaltaisissa tilanteissa. Tässä asiassa jonkinlaista johtoa arviointiin voidaan hakea korvauksista, joita on tuomittu maksettavaksi syrjintärikostapauksissa (rikoslaki 11:11 §).

Näissä rikoksissa on kyse esillä olevaa asiaa huomattavasti vakavammista tilanteista, joissa henkilöä (rikoksen uhria) on välittömästi, selvästi ja rikoksen tunnusmerkistön täyttävällä tavalla syrjitty. Tyypilliset tilanteet ovat asiakkaan palvelematta jättäminen tai sisäänpääsyn estäminen pelkästään asiakkaan etnisen alkuperän takia.

Tässä tapauksessa kantajan pääsyä kahvilaan ei ole evätty henkilöstä johtuvasta syystä, vaan koska hän ei ole esittänyt koronatodistusta.

Henkilövahinkoasiainneuvottelukunnan suosituksen (2020) mukaan korvausväli oikeuskäytännössä on syrjintärikoksissa ollut 300-1500 euroa.

Esillä olevassa asiassa kantajan väittämä loukkaus ja sen mahdolliset haitalliset vaikutukset kantajalle ovat olleet erittäin vähäiset.

Siinäkin tilanteessa, että käräjäoikeus täysin vastoin valtion käsitystä katsoisi korvausperusteiden täytyvän, korvauksen määrän tulisi olla nolla tai korkeintaan joitakin kymmeniä euroja.

Kantajan vaatimuksen liiallisuutta osoittaa osaltaan myös se, että vaaditun suuruisia kärsimyskorvauksia tuomitaan maksettavaksi vain erittäin vakavissa rikoksissa, esimerkiksi pitkään jatkuneessa lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä (korvausväli 10.000 – 30.000 euroa).

Vaadittu korvaus on suurempi kuin esimerkiksi lapsen tai puolison kuoleman aiheuttamasta kärsimyksestä pääsääntöisesti maksettavaksi tuomittu korvaus (3.000 – 12.000 euroa).

Vaatimus tulisi hylätä selvästi perusteettomana valmistelua jatkamatta

Oikeudenkäymiskaaren 5:6.2 §:n mukaan tuomioistuimen on hylättävä kanne tuomiolla siltä osin kuin se on selvästi perusteeton. Kanne on selvästi perusteeton mm., jos kantajan esittämistä faktaperusteista ei voi seurata sitä, mitä kantaja haastehakemuksessaan vaatii.

Kanne voidaan hylätä tällä perusteella koko valmistelun ajan. Ks. esim. Lappalainen, Juha: Siviilijutun käsittely käräjäoikeudessa vuoden 2002

uudistuksen mukaan (2002) s. 99: ”Selvää kuitenkin on, että kanne on tällä perusteella hylättävissä koko valmistelun ajan.”

Väitettyyn ihmisoikeusloukkaukseen perustuva kantajan vaatimus on selvästi perusteeton, kuten edellä kerrottu osoittaa. Kanteen perusteena olevat tapahtumat eivät voi johtaa siihen, että valtion katsottaisiin loukanneen kantajan henkilökohtaista turvallisuutta tai liikkumisvapautta. Vaatimus tulee näin ollen hylätyksi riippumatta siitä, mitä näyttöä asiassa esitettäisiin. Vaatimus tulee valtion käsityksen mukaan näin ollen hylätä selvästi perusteettomana valmistelua siltä osin jatkamatta.

Ei hyvitysvelvollisuutta yhdenvertaisuuslain väitetyn loukkauksen perusteella

Aluksi

Kantaja vaatii vastaajilta yhteisvastuullisesti 10.000 euron hyvitystä yhdenvertaisuuslain 23 §:n perusteella syrjinnästä oletetun terveydentilan perusteella. Haastehakemuksen täydennyksessä on täsmennetty, että väitetty syrjintä olisi yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaista välillistä syrjintää.

Yhdenvertaisuuslain 23 §:n nojalla ”[s]yrjinnän kohteeksi joutuneella on oikeus saada hyvitystä siltä viranomaiselta, työnantajalta tai koulutuksen järjestäjältä taikka tavaroiden tai palveluiden tarjoajalta, joka on tämän lain vastaisesti syrjinyt häntä tai kohdistanut häneen vastatoimia”.

Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan ”[s]yrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia”.

Tämä tarkoittaa, että kyse voi olla välillisestä syrjinnästä, jos (i) sääntö, peruste tai käytäntö asettaa henkilön muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, ja jos (ii) säännölle ei ole hyväksyttävää tavoitetta, tai (iii) keinot (tavoitteen saavuttamiseksi) eivät ole asianmukaisia ja/tai tarpeellisia.

Esillä olevassa asiassa olisi mahdollista esittää perusteluja sen puolesta, että tartuntatautilain 58 i § ei ole asettanut kantajaa muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. Kantajan kahvilaan pääsyyn on sovellettu täysin samoja sääntöjä kuin kahvilan muihin asiakkaisiin ja potentiaalsiin asiakkaisiin. Kuten kuka tahansa muu, kantaja olisi päässyt asioimaan kahvilassa esittämällä koronatodistuksen, eli ottamalla koronarokotteen tai hankkimalla negatiivisen koronatestituloksen.

Valtio on kuitenkin tiedostanut ja tiedostaa, että rokotuksen, testituloksen tai sairastumisimmunitetin edellyttäminen on henkilön terveydentilaan liittyvä seikka, ja erilaista kohtelua näiden seikkojen perusteella on arvioitava yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Valtio katsoo ja hyväksyy siten, että tartuntatautilain 58 i §:llä on tullut olla hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyn keinon on tullut olla asianmukainen ja tarpeellinen.

Haastehakemuksen täydennyksen perusteella kantaja ei kyseenalaista koronatodistuksen kansallisen käyttöönoton tavoitteen hyväksyttävyyttä, vaan kantaja riitauttaa ainoastaan käytetyn keinon asianmukaisuuden ja tarpeellisuuden.

Koronatodistuksen kansallinen käyttöönotto tartuntatautilain 58 i § säätämällä ja säännöksen voimassaolo 10.12.2021 on ollut säännöksen tavoitteen saavuttamiseksi asianmukainen ja tarpeellinen keino.

Haastehakemuksessaan kantaja väittää, että Fazer Cafén henkilökunta olisi olettanut kantajan olevan vaaraksi muiden asiakkaiden tai henkilökunnan

terveydelle, ja että oletettu terveydentila ei oikeuta henkilön syrjimiseen. Kantaja ei ole esittänyt mitään perusteluja, selvitystä tai näyttöä siitä, että kahvilan henkilökunta olisi tehnyt väitettyjä oletuksia kantajan terveydentilasta. Kantajan todisteista päinvastoin ilmenee, että Fazer Retail Finlandin toimitusjohtaja on ilmoittanut kantajalle, että kahvila on tartuntatautilain 58 i §:n mukaisesti edellyttänyt koronatodistuksen esittämistä asiakkailtaan. Kantajan asiointi kahvilassa on siis evätty sen johdosta, että hän ei ole esittänyt koronatodistusta, eikä sen johdosta, että kahvilan henkilökunta olisi tehnyt oletuksia kantajan terveydentilasta.

Koronatodistussäännös on ollut asianmukainen ja tarpeellinen keino

Oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että kun keinona arvioitavaksi tulee syrjiväksi väitetty lainsäädäntö, lainsäätäjällä on yksittäistä työnantajaa tai muuta toimijaa laajempi harkintavalta määriteltäessä esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimien toimenpiteitä, joilla hyväksyttävä tavoite voidaan saavuttaa.

Ainoassa korkeimman oikeuden välillistä syrjintää koskevassa ennakkopäätöksessä KKO 2004:59 kanne hylättiin. Korkein oikeus katsoi, että kaupungilla oli ollut järkevän taloudenpitonsa ja toiminnan järjestämisen kannalta objektiiviset perusteet menettelylleen lomauttaa huomattava osa perusturvatöimialansa henkilöstöstä, josta yli 90 prosenttia oli naisia. Myös perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti katsottu, että vaikka perustuslain yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään, yhdenvertaisuussäännös ei edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Valiokunnan käytännössä on edelleen katsottu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn, mutta toisaalta henkilöihin kohdistuvat erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi.

Lyhyesti koronatodistuksen kansallisen käyttöönoton tavoitteista

Covid-19-epidemian aikana perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinovapautteen on kohdistunut voimakkaita rajoituksia ja perustuslain 23 §:n mukaisia perusoikeuspoikkeuksia. Toiminnan rajoitukset ovat aiheuttaneet merkittäviä menetyksiä erityisesti kulttuuri- ja tapahtumatoimialalle sekä ravintolatoimialalle ja niiden työntekijöille. Lisäksi rajoituksilla on ollut vaikutuksia myös toimialoille, joihin ei suoraan kohdistunut rajoitustoimenpiteitä, mutta jotka kärsivät rajoitusten seurannaisvaikutuksista. EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallista käyttöä koskeva sääntely tarjosi toiminnanharjoittajille mahdollisuuden ottaa käyttöönsä valtioneuvoston asetuksella säädetyille ravitsemistoiminnan rajoituksille ja kunnan tai aluehallintoviraston päätöksestä ilmeneville rajoitustoimenpiteille vaihtoehdoisen toiminnan terveysturvallisuuden varmistamismekanismiin.

Toiminnanharjoittajalla oli koronatodistuksen kansallista käyttöä koskevan sääntelyn nojalla mahdollisuus edellyttää asiakkailtaan ja osallistujiltaan koronatodistuksen esittämistä ennen pääsyä tapahtumaan tai tilaan, jos alueella oli muutoin voimassa kyseistä tapahtumaa tai tilan käyttöä rajoittanut viranomaispäätös.

Ravitsemisliiketoiminnanharjoittaja pystyi edellyttämään asiakkailtaan koronatodistuksen esittämistä asiakkaan päästämiseksi ravitsemisliikkeeseen, jos muutoin voimassa olisivat valtioneuvoston asetuksella säädetyt ravitsemistoiminnan rajoitukset.

Koronatodistuksen kansallisella käytöllä pystyttiin ehkäisemään tartuntojen leviämistä, mutta toisaalta samalla sääntelyllä mahdollistettiin yhteiskunnan asteittainen terveysturvallinen avaaminen ja jo pitkään rajoitustoimenpiteiden

kohteena olleiden toiminnanharjoittajien oikeus harjoittaa elinkeinoaan. Koronatodistuksen käyttö tiettyjen rajoitustoimenpiteiden vaihtoehtona mahdollisti myös jo pitkään rajoitustoimenpiteiden kohteena olleiden toiminnanharjoittajien palveluksessa olleiden työntekijöiden oikeuden työhön. Säännöksen esitöissä esityksen tavoitteita kuvattiin seuraavasti:

”Esityksen taustalla on erityisesti tavoite suojata perustuslaillista oikeutta terveyteen ja elämään ehkäisemällä tartuntoja, edistämällä väestön terveyttä sekä turvaamalla jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Samalla esityksen tavoitteena on mahdollistaa palvelujen turvallinen käyttö ja siten edistää elinkeinovapautta ja sivistyksellisiä oikeuksia. Tätä kautta esitys toteuttaa myös perustuslaillisen oikeuden jokaiselle riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen. Suomen väestön rokotuskattavuus on yhä puutteellinen tuomaan laumasuojaa varsinkin tehokkaammin leviäviltä muuntuneilta viruskannoilta ja riski epidemian huomattavalla kiihtymiselle ja terveystalouden kuormittumiselle on yhä todellinen.”

Tavoitteena on mahdollistaa nykyistä laajemmin erilaisten yleisötilaisuuksien järjestäminen sekä asiakkaiden ja osallistujien pääseminen erilaisiin tiloihin terveysturvallisesti. Tavoitteena on nykyistä paremmin turvata etenkin koronaepidemiasta eniten kärsineiden alojen elinkeinovapaus sekä kyseisten alojen työntekijöiden oikeus työhön vaarantamatta kuitenkaan ihmisten henkeä ja terveyttä tai sosiaali- ja terveydenhuollon kantokykyä.”

Näiden tavoitteiden toteutumiseksi koronatodistuksen kansallisen käyttöönoton (tartuntatautilain 58 i §:n) on katsottu olleen asianmukainen ja tarpeellinen keino.

Keinon asianmukaisuudesta, tarpeellisuudesta ja tehokkuudesta

Arvioitaessa koronatodistusta keinona on syytä aluksi todeta se, että koronatodistuksen käyttö ei ollut itsenäinen uusi lisärajoituskeino, vaan keino vapautua voimassa olleista rajoituksista. Koronatodistuksen esittäminen oli otettavissa käyttöön vain ja ainoastaan tilanteissa, joissa valtioneuvoston asetuksilla tai viranomaispäätöksillä oli asetettu epidemiatilanteen vuoksi rajoituksia.

Oikeudelliselta luonteeltaan sääntelyssä oli siis kyse toiminnanharjoittajan mahdollisuudesta poiketa voimassa olevista viranomaispäätöksin asetetuista toiminnan rajoituksista ottamalla käyttöönsä todistukseen perustuvan terveysturvallisuustoimen. Tämä osoittaa osaltaan keinon asianmukaisuuden.

Koronatodistuksen käyttöönotto oli tarpeellinen keino mahdollistaa pandemiatilanteessa laajemmin mm. erilaisten yleisötilaisuuksien järjestäminen, ravitsemisliikkeiden toiminta ja liikunta- ja kulttuuripalveluiden tarjoaminen. Covid-19-pandemia oli aiheuttanut palvelualoille merkittävät menetykset, kuten mm. hallituksen esityksessä (HE 131/2021) on kuvattu:

Koronatodistuksen käyttöönotolla pystyttiin parantamaan tilannetta tältä osin. Kyseisellä keinolla pystyttiin muita rajoituksia paremmin turvaamaan etenkin koronaepidemiasta kärsineiden alojen elinkeinovapaus sekä kyseisten alojen työntekijöiden oikeus työhön (perustuslain 18 §). Samalla koronatodistuksen esittämisellä pystyttiin kuitenkin ehkäisemään ja estämään covid-19-taudin leviämistä ja siten turvaamaan myös ihmisten henkeä ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kantokykyä.

Koronatodistuksen käyttöönoton vaikutuksia on esitelty ko. säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä yksityiskohtaisesti.

THL osallistui kansallisen koronatodistussääntelyn valmisteluun. THL arvioi, että koronatodistuksen esittäminen oli covid-19-epidemian epidemiologisen torjunnan näkökulmasta silloisen tiedon perusteella hyväksyttävällä tavalla yhtä tehokas tai verrannollinen tapa torjua taudin

leviämistä kuin muut säädetyt ja voimassa olleet rajoitukset ja velvoitteet.

Koronatodistuksen kansallista käyttöä koskevan sääntelyn valmisteluvaiheessa ei tiedossa tai käytävissä ollut muuta menettelyä, joka covid-19-epidemian epidemiologisen torjunnan näkökulmasta olisi ollut hyväksyttävällä tavalla muihin rajoitustoimenpiteisiin nähden yhtä tehokas tai verrannollinen tapa torjua covid-19-taudin leviämistä, mutta joka olisi turvannut vastaavasti myös elinkeinonharjoittamisen oikeutta sekä oikeutta työhön.

Koronatodistuksen esittämisedellytystä pidettiin jo ennen lainsäätämistä laajasti hyvänä, asianmukaisena ja tarpeellisena ratkaisuna. Elokuussa 2021 tehdyssä yrittäjägallupissa 74 % kyselyyn vastanneista yrittäjistä kertoi kannattavansa koronatodistuksen käyttöönottoaja vain 18 % vastusti sitä.³⁷ Myös lainvalmistelun aikana annettu koronatodistuksen kansallista käyttöönottoa koskeva lausuntopalaute oli positiivista. Ehdotusta pidettiin hyvänä ja kannatettavana.

Lisäksi voidaan mainita, että jo ennen Suomea koronatodistuksen esittämisedellytys tai siihen rinnastuva järjestelmä oli otettu käyttöön useissa muissakin maissa, esimerkiksi Tanskassa, Virossa, Norjassa Saksassa, Alankomaissa ja Ranskassa.

Lisäksi jo edellä mainitusti EU:n koronatodistus oli jo ennen sen kansallista käyttöönottoa otettu käyttöön EU-maiden välisessä liikenteessä (vapaata liikkuvuutta rajoittaneena toimenä).

Koronatodistuksen kansallista käyttöönottoa (tartuntatautilain 58 i §:ää) käsiteltiin eduskunnassa ja useissa sen valiokunnissa, ml. perustuslakivaliokunnassa. Käsittelyssä ei esitetty tulkintoja tai väitteitä, joiden mukaan koronatodistuksen kansallinen käyttöönotto olisi ollut keinona epäasiallinen tai tarpeeton siten, että kyse voisi olla yhdenvertaisuuslain kieltämästä välillisestä syrjinnästä taikka perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen vastaisesta säännöksestä.

Säännöksen valmistelussa ja eduskuntakäsittelyssä on kiinnitetty huomiota yhdenvertaisuuteen erityisesti perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuuslausekkeen näkökulmasta ks HE 1347/2021 s 76..

Lisäksi on huomionarvoista, että koronatodistuksen esittämisedellytys saattoi koskea vain tartuntatautilain 58 i §:ssä lueteltuja palveluja, yleisötilaisuuksia ja tilojen käyttöä, eikä sellaisia palveluita, joita voidaan pitää välttämättöminä ihmisten päivittäisessä elämässä.

Koronatodistusta ei voitu edellyttää esitettäväksi esimerkiksi kaupassa käynnissä, pankkiasioinnissa, viranomaisasioinnissa tai terveydenhuollon yksiköissä.

Koronatodistuksen kansallisen käyttöönoton eduskuntakäsittelyssä myös perustuslakivaliokunta arvioi ehdotetun säännöksen perustuslain mukaisuutta. Valiokunta katsoi, että koronatodistusta koskevalle sääntelylle oli esitetty hyväksyttävät ja oikeasuhtaiset perusteet. Valiokunta kuuli useita Suomen johtavia valtiosääntöoikeuden asiantuntijoita, joista yksikään ei ollut sitä mieltä, että säännös olisi ollut perustuslain tai sen yhdenvertaisuussäännöksen vastainen.

Tartuntatautilain 58 i §:n voimaantulon jälkeen oli uutisointia siitä, että osa rokottamattomista kansalaisista piti rokotustodistuksen vaatimista syrjintänä. Ylen uutisessa kysyttiin yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenmanin kantaa tähän asiaan: ”Myöskään yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman ei näe kansalaisten samanarvoisuuden vaarantuvan rajoitusten vuoksi, sillä lähes kaikilla on mahdollisuus käydä ottamassa rokotus.

Rokotukset ovat ilmaisia, siinä mielessä tilanne on yhdenvertainen. Sitten on olemassa henkilöitä, jotka eivät voi terveyssyistä ottaa rokotusta, ja heitä me suojelemme sillä, että mahdollisimman moni muu ottaa rokotuksen.”

”Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että hengen ja terveyden suojelemiseksi yhteiskunnassa voidaan asettaa erilaisia rajoituksia. Ne pitää kuitenkin suhteuttaa kulloiseenkin tartuntatautilanteeseen. Myös koronapassin käyttö on Stenmanin mukaan hyväksyttävää, jos sillä voidaan helpottaa tautitilannetta.”

Koronatodistuksen kansallinen käyttöönotto tartuntatautilain 58 i § säätämällä on ollut yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettu asianmukainen ja tarpeellinen keino. Johtopäätös on selvä erityisesti ottaen huomioon lainsäätäjän laaja harkintavalta.

Johtopäätöksenä edellä kerrotusta voidaan näin ollen todeta, että valtio ei ole syyllistynyt yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettuun välilliseen syrjintään, eikä valtio siten ole velvollinen maksamaan kantajalle hyvitystä väitetyn syrjinnän perusteella

Kantajan hyvitysvaatus on määrältään perusteettoman suuri

Kantaja on vaatinut väitetystä syrjinnästä hyvitystä 10.000 euroa. Valtion käsityksen mukaan vaatimuksen määrä on perusteettoman suuri.

Yhdenvertaisuuslain 24 §:n mukaan hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen, jota puolestaan arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto. Säännöksen esitöiden mukaan rikkomuksen vakavuutta arvioidaan objektiivisin kriteerein eikä pelkästään loukatun subjektiivisen kokemuksen perusteella.

Esitöissä todetaan edelleen, että syrjinnän laatua ja laajuutta arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota siihen, mitä ja kuinka vakavia seurauksia syrjinnästä on loukatulle aiheutunut, onko syrjintä ollut tietoista ja onko syrjintä perustunut useaan syrjintäperusteeseen.

Tiedossamme ei ole tapauksia, joissa hyvitystä olisi ylipäätään tuomittu maksettavaksi esillä olevan asian kanssa vastaavanlaisissa tilanteissa. Tässä asiassa väitetyn loukkauksen vakavuus on objektiivisesti arvioiden hyvin vähäinen.

Siinäkin tilanteessa, että käräjäoikeus täysin vastoin valtion käsitystä katsoisi kantajan kahvilaan pääsyn 10.12.2021 estymisen valtion vastuulle kuuluvaksi välilliseksi syrjinnäksi, hyvityksen määrän tulisi olla nolla tai korkeintaan joitain kymmeniä euroja.

Kantaja on vaatinut hyvitystä yhteisvastuullisesti valtiolta ja Fazer-konsernilta. Järjestyksen vuoksi todettakoon, että perustetta hyvitysvastuun yhteisvastuullisuudelle ei ole.

Avustaja Aki Nummeliniin kohdistettu yhteisvastuullinen Suomen Valtion oikeudenkäyntikulujen korvausvaatus

Vastaus

Nummelin on kiistänyt vaatimuksen perusteeltaan ja määrältään perusteettomana.

Kanne ei ole miltään osin perusteeton eivätkä OK 21 luvun 6 §:n soveltamisedellytykset avustajan korvausvastuun edellytyksistä toteudu.

Lausuma/Kantaja

Perusoikeuksien rajoitusopin mukaan (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5) perusoikeuksia voidaan rajoittaa perustuslakia alemman asteisella sääntelyllä vain tietyin tarkasti määritellyin edellytyksin. Edellytyksiin kuuluu muun muassa, että rajoitusperusteen tulee perustua eduskuntalakiin, rajoituksen

tulee olla hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima, ja että rajoitusten tulee olla suhteellisuusvaatimuksen mukaisia.

Suhteellisuusvaatimuksen voidaan katsoa koostuvan sekä soveltuvuus- että välttämättömyysvaatimuksista; rajoituksen täytyy olla ylipäättään soveltuva asetetun tavoitteen saavuttamiseksi, ja lisäksi tavoitetta ei voida saavuttaa vähemmän perusoikeuksiin puuttuvin keinoin.

Kaikissa perustuslakivaliokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa (kts. valtion vastauksen liitteet 3–8) todettiin koronapassilainsäädännön olevan oikeasuhtaista ja välttämätöntä nimenomaan esitetyn lääketieteellisen ja epidemiologisen tiedon valossa.

Perustuslakivaliokunta puolestaan lausui, että ” [v]aikka ehdotus asettaa henkilöt eri asemaan, ei ehdotettua sääntelyä voida perustuslakivaliokunnan mielestä sen taustalla olevat lääketieteelliset perusteet huomioiden pitää mielivaltaisena” (PeVL 35/2021 vp, kohta 16).

Lainsäädännön perustuttua lääketieteelliseen ja epidemiologiseen tietoon, on myös käsiteltävänä olevassa tapauksessa käytävä läpi lääketieteellistä todistelua. Kantajan esittämällä todistelulla osoitetaan, että jo syksyllä 2021 – eli ennen koronapassilainsäädännön voimaantuloa ja kanteen kohteena olevan tapahtuman ajankohtaa – oli laajalti tiedossa sekä lääketieteellisen tutkimustiedon että kokemukseräisen tiedon perusteella niin Suomessa kuin ulkomailla, että koronarokotteet eivät ehkäise koronaviruksen leviämistä taikka covid-19:ään sairastumista jopa ollenkaan tai ainakaan merkittävässä määrin.

Koronapassilainsäädännön perusteena ollut tavoite taudin leviämisen ehkäisystä ei perustunut ajantasaiseen tieteelliseen tietoon, vaikka perustuslakivaliokunta oli useassa yhteydessä korostanut valtioneuvoston velvollisuutta seurata tarkkaan koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä sekä soveltamisessa mahdollisesti havaittavia ongelmia (esim. PeVL 35/2021 vp kohta 10, PeVL 26/2021 vp ja PeVL 14/2020 vp).

Esittämämme todistelun nojalla voidaan riidattomasti todeta, että koska jo syksyllä 2021 on ollut laajassa tiedossa tieteellistä tutkimustietoa ja kokemukseräistä tietoa siitä, että koronapassi ei ehkäisnyt covid-19:n leviämistä joko ollenkaan tai ainakaan merkittävässä määrin, on valtioneuvosto laiminlyönyt perustuslakivaliokunnan sille asettaman korostuneen velvollisuuden seurata tarkkaan koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä. Tämä on osaltaan aiheuttanut sen, että kantaja on joutunut kanteen kohteena olevassa tapauksessa syrjityksi ilman hyväksyttävää syytä.

Rokotekattavuuden nosto ei ole käytännössä estänyt pandemian leviämistä, on ainoa johtopäätös asiasta, että käyttöön otettu lainsäädäntö ei ole täyttänyt perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten suhteellisuusvaatimusta, kun suhteellisuusvaatimus koostuu sekä soveltuvuus- että välttämättömyysvaatimuksista; rajoituksen täytyy olla ylipäättään soveltuva asetetun tavoitteen saavuttamiseksi, ja lisäksi tavoitetta ei voida saavuttaa vähemmän perusoikeuksiin puuttuvin keinoin. Näin ollen on tultava johtopäätökseen, että koronapassilainsäädäntö on ollut perustuslain vastainen rikkoessaan ihmisten perusoikeuksia, ja tällöin käsiteltävänä olevassa asiassa tuomioistuimen tulee perustuslain 106 §:n perusteella soveltaa ensisijaisesti perustuslakia.

ESAVI:n 2.12.2021 antama päätös, joka oli voimassa kanteen kohteena olleen tapahtuman aikana 10.12.2021, ja jonka määräämät kokoontumisrajoitukset ravintoloitsijat pystyivät välttämään vaatimalla asiakkailtaan voimassa olevaa koronapassia, on usein eri tavoin vakavassa ristiriidassa tuolloin vallinneen ajankohtaisen tieteellisen tiedon kanssa.

ESAVI:n päätöksen antopäivänä 2.12.2021 oli jo laajalti tiedeyhteisön tiedossa, että koronarokotukset ja siten myöskään koronapassi eivät ehkäise koronaviruksen leviämistä joko ollenkaan tai ainakaan merkittävässä määrin, joten koronapassin avulla ei todellisuudessa edes voitu lisätä tilaisuuksien terveysturvallisuutta. Koska ESAVI:n päätös on edellä kerrotulla tavalla usein eri tavoin vakavassa ristiriidassa niin tuolloin vallinneen ajankohtaisen tieteellisen tiedon kuin myös perustuslain ja tartuntatautilain kanssa, tulee se jättää soveltamatta tuomioistuimessa perustuslain 107 §:n nojalla.

PL 124 § Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Lain mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle, mutta tavalliselle kahvilatyöntekijälle on koronapassilainsäädännön perusteella annettu valtaa käsitellä Vauhkalan keskeisiä terveystietoja ja estää hänen pääsynsä kahvilaan. Kahvilatyöntekijälle annettu valta liittyy siis keskeisiin perus- ja ihmisoikeuksiin. Perustuslakivaliokunta ei ole käsitellyt tätä kysymystä. Lausunnonantaja Hiden on maininnut julkisen vallan antamisesta muulle kuin viranomaiselle koronapassilainsäädännön yhteydessä, mutta Hidenkään ei loppujen lopuksi käsittele syvällisemmin tätä kysymystä.

Kantajaa syrjittiin Fazerin kahvilassa siksi, että hänellä ei ollut voimassa olevaa koronapassia, eli häntä syrjittiin hänen yksityiselämänsä piiriin kuuluvien terveystietojensa perusteella. EIS 8 artiklan mukaan viranomaiset saavat puuttua yksityiselämän suojaan vain, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Kantajan yksityisyydensuojaan puuttuminen ei kuitenkaan ollut välttämätöntä minkään mainittujen tarkoitusten suojaamiseksi, sillä koronapassilainsäädännön tarkoitus oli estää koronatartuntojen leviämistä ihmisten kokoontumisissa (HE 131/2021 vp, s. 19), mutta kuten todistelustamme käy selvästi ilmi, oli jo koronapassilainsäädäntöä valmistellessa selvää, etteivät koronarokote ja koronapassi todellisuudessa ehkäissee koronaviruksen leviämistä.

Lisäksi tapauksessa on loukattu EIS 14 artiklaa, koska kantajaa on syrjitty hänen terveystietojensa perusteella, jotka kuuluvat 8 artiklan suojan piiriin.

Kantaja esittää riittävästi todistelua sen osoittamiseksi, että Fazer ja valtio ovat syyllistyneet kantajan syrjintään hänen oletettuun terveydentilaansa perustuen. Tästä johtuen todistustaakka siirtyy vastaajille eli Fazerille ja Suomen valtiolle sen osoittamiseksi, että he eivät olisi syyllistyneet kantajan syrjintään hänen oletettuun terveydentilaansa perustuen.

Lausuma/Suomen valtio

Valtio ottaa tässä lausumassaan tarkemmin kantaa seuraaviin, uusiin Kantajan väitteisiin:

- Laki tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 58 i § (jäljempänä ”Koronapassilainsäädäntö”, 876/2021) on loukannut EIS 8 artiklan mukaista Kantajan oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen, mukaan lukien Kantajan oikeutta olla ottamatta koronarokotetta tai tehdä koronatestiä; ja
- Koronapassilainsäädäntö on ollut Kantajaa kohtaan välillisesti syrjivää sekä EIS 14 artiklan (yhdessä luettuna 8 artiklan kanssa) että EIS 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan vastaisesti, kun lainsäädäntöä ei ole voitu perustella objektiivisilla ja kohtuullisilla oikeusperusteilla, eikä se ole ollut suhteellisuusperiaatteen mukainen.

Valtio kiistää rikkoneensa edellä mainittuja Kantajan lausumissaan viittaamia tai mitään muitakaan EIS:n artikloja. Oikeuskäytännössä vakiintuneen kannan

mukaan edellytyksenä valtion velvoittamiselle maksamaan korvausta ihmisoikeusloukkauksesta on pidetty, että (i) ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, (ii) loukkausta voidaan pitää riittävän vakavana, ja (iii) loukkauksesta on aiheutunut siihen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa. Kuten jo vastauksessaan kanteeseen valtio on osoittanut, mikään näistä edellytyksistä ei täyty tässä asiassa.

Valtion näkemyksen mukaan Koronapassilainsäädäntö ei miltei osin ole ollut EIS:n artiklojen vastainen. Koronapassin hankkiminen on ensinnäkin ollut vapaaehtoista, jolloin se ei ole voinut puuttua Vauhkalan ruumiilliseen koskemattomuuteen. Lisäksi Koronapassilainsäädännöllä on ollut objektiivinen ja kohtuullinen oikeusperuste toteuttaa mahdollisimman pitkälle kansalaisten perusoikeuksia, ja lainsäädännön suhteellisuus- ja välttämättömyysperiaatteen toteutuminen on varmistettu lainsäädäntövaiheessa perustuslakivaliokunnan ja useiden asiantuntijoiden toimesta.

Käräjäoikeuden tehtävänä ei ole tässä asiassa selvittää koronarokotteiden tehokkuutta lääketieteellisestä näkökulmasta. Käräjäoikeuden tehtävänä on sen sijaan ratkaista, onko Koronapassilainsäädäntö sen voimaantulohetkellä lainsäätäjillä olleen tiedon valossa ollut perusteltu ja hyväksyttävä toimi sillä tavoiteltavien hyötyjen saavuttamiseksi eli onko Koronapassilainsäädäntö ollut muun ohella Suomea velvoittavan EIS:n mukainen.

Koronapassilainsäädännön tarkoituksena ei missään vaiheessa ole ollut ainoastaan koronan leviämisen estäminen. Sen lisäksi, että koronapassin käyttöönotolla pyrittiin rokotuskattavuutta lisäämällä suojaamaan kansakunnan terveyttä sekä estämällä koronan leviämistä että koronan vakavaa tautimuotoa ja sen myötä koronakuolemia, pyrittiin koronapassilla myös turvaamaan muita kansalaisten perusoikeuksia ja vähentämään terveydenhuollon kuormitusta haastavassa tautitilanteessa. Koronapassilainsäädännöllä pyrittiin varmistamaan mahdollisimman laaja kansalaisten perusoikeuksien toteutuminen ja yhteiskunnalle pandemiasta aiheutuvien haittojen ehkäiseminen.

Koronarokotteet ovat olleet hyvinkin tehokkaita suojaamaan rokotettuja vakavilta tautimuodoilta, minkä lisäksi rokotteet autoivat koronan leviämisen estämisessä.

Pelkkä koronarokotesarja ei ole ollut koronapassin saamisen edellytyksenä. Kantaja olisi voinut saada koronapassin myös enintään 72 tuntia vanhalla koronatestituloksella taikka jos hän olisi sairastanut koronan enintään kuusi kuukautta aiemmin. Koronapassin takana ei siis ollut ajatus pakkorokotuksista, vaan kansalaisille on koko ajan mahdollistettu vapaa valinta päättää, haluavatko he ottaa rokotteen, vai hankkia koronapassin muilla käytettävissä olevilla vaihtoehdoilla. Lisäksi tärkeää on huomioida, että koronapassia ei missään vaiheessa otettu käyttöön ihmisille välttämättömissä palvelukohteissa, kuten ruokakaupoissa tai apteekeissa.

Koronapassilainsäädännön voimassaoloaikana ravintoloilla on ollut koko ajan mahdollisuus valita tilannekohtaisesti, käyttävätkö ne koronapassia, vaiko jo ennen koronapassia käytössä ollutta henkilömäärärajoitusta. Eli silloin, kun passia ei ole edellytetty, ovat käytössä olleet alueella voimassa olleet ravintoloiden asiakasmäärärajoitukset. Ja kun puolestaan passia on käytetty, ei muita rajoituksia ole tarvinnut noudattaa.

Edellä mainittu on mahdollistanut sen, että jos ravintolassa ei esimerkiksi aamiaisaikaan ole ollut henkilömäärärajoituksen ylittävää määrää asiakkaita, on ravintola voinut valita olla sillä hetkellä vaatimatta koronapassia asiakkailtaan.

Mitä todennäköisimmin juuri edellä kuvattu mahdollisuus valita koronapassin käytön ja muiden rajoitustoimien välillä on johtanut tilanteeseen, jossa Kantaja on päästetty sisään muihin (tyhjempiin) ravintoloihin ilman koronapassia. Jos

ravintolassa olisi kuitenkin ollut yli sallittu henkilömäärä, on lain mukaisesti toimivan ravintolan edellytetty vaativan koronapassia asiakkailtaan. Kyse ei siis Vauhkalan ja Fazer Ravintolat Oy:n tapauksessa ole ollut mielivaltaisuudesta, vaan lain noudattamisesta.

Valtio on koronapandemian alusta alkaen tarkasti seurannut pandemian kehitystä ja tautitilanteen vuoksi käyttöön otettujen toimien tarpeellisuutta muuttuvassa koronatilanteessa. Tähän liittyen oikeuskanslerinvirasto (jäljempänä "OKV") on pyytänyt 2.12.2022 sosiaali- ja terveysministeriöltä (jäljempänä "STM") selvitystä siitä, miten ministeriö on seurannut tartuntatautilain 48 a §:n (joka koski hoitajien koronarokotuksia) valtiosääntöoikeudellisten edellytysten täyttymistä ja varmistunut kyseisten edellytysten olemassaolosta.

OKV on myöhemmin selvityksensä perusteella tullut siihen tulokseen, että se ei ole havainnut STM:ssä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuksien laiminlyöntiä sen suhteen, miten kyseessä olevan säännöksen voimassaolon valtiosääntöoikeudellisia tai lääketieteellis-epidemiologisia edellytyksiä on seurattu ja arvioitu.

OKV:n päätöksestä on tulkittavissa, että STM:n menettely koronapandemian aikaisten toimenpiteiden valtiosäännönmukaisuuden varmistamisessa on ollut täysin hyväksyttävää ja riittävää. Valtio on lisäksi ottanut koronapassin pois käytöstä heti, kun uusi virusvariantti on ottanut valtaviruksen aseman Suomessa, jonka myötä todettiin, että koronapassi ei ollut tarpeeksi tehokas keino kyseisen virusvariantin leviämisen estämiseksi tai muiden hyötyjen saavuttamiseksi.

Valtion vastaus Kantajan väittämiin EIS:n rikkomuksiin

Koronapassilainsäädäntö ei ole miltään osin ristiriidassa EIS 8 artiklan 1 kohdan kanssa. Koronapassilainsäädännöllä ei ole loukattu Kantajan (tai kenenkään muunkaan) ruumiillista koskemattomuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (jäljempänä "EIT") on ratkaisukäytännössään kyllä katsonut, että velvollisuus ottaa rokote, eli ns. "pakkorokotteet", puuttuu EIS 8 artiklan 1 kohdan mukaiseen oikeuteen, mutta Koronapassilainsäädäntö ei ole säädellyt pakkorokotuksista tai -testauksista. Toiseksi, koronapassin esittämisedellytys ei myöskään estänyt tai rajoittanut kenenkään oikeutta lakisääteisiin tai välttämättömiin palveluihin, vaan kyse oli yleisötilaisuuksista ja tiloista, joita ihmiset käyttivät vapaa-aikanaan virkistystarkoituksessa. Kun Koronapassilainsäädännön kohdalla on jätetty jokaisen vapaasti valittavaksi, millä tavoin he haluavat hankkia koronapassin, tai vaihtoehtoisesti olla hankkimatta koronapassia lainkaan, ei tämän voida katsoa puuttuvan henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen.

Myös professori Lasse Lehtonen on Koronapassilainsäädännön hallituksen esityksestä antamassaan asiantuntijalausunnossa todennut, että koronapassin edellyttäminen ei merkitse henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttumista.

Jos kuitenkin katsottaisiin vastoin valtion näkemystä, että Koronapassilainsäädännöllä on puututtu EIS 8 artiklan 1 kohdan mukaiseen oikeuteen, artiklan 2 kohta on joka tapauksessa mahdollistanut lain säätämisen. Artiklan 2 kohta mahdollistaa näet poikkeuksen artiklan 1 kohdasta, kun 1) laki sen sallii, ja 2) se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa 3) jonkin hyväksyttävän perusteen tai päämäärän saavuttamiseksi.

EIT on vuonna 2021 antamassaan ratkaisussa Vavrinka vs Tsekin tasavalta vahvistanut, että valtiolla on laaja harkintavalta rajoittaa EIS 8 artiklan mukaisia oikeuksia ja vapauksia tilanteessa, jossa on ollut vakava tarve suojella ihmisten terveyttä ja muita oikeuksia.

Koronapassilainsäädännön hallituksen esityksessä on korostettu sitä, että terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaiseen julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveystalvet sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia

Vauhkalankin asiassa valtiolla on ollut positiivinen velvollisuus varmistaa henkilöiden terveys ja turvallisuus sekä muiden oikeuksien toteutuminen. Tämä on toteutettu osittain Koronapassilainsäädännön avulla siten, että on pyritty varmistamaan, että ravintoloissa käyvät henkilöt joko ovat rokotettuja koronaa vastaan, sairastaneet koronaviruksen tietyn aikaikkunan sisällä, taikka he ovat saaneet negatiivisen koronatestituloksen. Näin pyrittiin suojaamaan yleistä terveyttä, sekä kansalaisten muiden oikeuksien mahdollisimman laajaa toteutumista. Valtiolla on ollut velvollisuus tehdä aktiivisia toimia suojellakseen kansalaisten terveyttä, ja tämän velvollisuuden laiminlyönti olisi puolestaan ollut EIS:n vastaista.

Koronapassilainsäädännölle on syksyllä 2021 ollut pakottava yhteiskunnallinen tarve, ja siten asianmukaiset ja riittävät perusteet, minkä lisäksi Koronapassilainsäädäntö on ollut oikeasuhtainen suhteessa sillä tavoiteltuun hyötyyn. Lisäksi valtiolla voidaan katsoa olleen laaja harkintavalta Koronapassilainsäädännön suhteen, sillä valtiolla katsotaan yleisesti olevan paras käsitys kansalaistensa terveydenhuoltopoliittikkaan liittyvistä asioista. Näillä perusteilla valtion ei voida katsoa puuttuneen Kantajan EIS 8 artiklan takaamiin oikeuksiin tai vapauksiin sopimuksen kieltämällä tavalla.

Koronapassilainsäädännön välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus on arvioitu huolellisesti yhteensä 117 asiantuntijan toimesta jo lainsäädäntövaiheessa. Valtio ei näe perusteita epäillä näiden asiantuntijoiden kykyjä arvioida lainsäädännön välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta

Kantajaa ei ole syrjitty EIS 14 artiklan tai 12 lisäpöytäkirjan 1 artiklan vastaisesti

Kyseisiä artikloita sovelletaan ylipäättänsä ainoastaan tilanteissa, joissa ihmisiä kohdellaan eriarvoisesti perustuen heidän henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa. Valinta olla ottamatta rokotetta tai hankkimatta koronapassia muilla keinoin ei ole millään tavalla liittynyt Vauhkalankin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, joten häntä ei ole syrjitty.

Valtio kiistää Koronapassilainsäädännön olleen syrjivää Euroopan ihmisoikeussopimuksen kieltämällä tavalla. Valtion näkemyksen mukaan muun muassa kansanterveyden suojeleminen, terveydenhuollon resurssien ylläpito, sekä muiden perusoikeuksien mahdollisimman laaja toteutuminen voidaan katsoa objektiivisiksi ja kohtuullisiksi oikeutusperusteiksi Koronapassilainsäädännölle. Koronapassilainsäädäntö on ollut tutkitusti tehokas keino muun muassa tartuntojen, sekä erikoissairaanhoidon että tehohoidon vaativien tautitapausten, ja koronavirukseen liittyvien kuolemantapausten vähentämisessä

Lausuma/Fazer

Fazer Ravintolat Oy kiistää, että kantajaan olisi kohdistunut sen taholta välitöntä syrjintää tai mitään muutakaan epäasiallista kohtelua. Voimassa olleen lain mukaan koronapassia on voitu edellyttää 10.12.2021 ravintolan asiakkailta sisäänkäynnin ehtona.

Nyt käsillä olevassa tapauksessa koronapassin edellyttäminen kantajalta on perustunut tuolloin voimassa olleeseen lakiin. Tartuntatautilain muuttamisesta ja sen väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 58 i §:n (876/2021) mukaan muun muassa ravitsemusliikkeet ovat voineet edellyttää koronatodistuksen esittämistä asiakkailtaan, jolloin ravitsemusliikkeitä koskevat

asiakaspaikkamäärärajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluaikarajoitukset eivät ole koskeneet ravintolatilaa tai -toimintaa. Jos asiakas tai osallistuja ei esitä todistusta, on toiminnanharjoittajan tullut evätä pääsy yleisötilaisuuteen tai tilaan. Laki on tältä osin kirjoitettu ehdottomaan muotoon. Mikäli koronatodistusta ei esitä, ei tällöin ole oikeutta päästä yleisötilaisuuteen tai tilaan. Harkintavaltaa ei tältä osin lain mukaan ole.

Edellä todetun johdosta Fazer Ravintolat Oy:n on tullut evätä kantajalta pääsy ravintolan tiloihin, koska kantajalla ei ole ollut esittää koronatodistusta.

Kantajaa ei ole syrjitty, koska hänen kohtelunsa on perustunut yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaisesti lakiin.

Lisäksi kantajan lakiin perustuvalla kohtelulla on muutoinkin ollut hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat olleet oikeasuhtaisia. Perustuslakivaliokunta on todennut tämän lausunnossaan PeVL 35/2021 vp.

Fazer Ravintolat Oy ei siten ole kohdistanut kantajaan myöskään välillistä syrjintää.

Asia ei edennyt miltään osin hallituksen esityksessä kuvatulle asteelle informoinnin osalta, koska kantajalla ei ollut esittää koronapassia. Kantajaa on pyydetty esittämään voimassa oleva koronapassi, jotta hänet olisi voitu päästää sisälle ravintolaan ilman, että vastaaja rikkoisi sille asetettuja toiminnan rajoittamiseen liittyviä sääntöjä. Kantajan henkilötietoja ei käsitelty tässä tapauksessa. Koronapassin henkilötietojen käyttötarkoitus olisi pikemminkin kantajan ja viranomaisten välinen asia ottaen huomioon, että ne asiakkaat päästettiin sisälle ravintolaan, joille koronapassin lukija näytti vihreää valoa. Vastaajalla eikä muilla lukijalaitteen käyttäjillä ole ollut pääsyä asiakkaan henkilötietoihin. Asiakkaalta voitiin pyytää henkilöllisyystodistusta tarpeen vaatiessa, mutta näin ei tässä tapauksessa ollut tarpeen toimia, koska kantajalla ei ollut koronapassia.

Fazer Ravintolat Oy:n Kluuvin kahvilan edustalla kadulla telineessä ja ovissa oli ilmoitukset siitä, että kahvilan pääsyn edellytyksenä oli koronapassi. Ilmoituksissa oli teksti "Meillä on käytössä koronapassi". Lisäksi edellytys koronapassista sisäänpääsyn ehtona oli mainittu kahvilan internet-sivuilla. Laissa tarkoitettuun omavalvontasuunnitelmaan on ollut mahdollisuus tarvittaessa perehtyä.

Kantaja ei esittänyt tällaista pyyntöä. Vastaaja on siten ilmoittanut kaikille kahvilaan saapuville siitä, että sisäänpääsyn ehtona on koronapassin esittäminen. Kantajan vastaajaan kohdistamat vaatimukset perustuvat tapahtumiin 10.12.2021 vastaajan kahvilassa Kluuvikadulla. Koronapassin edellyttäminen vastaajalta on tuolloin perustunut voimassa olleeseen lakiin. Sillä, onko kantaja mahdollisesti päässyt muihin vastaajan ravintoloihin ja kahviloihin ei ole tämän asian kannalta ratkaisevaa merkitystä, varsinkin kun näiden tapahtumien kaikki yksityiskohdat eivät ole vastaajan tiedossa. Mikäli kantaja on päässyt syömään muihin ravintoloihin, on tämä voinut perustua muuttuneisiin sääntöihin tai inhimilliseen erehdykseen valvonnassa.

Samana alan toimijat ovat voineet toimia keskenään eri tavalla, johtuen muun muassa aukioloajoista ja anniskelusta. Esimerkiksi vastaajan ketjukahviloissa ei ole ollut koronapassia käytössä samaa ajanjaksoa kuin Kluuvissa, koska aukioloajat olivat suppeammat ja alkoholia ei anniskeltu. Fazer Ravintolat Oy on pyrkinyt palvelemaan kaikkia asiakkaitaan samalla tavalla eikä kantajaa ole asetettu muita asiakkaita epäedullisempaan asemaan.

Koronatodistuksen esittämisvelvoitteella on pyritty estämään tartuntojen leviämistä. Todistuksen esittämisvelvoitteen sekä viranomaispäätöksiin asetettavien rajoitustoimenpiteiden, kuten asiakasmäärä- tai aukiolorajoitusten tai etäisyysvelvoitteiden arvioitiin olevan epidemiologisen torjunnan näkökulmasta käytettävissä olleen tiedon perusteella hyväksyttävällä tavalla toisiinsa rinnastuvia torjuntatoimia (HE s. 18 - 19).

Ottamalla koronapassin käyttöön vastaaja on pyrkinyt edistämään hallituksen esityksessä mainittuja tavoitteita. Koronapassin avulla Kluuvin kahvila on voinut palvella suurempaa asiakasmäärää pidemmillä aukioloajoilla turvaamalla samalla myös palvelujen turvallisen käytön. Lisäksi on varmistettu vastaajan työntekijöiden oikeus työhön vaarantamatta heidän henkeään ja terveyttään.

Vastaaja kiistää menetelleensä mielivaltaisesti ja vastoin Euroopan ihmisoikeussopimusta. Lisäksi vastaaja toteaa vielä kerran, että se on noudattanut toiminnassaan voimassa ollutta lakia. Kyse ei ole ollut mielivallasta, vaan toimimisesta lain asettamissa puitteissa. Fazer Ravintolat Oy kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta on sanatarkasti todennut, ettei ehdotettu sääntely ole mielivaltaista. Kantajan sisäänpääsyn epääminen kahvilaan ei ole voinut olla mielivaltaista, kun se on perustunut perustuslakivaliokunnan hyväksymään lakiin.

Lausuma/kantaja

Fazerin osalta

Fazerin väite siitä, että Vauhkalan asiointi ei olisi edennyt TTL 58 j §:n 1 momentin mukaisen informointivelvoitteen tasolle, koska hänellä ei ollut esittää koronapassia, on käsityksemme mukaan virheellinen.

Asiassa ei edes voida soveltaa tietosuoja-asetusta tai suorittaa tietosuoja-asetuksen mukaista informointia. Tietosuoja-asetuksen tarkoittama informointi tarkoittaa nimenomaan rekisteröidyn informointia. Toisaalta TTL 58 j §:n 3 momentin mukaan minkäänlaista tietojen rekisteröintiä ei edes saanut tehdä. Koska kenestäkään ei 58 j §:n 3 momentin mukaisesti voi tulla ”rekisteröityä”, ei tietosuoja-asetuksen mukaista informointia ole ylipäätään mahdollista suorittaa.

Siten maininta ”tietosuoja-asetuksen mukaisesta” informoinnista on ilmeisesti virheellisesti tai vahingossa päätynyt hallituksen esitykseen. Siten asiassa on sovellettava lakitekstiä ja sen esitöitä, joissa puhutaan ”asiakkaan ja toimintaan osallistuvan” informoinnista.

Vauhkala on ollut Fazerin asiakas tai toimintaan osallistuva TTL 58 j §:n 1 momentin tarkoittamalla tavalla, kun hän on pyrkinyt ostamaan aamiaista Fazer Cafe Kluuvista. Säännöksen esitöiden mukaan häntä olisi tullut koronapassin vaatimisen edellytyksenä informoida siitä, että hänen henkilötietojaan käsiteltäisiin vain todistuksen voimassaolon tarkistamiseksi, henkilön nimen tarkistamiseksi ja sen tarkistamiseksi, täyttyvätkö edellytykset tilaan pääsemiseksi. Tämä informointi olisi tullut suorittaa nimenomaan etukäteen, ennen kuin koronapassia edes vaaditaan näyttämään, sillä jos informointi olisi suoritettu vasta jälkikäteen, ei asiakas olisi voinut varmistua esim. siitä, että häneltä kerättyjä tietoja ei rekisteröidä tai tallenneta jonnekin TTL 58 j §:n 3 momentin tarkoittamalla tavalla.

Koska säännöksen esitöissä sanotaan, että asiakasta tai toimintaan osallistuvaa täytyy informoida siitä, että ”henkilötietoja käsiteltäisiin vain todistuksen voimassaolon tarkistamiseksi, henkilön nimen tarkistamiseksi ja sen tarkistamiseksi, täyttyvätkö edellytykset tilaan pääsemiseksi”, ja koska näin ei ole tehty, on Fazer siten rikkonut välittömästi TTL 58 j §:n 1 momenttia.

Mikäli Fazer ei pysty osoittamaan, että sillä on ollut edellä tarkoitettu TTL 58 h §:n 3 momentin mukainen omavalvontasuunnitelmasuunnitelma ylipäätään laadittuna saatikka nähtävillä, ja että suunnitelmaan oli merkitty TTL 58 i §:n 4 momentin edellyttämä tieto siitä, että ravintola edellytti koronapassin esittämistä asiakkailta ja toimintaan osallistuvilta, Fazerin toiminta ei ole silloin perustunut lakiin. Jos Fazerin toiminta koronapassia Vauhkalalta vaatiessaan ei ole perustunut lakiin, se on ollut silloin lain kieltämää välitöntä syrjintää.

Fazerin toiminta ei ole perustunut lakiin niin TTL 58 j §:n mukaisen informoinnin suorittamisen osalta, kuin myöskään TTL 58 h §:n mukaisen suunnitelman laatimisen ja esilläpidon sekä TTL 58 i §:n 4 momentin mukaisen tiedon kirjaamisen osalta. Fazerin toiminta Vauhkalaa eriarvoisesti kohdellessaan ei ole perustunut lakiin, mikä tarkoittaa, että Fazerin eriarvoinen toiminta Vauhkalaa kohtaan on ollut lain kieltämää välitöntä syrjintää.

Suomen valtion osalta

Koronapassilainsäädäntö ei ollut perusoikeuksien rajoitusopin edellyttämällä tavalla välttämätön tai oikeasuhtainen toimi sinänsä hyväksyttävän tavoitteen – koronaviruksen leviämisen ja siitä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen ehkäisyn – saavuttamiseksi. Ensisijaisesti perustamme väitteemme siihen, että valtioneuvosto ei ole valvonut lainsäädännön perustaksi annettua perustuslakivaliokunnan lausuntoa, joka tulkintamme mukaan on edellyttänyt valtioneuvostolta lainsäädännön toteutumiseksi perusoikeuksien rajoitusopin mukaisesti koskevaa valvontaa. Kun esittämämme todistelun – kirjallisen ja suullisen – mukaisesti on ollut vähintäänkin epävarmaa, ovatko väliaikaisella myyntiluvalla käytössä olleet korona-mRNA-rokotteet tosiasiallisesti ehkäisseet koronataudin tarttumista ja tartuttamista yhdenkään ihmisen kesken, ei tulkintamme mukaan ole voitu osoittaa, että tosiasiallisesti vahvasti syrjivä (mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. lisäpöytäkirjan mukaan) koronapassilainsäädäntö ja sen soveltaminen suomalaisessa yhteiskunnassa olisi ollut välttämätön ja oikeasuhtainen toimi. Tämä tosiseikka on ollut valtioneuvoston tiedossa – tai ainakin olisi pitänyt olla tiedossa, mikäli valtioneuvosto olisi hoitanut valvontavelvoitteensa perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla ja laajuudessa – jo ennen 10.12.2021, jolloin valtioneuvoston olisi tullut ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin syrjivän lainsäädännön poistamiseksi käytöstä.

Edelleen viittaamme Muukkosen vertaisarvioituun tieteelliseen artikkeliin, missä hän on ottanut esille, että koronapassilainsäädäntöä valmistellessa ei huomioitu lainsäädännön vaikutuksia terveisiin rokottamattomiin. Vauhkala oli erittäin terve, kun häneltä evättiin pääsy Fazerin Kluuvin kahvilaan 10.12.2021. Yhdenvertaisuuslailla kielletään syrjintä myös oletetun terveydentilan perusteella.

EIT 9 artikla/kantajan uskonnollinen vakaumus

Nostamme esille Vauhkan kristillisen vakaumuksen sekä sen, että ei perustuslakivaliokunta, ei valtioneuvosto, ei ministeriö, eikä eduskunta ole arvioinut uskonnollisista syistä korona-mRNA-rokotteista kieltäytyvän henkilön asemaa suhteessa perusoikeuksiin ja muun muassa uskonnonvapauteen. Koska yhdenvertaisuusarviointia ei lainkaan suoritettu Vauhkan edustamien ihmisryhmien (terveet rokottamattomat / uskonnollisista syistä rokottamattomat) osalta, ei siten voida tietää, oliko koronapassilainsäädäntö perusoikeuksien rajoitusopin edellyttämällä tavalla välttämätön tai oikeasuhtainen toimi sinänsä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi. Siten ei voida väittää, että koronapassi olisi täyttänyt perusoikeuksien rajoitusedellytykseen kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen. Kuulemme Vauhkalaa mm. hänen uskonnollisesta vakaumuksestaan.

Erityisesti koronapassilainsäädäntöä valmistellessa ei huomioitu millään tavalla, että terveet ja uskonnollisista syistä rokottamattomat käytännössä veloitettiin maksamaan 100–200 euroa koronatestistä 72 tunnin välein, mikäli he halusivat osallistua normaalisti yhteiskunnalliseen elämään ja esim. käydä kahviloissa, kun taas koronarokotettujen henkilöiden ei tarvinnut maksaa mitään samoista osallistumisoikeuksista nauttiakseen. Tästä johtuen kärkeäoikeuden tulee suorittaa asiassa jälkikäteistä perustuslainmukaisuuden valvontaa ja todeta koronapassilainsäädännön soveltamisen johtaneen

ilmeisellä tavalla perustuslain, yhdenvertaisuuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen kieltämään syrjintään.

Vauhkala toi uskonnollisen vakaumuksen vasta tässä vaiheessa esille, koska koimme, että valtion esittämä argumentointi EIS 12. lisäpöytäkirjan soveltamista vastaan vaati tämän Vauhkalan henkilökohtaisen ominaisuuden esiin tuomista vasta-argumentiksi sen varalta, että asiassa ei katsottaisi artiklan tarkoittamiksi Vauhkalan henkilökohtaisiksi ominaisuuksiksi mm. hänen poliittisia ja muita mielipiteitään taikka hänen oletettua terveydentilaansa.

Vauhkala ei ole halunnut ottaa koronarokotteita, koska niistä olisi voinut tulla lyhytaikaisia tai pitkäkestoisia, vakaviakin haittoja terveydelle. Vauhkalan läpi elämän jatkunut urheilullinen ja terveyden edistämiseen pohjautuva elämäntyyli ja siitä syntynyt luontainen vastustuskyky ovat olleet hänen tapansa palvella Kristusta pitämällä hänen ruumiistaan hyvää huolta. Kristilliseen uskoon kuuluu oleellisena ajatus siitä, että elämä ja ihmisen perusoikeudet ovat ensisijaisesti lahja Jumalalta meille ihmisille

Koska perustuslakivaliokunta ja laillisuusvalvojat ovat ns. koronapassilainsäädäntöä valmistellessaan ottaneet kantaa lääketieteelliseen tutkimukseen, on tuomioistuimen otettava kantaa koronarokotteiden ja koronatestien, jotka olivat keskeiset edellytykset ns. koronapassin saamiseksi ”vihreäksi” eli hyväksyttäväksi ravintolaan pääsulle, tehokkuuteen ja toimivuuteen niissä puitteissa, missä perustuslakivaliokunta ja laillisuusvalvojat ovat ottaneet asiaan kantaa. Vauhkala on vuodesta 1994 alkaen uskonut Jeesukseen Herranaan ja kokenut henkilökohtaisesti Jumalan rakkauden ja voiman elämänsä aikana useissa eri tilanteissa. Jumalan olemassaoloa hän ei ole noin 30 vuoteen kieltänyt tai vakaumustaan. Usko vaikuttaa Vauhkalan arkielämässä, vaikkakaan hän ei asiasta välttämättä puhu tai tuo asiaa erikseen esille joka käänteessä.

EIS 9 artiklan mukaisestivaltio ei voi rajoittaa uskonnonvapauden sisäistä ulottuvuutta, vaan se voi rajoittaa ainoastaan uskonnon tunnustamista eli uskonnonvapauden ulkoista ulottuvuutta artiklan 2 kohdassa mainittujen edellytysten täytyessä. Edellä mainituista syistä valtion esittämä argumentointi EIS 9(2) artiklan mukaisesta uskonnonvapauden rajoittamisesta ei ole sovellettavissa käsillä olevaan tapaukseen.

Koronapassilainsäädäntö ei ollut välttämätön, eikä oikeasuhtainen demokraattisessa yhteiskunnassa esim. terveyden tai muidenkaan 8 artiklan 2 kohdan poikkeussäännösten suojaamien oikeushyvien suojelemiseksi.

Vavrička-tapaus

Valtion esiin tuoma EIT:n tapaus Vavrička ym. v Tšekin tasavalta (2021) ei enimmälti sovellu oikeusohjeeksi käsillä olevaan tapaukseen, sillä siinä kyse oli lasten rutiiniluonteisesta rokottamisesta jo pitkään käytössä olleilla rokotteilla mm. poliovirusta, hepatiitti B:tä ja jäykkäkouristusta vastaan (tuomion kohta 23). Kyseisten rokotteiden turvallisuusprofiili on tullut terveydenhuollon ammattilaisille, viranomaisille ja kansalaisille vuosikymmenien aikana hyvin selväksi. Sen sijaan useimmat Suomessa käytetyt koronarokotteet olivat – ja ovat edelleen – täysin uudenlaista teknologiaa verrattuna perinteisiin rokotteisiin, eikä tätä mRNA-teknologiaa ole käytetty ihmisillä, ennen kuin koronarokotteet otettiin käyttöön laajamittaisesti vuoden 2020 lopulla.

Valtion mukaan asiaa tulisi tarkastella ainoastaan lainsäädännön voimaantulohetken (16.10.2021) ja silloin lainsäätäjillä olleen tiedon valossa. Ristiriitaisesti tämän väitteen kanssa valtio tarjoaa kuitenkin todisteiksi asiakirjoja, jotka on laadittu kauan kyseisen ajankohdan jälkeen, ja jopa sen jälkeen, kun väittämämme oikeusloukkaus Vauhkalaa kohtaan on tapahtunut 10.12.2021 (esim. THL koronainfo 21.12.2021).

Valtion kanta asiaan on virheellinen, sillä perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen korostanut valtioneuvoston velvollisuutta tarkoin seurata koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä ja tarvittaessa ryhdyttävä sääntelyn korjaamiseen (kts. esim. PeVL 35/2021 vp kohta 10, PeVL 26/2021 vp kohta 9 ja PeVL 14/2020 vp s. 6). Siten asiaa tulee lähtökohtaisesti tarkastella ajallisesti ennen kanteen kohteena olevia tapahtumia 10.12.2021.

Valtio toteaa, että koronapassilainsäädännön tarkoituksena ei ollut ainoastaan koronan leviämisen estäminen. Tartuntatautien leviämisen estäminen on kuitenkin tartuntatautilain (1227/2016) 1 §:n mukaan lain pääasiallinen tarkoitus, ja koronatartuntojen leviämisen estäminen oli koronapassilainsäädännön esitöiden mukaan jopa sen ainoa välitön tavoite.

Koronapassilainsäädännöllä oli välillisesti myös muita tavoitteita, kuten yhteiskunnan terveysturvallinen avaaminen ja ihmisten terveyden suojeleminen, mutta kuten esittämästämme todistelusta käy ilmi, koronapassi ei edistänyt – eikä edes voinut edistää ainakaan perusoikeuksien rajoitusopin välttämättömyys- ja suhteellisuusvaatimusten edellyttämällä tavalla – yhteiskunnan terveysturvallista avaamista, eikä ihmisten terveyden suojeleminen, ja tämä oli selvästi nähtävissä jo syksyllä 2021.

Toisaalta, vaikka koronapassilainsäädäntö olisikin toteuttanut sille asetetut tavoitteet koronaviruksen leviämisen ja siitä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen ehkäisemisestä, se olisi ollut silti syrjivää erityisesti terveitä, muista kuin terveydellisistä syistä rokottamattomia – kuten Vauhkalaa – kohtaan.

Koronapassilainsäädäntö oli syrjivä terveitä rokottamattomia kohtaan.

Koronapassilainsäädäntö siis lopulta johti siihen, että rokottamattomat terveet ihmiset – kuten Vauhkala – asetettiin eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin, ja että heidät velvoitettiin maksamaan COVID-19-testistä noin 100–200 euroa käytännössä kolmen vuorokauden välein, mikäli he halusivat tiettyjä palveluja käyttää. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan millään tavoin arvioinut koronapassin vaikutuksia terveisiin rokottamattomiin, vaikka sen olisi tullut näitä vaikutuksia arvioida. Perustuslakivaliokunta ei myöskään huomionnut uskonnollisista tai vakaumusellisista syistä koronarokotteista kieltäytyvien asemaa.

Koronapassi ei toiminut tarkoituksenmukaisesti, kuten valtio väittää, sillä rokottamattomien lisäksi myös rokotetut olivat voineet siitä huolimatta, että he tunsivat itsensä terveiksi, voineet levittää virusta, eikä koronapassin esittämisvaatimus siten edes voinut estää ja rajoittaa viruksen leviämistä. Koronapassi ei siten ollut soveltuva tavoitteensa saavuttamista varten, joten se ei voinut täyttää perusoikeuksien yleisiä rajoittamisedellytyksiä.

Siten koronapassilainsäädäntöä ei voida todeta perustuslainmukaiseksi pelkästään siksi, että laki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, vaan käräjäoikeuden on harjoitettava asiassa jälkikäteistä perustuslainmukaisuuden arviointia perustuslain 106 §:n mukaisesti.

PACE päätöslauselma

PACE:n päätöslauselma 2361 (2021): kohdassa 7.3.2 yleiskokous edellyttää jäsenvaltioiltaan, ml. Suomelta, että kukaan ei saa joutua syrjityksi (korona)rokottamattomuutensa vuoksi, riippumatta siitä johtuuko rokottamattomuus mahdollisista terveydellisistä riskeistä tai vain haluttomuudesta rokottautua.

Tästäkin syystä koronarokottamattomuus – ja välillisesti myös koronapassittomuus – on nähtävä EIS 14 artiklan ja 12. lisäpöytäkirjan tarkoittamana ”muuna asemaan perustuvana syynä”

Erityisen merkillepantava on päätöslauselman kohta 13.3.8, jonka mukaan koronapassia käytettäessä syrjinnän välttämiseksi tulisi asianmukaista huomiota kiinnittää tilanteisiin, joissa henkilökohtaiseen mielipiteeseen tai vakaumukseen liittyvistä syistä henkilöt kieltäytyvät tulemasta koronarokotetuksi, ja että erityisesti tämän ihmisryhmän osalta jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että minkäänlainen koronapassijärjestelmä ei käytännössä johtaisi painostamiseen tai tosiasiaa tekisi koronarokottautumista pakolliseksi.

Kuten olemme edellä osoittaneet, tieteellinen näyttö oli kehittynyt syksyyn 2021 mennessä olennaisesti verrattuna kesäkuun 2021 tilanteeseen. Tuolloin oli jo käynyt selväksi, että koronarokotus ei asetuksen (EU 2021/953) resitaalissa esitetyllä tavalla pienentänyt henkilön riskiä tartuttaa SARS-CoV-2 muihin joko ollenkaan tai ainakaan merkittävässä määrin. Siten jo syksyllä 2021 oli asetuksen tarkoittamalla tavalla kertynyt vankkaa tieteellistä näyttöä siitä, että rokotettujen ja tuoreen negatiivisen koronatestituloksen saaneiden henkilöiden riski levittää SARS-CoV-2-virusta oli samanlainen kuin rokottamattomienkin. Siten oli jo syksyllä 2021 selvää, että rokottamattomat taikka koronapassittomat eivät aiheuttaneet sen merkittävämpää riskiä kansanterveydelle kuin rokotetut tai koronapassillisetkaan.

Oikeuskansleri siis arvioi asiassa ainoastaan TTL 48a §:n voimassaolon edellytyksien toteutumista. Siten kyseisestä ratkaisusta ei millään logiikan säännöllä ole johdettavissa sellaista tulkintaa, että oikeuskansleri olisi tuolloin ottanut laajemminkin kantaa STM:n tai valtioneuvoston lainvastaisiin menettelyihin tai velvollisuuksien laiminlyönteihin tai ylipäätään ottanut niitä tutkittavakseen laajemmin. Siten kyseisellä ratkaisulla ei ole minkäänlaista merkitystä näyttönä asiassa.

Loukkausta on pidettävä vakavana varsinkin, kun otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan korostama valtioneuvoston velvollisuus tarkoin seurata sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä sekä valtioneuvoston velvoite tarvittaessa ryhtyä sääntelyn korjaamiseen (esim. PeVL 35/2021 vp kohta 10, PeVL 26/2021 vp kohta 9 ja PeVL 14/2020 vp s. 6). Oli tiedossa jo syksyllä 2021, ja viimeistään joulukuun alussa 2021, että koronapassi ei toteuttanut sille asetettuja tavoitteita mm. koronan leviämisen ehkäisemisestä siksi, että koronarokotteet eivät ehkäisseet taudin leviämistä, ja koska koronatestin tulos ei kertonut yhtään mitään henkilön tartuttavuudesta tai sairastumisesta. Loukkauksesta on aiheutunut ravintolaan pääsyn epäämiseen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa Vauhkalalle.

Mikäli kuitenkin käräjäoikeus katsoo, että edellytyksiä valtion velvoittamiselle maksamaan korvausta Vauhkalaaan kohdistuneesta ihmisoikeusrikkomuksesta ei ole, Vauhkala vaatii, että valtio velvoitetaan joka tapauksessa ainakin toteamaan häneen kohdistunut ihmisoikeuden loukkaaminen.

Vauhkalaa on estetty pääsemästä kahvilaan vain siksi, että hänellä ei ole ollut voimassa olevaa koronapassia, ja että tämä oli kuitenkin Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 14 artiklassa tarkoitettua syrjintää luettuna yhdessä 8 artiklassa turvatun yksityiselämän suojan kanssa. Kahvilaan pääsyn estäminen on ollut syrjintää myös EIS:n 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan nojalla

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapauksessa I.B. v. Kreikka (2013) oli kyse HIV-positiivisen valittajan irtisanomisesta pian taudinmäärityksen jälkeen. Valittajan korvausvaatimukset menestyivät osittain alioikeuksissa, mutta maan ylin tuomioistuin hylkäsi vaatimukset suppein perustein ja käyttäen taudin tarttuvuudesta ilmeisen virheellistä premissiä. EIT:n mukaan menettely merkitsi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa tarkoitettua syrjintää suhteessa 8 artiklassa turvattuun yksityiselämän suojaan. Nyt kanteen kohteena oleva tapaus on hyvin samanlainen kuin mainittu EIT:n tapaus, sillä koronapassin käyttöönotto on perustunut covid-

19:n tarttuvuudesta vallinneisiin ilmeisen virheellisiin premisseihin: EIT:n tapauksen kohteena olleen irtisanomisen hetkellä oli laajasti tiedossa, että HIV:n kantaja ei tartuta HI-virusta normaalissa kanssakäymisessä ihmiseltä toiselle, ja samoin oli jo koronapassilainsäädäntöä valmistellessa laajasti tiedossa, että koronapassittomat henkilöt eivät tartuta SARS-CoV-2-virusta normaalissa kanssakäymisessä ihmiseltä toiselle eri tavalla kuin koronapassilliset henkilöt

Euroopan neuvoston Parlamentaarinen yleiskokous on antanut koronarokotteisiin ja koronapassiin liittyen hyvin samankaltaisen päätöslauselman 2361 (2021) (saatavilla: <https://pace.coe.int/en/files/29004/html>), jossa se esitti Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja Euroopan Unionille vaatimuksia koronarokotteisiin ja niiden käyttöönottoon liittyen tammikuussa 2021. Em. päätöslauselman 2361 (2021) kohdassa 7.3.2 yleiskokous edellyttää, että kukaan ei saa joutua syrjityksi rokottamattomuutensa vuoksi, riippumatta siitä johtuuko rokottamattomuus mahdollisista terveydellisistä riskeistä tai vain haluttomuudesta rokottautua.

PCR-testien luotettavuudesta

Pelkkä PCR- taikka antigeenitestin tulos ei ole missään vaiheessa luotettavasti kertonut, eikä se ole edes voinut kertoa, yhtään mitään siitä, että onko henkilö sairastunut covid-19:ään taikka onko hän tartuttamiskykyinen SARS-CoV-2-virukselle. Kuitenkin koronapassin on voinut saada voimaan pelkästään PCR-testin negatiivisen tuloksen perusteella, vaikka tällainen voimassa olleen koronapassin tavoitteena ollut ”diagnoosi” henkilön tartuttamattomuudesta olisi vaatinut mm. Maailman terveysjärjestön (WHO) ohjeistuksen mukaan koronatestituloksen lisäksi terveydenhuollon ammattihenkilön tekemää potilaskohtaista arviota, jossa otettaisiin huomioon näytetyyppi, kliiniset havainnot, potilashistoria ja epidemiologiset tiedot (Stückelbergerin lausunnon suomennos).

Valtio viittaa lausumassaan kotimaiseen otantatutkimukseen HUS:n alueen PCR-testituloksista, jonka aineistossa 78 %:lla positiivisista testituloksista Ct-arvo oli alle 25, 17 %:lla 25–30 ja vain 5 %:lla >30. Valtio väittää tutkimustuloksen osoittavan, että PCR-testit ja siten myös koronatilastot ovat luotettavia. Väite on kuitenkin ristiriidassa HUS:n julkisen tutkimustiedotteen kanssa, jonka mukaan Ct-arvon perusteella ei voida tehdä luotettavia kvantitatiivisia päätelmiä näytteen taikka potilaan kehon sisältämästä virusmäärästä.

Korvauksen määrä

Asian merkitystä Vauhkalalle KKO 2016:20:n tarkoittamalla tavalla – ja siten loukkauksen vakavuutta – tulee käsityksemme mukaan arvioida ensisijaisesti Vauhkalan suullisen kertomuksen perusteella oikeudenkäynnissä. Kantajan kokema voimakas kärsimys perustui siihen, että hänen luottamuksensa valtiovaltaan ja sen kykyyn taata hänelle kuuluvat ihmisoikeudet on järkkynyt tapauksen seurauksena. Kantaja ei ole päässyt kahvilaan, jossähän on tottunut usein syömään aamiaista ennen töihin menoa. Tämä kokemus on ollut kantajalle erityisen traumaattinen, koska se on poikennut voimakkaasti siitä, mihin hän on järjestäytyneessä suomalaisessa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavassa oikeusvaltiossa tottunut.

Asiamiehen kuluvaluusta

Valtio väittää, että kantajan asiamies Nummelin olisi esittänyt asiassa selvästi perusteettomia ja osin merkityksettä väitteitä, ja / tai jatkaisi tällaisten väitteiden esittämistä ja / tai paisuttaisi asian todistelua tarpeettomasti. Lisäksi valtio väittää mm., että ”kahvilaan pääsyn epääminen ei notorisesti voi olla vakava ihmisoikeusloukkaus, kun se on perustunut voimassa olevan lainsäädännön noudattamiseen”. Väitteet ovat oikeudellisesti kestävämpiä.

Aiemmin valtio on vedonnut asiamiehen kuluvastuuseen liittyvässä vaatimuksessaan väitteisiimme EIS 5 artiklan ja 4. lisäpöytäkirjan 2 artiklan loukkauksista (valtion vastaus 31.8.2022), mutta olemme luopuneet näihin argumentteihin vetoamisesta jo aiemmin (lausuma yhteenvedosta 17.10.2023). Kantajan lausumat ovat täysin linjassa normaalin, vakiintuneen oikeudenkäyntiprosessin kanssa, jossa varaudutaan ensi- ja toissijaisin vaatimuksin vaatimis- ja väittämistäakan edellyttämällä tavalla siihen, että tuomioistuin tulkitsee lakia ja Euroopan ihmisoikeussopimusta eri tavalla kuin kantaja.

Lausuma/Suomen valtio

EIS 9 artikla/uskonnollinen vakaumus

Kantaja on 3.10.2023 päivätyssä lausumassaan esittänyt uutena väitteen siitä, että hänen kristillinen vakaumuksensa on estänyt häntä hankkimasta koron a rokotetta. Vauhkalan mukaan Koronapassilainsäädännön säätämisen yhteydessä ei ole arvioitu uskonnollisista syistä koronarokotteista kieltäytyvän henkilön asemaa suhteessa perusoikeuksiin.

Valtio on vakaasti siinä käsityksessä, että Vauhkalan esittämä väite hänen uskonnollisesta vakaumuksestaan syynä koronarokotteista kieltäytymiselle on paikkansapitämätön, ja vähintäänkin hyvin epäuskottava. Vauhkala on jättänyt kanteen käräjäoikeudelle asiassa 15.3.2022, minkä jälkeen hän on toimittanut käräjäoikeudelle yhteensä kolme lausumaa 5.5.2023, 14.5.2023 ja 29.5.2023. Yhdessäkään näistä kirjelmistä Vauhkala ei ole maininnut uskonnollista vakaumustaan millään tavalla. Mikäli uskonnollinen vakaumus olisi ollut niin suuressa roolissa Vauhkalan päätöksenteossa olla ottamatta koron a rokotetta, kuin hän viimeisimmässä kirjelmässään esittää, valtio pitää varmana, että tämä seikka olisi tullut esille varhaisemmassa vaiheessa tätä prosessia.

Vaikka Vauhkalan väite olisikin totuudenmukainen, ja hän ei ottanut koronarokotetta nimenomaisesti uskonnollisista syistä, ei tämä silti tee Koronapassilainsäädännöstä Euroopan ihmisoikeussopimuksen ("EIS") 9 artiklan vastaista.

Koronapassilainsäädäntö ei ole miltään osin ristiriidassa 9 artiklan 1. kohdan kanssa. Valtion on vaikea ymmärtää Vauhkalan lausumaa lukemalla, millä tavoin Vauhkala katsoo Koronapassilainsäädännön rikkoneen hänen oikeuttaan tunnustaa uskontoaan. Vauhkalalla on ollut oikeus olla ottamatta koronarokotetta, eikä rokotteista kieltäytymiselle ole vaadittu mitään perustetta. Näin ollen valtion näkemyksen mukaan Koronapassilainsäädäntöä ei voida edes katsoa EIS 9 artiklan 1. kohdan turvaamaan oikeuteen puuttuvaksi.

Valtio pitää Vauhkalan esittämää uskonnollista vakaumusta syynä koronarokotteista kieltäytymiselle epäuskottavana, eikä tämän vakaumuksen voida katsoa saavuttaneen loukkauksen edellyttämää tasoa.

Joka tapauksessa koronapassilainsäädännöllä on ollut hyväksyttävä peruste uskonnonvapauden rajoittamiselle, eli terveyden suojaaminen sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaaminen. Näiden objektiivisten ja hyväksyttävien perusteiden katsotaan sallivan uskonnonvapauden rajoittamisen tiettyyn pisteeseen saakka muiden perusoikeuksien toteutumisen mahdollistamiseksi.

Hyväksyttävien rajoitustoimien tulee lisäksi täyttää vaatimus välttämättömyydestä demokraattisessa yhteiskunnassa. Koronapassilainsäädännön välttämättömyyttä on käsitelty useaan otteeseen niin Koronapassilainsäädäntöä säädettäessä perustuslakivaliokunnan ja eri asiantuntijoiden toimesta kuin tämän prosessinkin aikana valtion sekä sen nimeämän asiantuntijan professori Janne Salmisen toimesta. Ne soveltuvat myös 9 artiklan mukaiseen välttämättömyyden arviointiin.

Lisäksi valtio haluaa jälleen huomauttaa, että koronarokote ei ole ollut ainoa edellytys koronapassin saamiselle. Mikäli henkilö ei ole halunnut/voinut ottaa koronarokotetta, on tällaisella henkilöllä ollut mahdollisuus saada koronapassi myös hankkimalla negatiivinen koronatesti, tai mikäli henkilö oli sairastanut koronataudin viimeisen kuuden kuukauden aikana. Mikäli Vauhkala ei halunnut ottaa koronarokotteita, koska uskontonsa vuoksi koki rokotteiden ottamisen vakaumuksensa vastaiseksi, ei häntä siihen missään vaiheessa pakotettu. Tämä on otettava huomioon Koronapassilainsäädännön EIS 9 artiklan mukaisuutta arvioitaessa nimenomaisesti suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta..

Vielä tämänkin lisäksi on syytä huomioida, että joka tapauksessa koronapassilainsäädäntö oli voimassa ainoastaan sellaisilla toimijoilla, jotka eivät tuota ns. välttämättömyyspalvelulta. Näin ollen esimerkiksi apteekeissa tai ruokakaupoissa koronapassia ei vaadittu. Tämäkin on tärkeä seikka tarkasteltaessa Koronapassilainsäädännön suhteellisuusedellytyksen täyttymistä.

Vauhkala on useaan otteeseen maininnut kirjelmässään, että hän on ollut terve Fazer-kahvilaan pyrkiessään 10.12.2021, ja viittaa syrjintään liittyvässä argumentoinnissaan, että terveitä rokottamattomia henkilöitä on Koronapassilainsäädännöllä syrjitty. Tältä osin on muistettava, että oireetonkin ihminen on voinut kantaa ja tartuttaa koronavirusta, joten juuri Vauhkalan tapauksen kaltaisessa tilanteessa Koronapassilainsäädäntö on toiminut tarkoituksenmukaisesti. Rokottamattomat ihmiset ovat siitä huolimatta, että he ovat tunteneet itsensä terveiksi, voineet levittää virusta ja koronapassin esittämisvaatimuksella on täten osaltaan voitu estää ja rajoittaa viruksen leviämistä. Tällä on pyritty suojaamaan mahdollisimman pitkälle kaikkien kansalaisten perusoikeuksien, kuten oikeuden elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen (PL 7.1 §), sivistyksellisten oikeuksien (PL 16 §), oikeuden välttämättömään huolenpitoon (PL 19.1 §) sekä oikeuden riittäviin sosiaalisiin palveluihin (PL 19.3 §), toteutumista.

EIS 14 artiklan sekä 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan suhteeseen Koronapassilainsäädäntöön Valtio viittaa aikaisemmin esittämänsä myös uskonnonvapausargumentin kohdalla, sillä samat argumentit soveltuvat myös uskonnonvapautteen muiden mahdollisten syrjintäperusteiden ohella.

PACE päätöslauselma

Koronapassilainsäädäntö on PACE-päätöslauselman mukainen, sillä koronarokote ei ole ollut pakollinen, eikä Vauhkala ole ollut poliittisen, yhteiskunnallisen tai muunkaan paineen alla hankkia rokotetta. Vauhkala on voinut päästä tiloihin, joissa on vaadittu koronapassia, myös hankkimalla negatiivisen koronatestin, taikka osoittamalla sairastaneensa koronaviruksen viimeisen kuuden kuukauden aikana.

Kummassakin Vauhkalan mainitsemista PACE-päätöslauselman kohdista on maininta siitä, että ne tulee toteuttaa varmistaen samalla korkea rokotuskattavuus. Korkean rokotuskattavuuden tärkeys on siis huomioitu myös päätöslauselmassa, eikä sen tarkoituksena ole ollut kieltää koronarokotteita taikka koronapassia.

PACE-päätöslauselma ei ole juridisesti EU:n jäsenvaltioita sitova. Vaikka siis valtion näkemyksen vastaisesti katsottaisiin, että Suomessa toteutettu Koronapassilainsäädäntö olisi ollut jollain tapaa PACE-päätöslauselman vastainen, tulee valtiolla katsoa olleen tietty harkintavalta siinä, miten se suhtautuu PACE-päätöslauselman mukaisiin kehotuksiin. Valtiolla ei ole ollut oikeudellista velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin PACE-päätöslauselman ohjeiden saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen tarkoituksena ei ole ollut asettaa jäsenvaltioille velvollisuuksia koskien Koronapassilainsäädännön toteuttamista kussakin valtiossa. Päinvastoin, Euroopan neuvoston

parlamentaarinen yleiskokous antaa edellä auki kirjoitetussa kannanotossaan valtioille laajan harkintavallan Koronapassilainsäädännön käytännön toteutuksen suhteen, todeten, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käytännössään todennut, että valtiolla ja sen viranomaisilla itsellään on paras mahdollisuus arvioida kansalaistensa tarpeita eri osa-alueilla.

PCR-testien tulokset ovat olleet luotettavia

Vauhkala on lausumassaan lisäksi väittänyt, että valtion esittämä väite syksyn 2021 tehohoidon potilasruuhkasta on harhaanjohtava, jolle yhtenä syynä on se, että Suomessa käytössä olleet koronatestit, PCR-testit olisivat huomattavan epäluotettavia. Vauhkalan mukaan PCR-testejä on Suomessa käytetty sellaisella tavalla, että ne ovat antaneet vähintään 97 % vääriä positiivisia tuloksia. Myös tämä Vauhkalan väite on näkemyksemme mukaan kestävä.

Tämäkään asia ei ole merkityksellinen asian ratkaisemisen kannalta. Koronapassilainsäädäntö on saatettu voimaan tavallisessa lainsäätämisyksityksessä, ja lainsäädäntöprosessin aikana on hankittu lukuisia asiantuntijalausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien asiantuntijoilta, minkä lisäksi Suomen perustuslakivaliokunta on antanut hyväksyntänsä Koronapassilainsäädännön voimaansaattamiselle. Koronapassilainsäädäntö on säätämishetkellä olleen tiedon valossa todettu välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi toimenpiteeksi kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi.

Vavricka tapaus

Siitäkin huolimatta, että mRNA-rokotteiden taustalla on eri teknologia kuin perinteisillä rokotteilla, ovat Vavricka-tapauksen perustelut silti sovellettavissa nyt käsillä olevaan asiaan.

Vavricka-tapauksessa EIT ei ole perustanut ratkaisuaan siihen, että rokote on yleisesti tunnettu, "perinteinen" rokote. Tapauksessa yksi kantajista, lasten isä, kertoi kieltäneensä lastensa rokottamisen sen vuoksi, että pelkäsi rokotteiden aiheuttavan vakavaa haittaa hänen lastensa terveydelle. Vavricka-tapauksessa EIT ei muutenkaan ottanut millään tavalla kantaa rokotteiden turvallisuuteen, tai ylipäätään siihen, minkä vuoksi lasten isä kielsi lastensa rokottamisen. Sen sijaan tuomioistuin perusteli rokottautumisvelvollisuutta suurelta osin yhteiskunnallisella välttämättömyydellä.

Asiamiehen kuluvastuu

OK 21 luvun 6 §:n mukaan: Asianosaisen edustaja, asiamies tai avustaja, joka 4 tai 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallisesti tai huolimattomuudesta on aiheuttanut toiselle asianosaiselle tässä luvussa tarkoitettuja oikeudenkäyntikuluja, voidaan velvoittaa, sen jälkeen kun hänelle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi, yhteisvastuullisesti asianosaisen kanssa korvaamaan kyseiset kulut.

OK 21 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja tapoja ovat muun muassa sellaisen väitteen esittäminen, jonka esittäjä on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi, taikka muunlainen oikeudenkäyntiä pitkittävä velvollisuuden vastainen menettely. OK 21 luvun 4 §:ssä tarkoitettu tapa puolestaan on esimerkiksi tarpeettoman oikeudenkäynnin aloittaminen.

Kun on tullut käytännössä selväksi, että valtiota ei voida velvoittaa suorittamaan Vauhkalalle korvausta Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkauksesta, ja Kantaja asiamiehineen siitä huolimatta jatkaa asian ajamista, puhumattakaan asian jatkuvasta paisuttamisesta (viimeisimpänä uusi väite liittyy uskonnonvapauteen), on tämä huolimaton ja välinpitämätöntä asianajoa. Kyseessä on tältä osin tarpeeton oikeudenkäynti. Näin ollen Kantajan asiamies Nummelin tulee tältä osin velvoittaa korvaamaan valtiolle aiheutuvat oikeudenkäyntikulut yhdessä päämiehensä kanssa Kantajan hävitessä asian.

Asian käsittely kärjäoikeudessa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on ilmoittanut, ettei anna lausumaa asiassa.

Asian käsittely kärjäoikeudessa

Kärjäoikeus on antanut asiakirjojen esittämisvaatimusten, pääkäsittelyn tallentamispyynnön ja aikataulutuksen, asiantuntijoita ja todistajia koskevien pyyntöjen sekä todistelun rajaamisen osalta päätöksen 27.2.2024

Kärjäoikeus on antanut pääkäsittelyn aikataulutuksen ja asiakirjojen läpikäyntiä koskevan tavan, todistelun rajaamisen ja asiantuntijana pääkäsittelyssä kuulemisen osalta päätöksen 28.3.2024.

Kärjäoikeus on antanut asiassa kaksi kokoonpanoa koskevasta esteellisyysoviteesta annettua päätöstä 19.1.2024 ja 19.3.2024.

TODISTELU

Kirjalliset todisteet

Kantaja

- 1) Fazer Retail Finlandin vastaus
- 2) Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:9)
- 3) Eurosurveillance -lehden artikkeli An outbreak caused by the SARS-CoV-2 Delta variant (B.1.617.2) in a secondary care hospital in Finland, May 2021
[https://www.ncbi.nlm.nih.gov/labs/pmc/articles/PMC8323455/\(luovuttu\)](https://www.ncbi.nlm.nih.gov/labs/pmc/articles/PMC8323455/(luovuttu))
- 4) MedRxiv -lääketieteellisen julkaisun artikkeli Length of hospital stay and risk of intensive care admission and in-hospital death among COVID-19 patients in Norway: a register-based cohort study comparing patients fully vaccinated with an mRNA vaccine to unvaccinated patients
<https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2021.11.05.21265958v2>
(luovuttu)
- 5) Ahajournals -lääketieteellisen julkaisun artikkeli Clinically Suspected Myocarditis Temporally Related to COVID-19 Vaccination in Adolescents and Young Adults: Suspected Myocarditis After COVID-19 Vaccination
<https://www.ahajournals.org/doi/10.1161/CIRCULATIONAHA.121.056583>
(luovuttu)
- 6) Vertaisarvioitu artikkeli Koronapassi, perustuslaki ja yhdenvertaisuustarkasteluasetelman kritiikki
<https://www.edilex.fi/artikkelit/25547>
- 7) Sosiaali- ja terveysministeriön vastaus aluehallintovirastojen tarkennuspyyntöön koskien tartuntatautilain mukaisten rajoitusten asettamista koskevaan ohjaukseen
- 8) Ylen uutinen 19.11.2021.pdf
- 9) Ruokailukuitit Fazerilta
- 10) Fazerin ihmisoikeussitoumus
- 11) Hotel kämpin ravintolakuitti
- 12) Ruokailut kolmessa muussa kahvilassa

- 13) yhdysvaltalainen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (elokuu 2021)
- 14) vietnamilainen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (lokakuu 2021)
- 15) brittiläinen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (lokakuu 2021)
- 16) saksalainen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (marraskuu 2021)
- 17) Ilta-Sanomien uutinen 12.8.2021
- 18) Iltalehden uutinen 27.8.2021
- 19) Ilkka-Pohjalaisen uutinen 22.9.2021
- 20) Ilta-Sanomien uutinen 9.9.2021
- 21) Kalevan uutinen 31.10.2021
- 22) Asko Järvisen puheenvuoro Puheenaihe-podcastissa (luovuttu)
- 23) Rokote.fi-internetsivuston Usein kysytyä-osio, alaosio ”Miten rokotteet toimivat?”. Saatavilla: <https://rokote.fi/tietoa-rokotteista/usein-kysytya/> (käyty 20.9.2023).
- 24) Rokotesuoja.fi-internetsivuston sanasto. Saatavilla: <https://www.rokotesuoja.fi/sanasto> (käyty 20.9.2023)
- 25) Pfizerin internetsivut, osio Rokotteet – lääketieteen menestystarina. Saatavilla: <https://www.pfizer.fi/tutkimus/terveytesi-tahdet/rokotteet-laaketieteen-menestystarina> (käyty 20.9.2023)
- 26) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivusto, Usein kysytyä mRNA-rokotteista. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/rokotteet-ja-koronavirus/mrna-rokotteet> (käyty 20.9.2023)
- 27) THL:n internetsivut (arkistoitu versio 10.10.2021). Saatavilla: <https://web.archive.org/web/20211010193639/https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/taudit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19>
- 28) Ilta-Sanomien uutinen 24.10.2021, ”Marin Ylellä: ”On hyvin mahdollista, että koko väestö tulee rokotettavaksi kolmannella rokoteannoksella”. Saatavilla: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008355719.html>
- 29 Oikeudellinen kirjelmä Valtiokonttorille
- 30 Valtiokonttorin vastaus
- 31) Helsingin Sanomien 1.4.2023 julkaistu artikkeli ”Koronan jälkipyykki”, pdf-tiedosto, erityisesti s. 10.
- 32) Euroopan lääkevirasto EMA:n 18.11.2023 antama lausunto
- 33) HUS:n tutkimustiedote ”Ct-arvojen tulkinnalliset haasteet hengitystienäytteiden virologisissa nukleiinihaponosoitustutkimuksissa”
- 34) Uuden Suomen uutinen 25.11.2021, ”THL:n Mia Kontio: ”Meillä on vuotavia rokotteita”, laumaimmunitetista ei voida puhua”.

Suomen valtio

V1 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021 vp).

V2a. STM:n ja THL:n koronainfo, 9.12.2021

V2b STM:n ja THL:n korona-info, 21.12.2021

V3 STM:n selvitys Oikeuskanslerinviraston selvityspyyntöön, 12.1.2023

V4 Oikeuskanslerin ratkaisu koskien sote-henkilöstön koronarokotuksista tehtyä kantelua, 12.4.2023.

V5 Koronapassilainsäädännön taustalla olleet lääketieteelliset selvitykset (lueteltu hallituksen esityksen HE 131/2021 vp viitetiedoissa)

V6.=F2 Perustuslakivaliokunnan lausunto Pe VL 35/2021 vp

V7 Youtube.com: Case: Covidpass - Koronapassi - henkilökohtainen syyni olla ottamatta korona rokotteita, 31.7.2023. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=t2jqKmhGF3E&t=37s>.

Muu oikeudenkäyntiaineisto

Liitteet

1. Otteita Me Kansalaiset ry:n internet-sivuilta 2. Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 35/2021 (= todiste V6) 3. Professori Janne Salmisen lausunto perustuslakivaliokunnalle 4. Professori Tuomas Ojasen lausunto perustuslakivaliokunnalle 5. Professori Mikael Hidenin lausunto perustuslakivaliokunnalle 6. Professori Lasse Lehtosen lausunto perustuslakivaliokunnalle 7. Lainsäädäntöneuvos Mira Turpeisen lausunto perustuslakivaliokunnalle 8. Professori Veli-Pekka Viljasen lausunto perustuslakivaliokunnalle 9. Otteita henkilövahinkoasiainneuvottelukunnan suosituksista 2020 10. Ylen uutinen 19.11.2021 11. Etelä-Karjalan käräjäoikeuden tuomio 10.9.2021 (166186/2021) 12. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Vavricka ym. v. Tsekin tasavalta, 8.4.2021 13. A.E. Jääskeläinen, M.J. Ahava, P. Jokela, L. Szivovicza, S. Pohjala, O. Vapalahti, M. Lappalainen, J. Hepojoki, S. Kurkela: Evaluation of three rapid lateral flow antigen detection tests for the diagnosis of SARS-CoV-2 infection, Journal of Clinical Virology, Volume 137, 2021, 104785, ISSN 1386-6532, <https://doi.org/10.1016/j.jcv.2021.104785> (sis. epävirallisen käännöksen).

Fazer Ravintolat Oy

F1. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021)

F2. Perustuslakivaliokunnan lausunto Pe VL 35/2021 vp

F3.Fazer Cafen kirjallinen ilmoitus siitä, että heillä on käytössä koronapassi

F4.Fazer Cafen kirjallinen ilmoitus siitä, että heillä on käytössä koronapassi ja kaikilta sen asiakkailta tarkistetaan EU:n digitaalinen tai paperinen koronatodistus ja että henkilökunnalla on oikeus tarkistaa koronapassin esittäjän henkilöllisyys,

Henkilötodistelu

Kantaja

1) Mika Vauhkala

2) hallintotieteiden tohtori Matti Muukkonen

3) STM:n osastopäällikkö Satu Koskela, (kuuleminen evätty)

4) Kantajan mukana Fazer-kahvilassa ollut Mika Jantunen

5) Fazer Retail Finlandin toimitusjohtaja Miika Kostilainen (kuulemisesta luovuttu)

6) HUS:n infektioylilääkäri Asko Järvinen

7) THL:n ylilääkäri Hanna Nohynek

8) entinen pääministeri Sanna Marin (kuuleminen evätty).

9)) asiantuntijana Aseem Malhotra, konsultoiva kardiologi, vieraileva professori ja King's Fund -lääketieteellisen ajatushautomon hallituksen jäsen,

10) Rodrigo Campos,

11) kantajan sisko Veera Hytönen

Fazer

1 todistaja ravintolapäällikkö Tiina Tuominen

Suomen valtio

1. asiantuntija Hanna Nohynek, LT, THL:n ylilääkäri (asiantuntija)

2. asiantuntija Janne Salminen, OTT, julkisoikeuden professori (asiantuntija)

Asiantuntijalausunnot

1. Hanna Nohyekin asiantuntijalausunto 30.8.2023

2. Janne Salmisen asiantuntijalausunto 28.8.2023

3. Dr Astrid Stuckelbergerin asiantuntijalausunto 29.9.2023

4. Aseem Malhotran asiantuntijalausunto 29.11.2023

KÄRÄJÄOIKEUDEN RATKAISU

Perusteet

Kysymyksenasettelu

Valtion osalta asiassa on kysymys siitä, onko Suomen valtio syyllistynyt yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaiseen välilliseen syrjintään siihen liittyen, että kantajan pääsy Fazerin Kluuvikadun kahvilaan on 10.12.2021 evätty tartuntatautilain 58 i §:ään vedoten. Siihen liittyen asiassa on kysymys siitä, onko koronatodistuksen kansallista käyttöä koskevalla säännöksellä ollut hyväksyttävä tavoite ja onko se on ollut keinona asianmukainen ja tarpeellinen.

Valtion osalta asiassa on edelleen kysymys siitä, onko valtio syyllistynyt Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tarkoitetun 8 artiklan ja 9 artiklan sekä niihin liittyen 14 artiklan ja 12 artiklan lisäpöytäkirjan 1 artiklan loukkaamiseen sillä, että kantajan pääsy kahvilaan on 10.12.2021 evätty tartuntatautilain 58 i §:ään vedoten.

Fazerin osalta asiassa on kysymys siitä, onko Fazer edellä kuvatulla menettelyllä syyllistynyt yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaiseen välilliseen syrjintään ja myös 11 §:n mukaiseen välittömään syrjintään siihen liittyen, että kantajan pääsy Fazerin Kluuvikadun kahvilaan on 10.12.2021 evätty tartuntatautilain 58 i §:ään vedoten. Lisäksi tapauksessa on kysymys siitä, onko Fazerin toimesta loukattu EIS 14 artiklaa, ja onko kantajaa syrjitty hänen terveystietojensa ja oletetun terveydentilan perusteella, jotka kuuluvat 8 artiklan suojan piiriin ja uskonnollisen vakaumuksen perusteella 9 artiklan nojalla. Tähän liittyen asiassa on kysymys myös siitä, onko Fazer noudattanut mainitun lainsäädännön i ja j §:n mukaisia velvoitteitaan omavalvontasuunnitelman ja koronatodistusinformaation osalta, ja onko tähän

liittyen asiassa perusteettomasti ja PL 124 §:n vastaisesti siirretty merkittävän julkisen vallan tehtävä yksittäiselle ravintolan työntekijälle, ja jos, niin mikä oikeusseuraamus siitä seuraa.

Arvioinnin lähtökohtia

Kantaja on katsonut, että koronapassilainsäädännön perusteena ollut tavoite taudin leviämisen ehkäisystä ei perustunut ajantasaiseen tieteelliseen tietoon, vaikka perustuslakivaliokunta oli useassa yhteydessä korostanut valtioneuvoston velvollisuutta seurata tarkkaan koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä sekä soveltamisessa mahdollisesti havaittavia ongelmia (esim. PeVL 35/2021 vp kohta 10, PeVL 26/2021 vp ja PeVL 14/2020 vp).

Kantaja on edelleen katsonut, että koska jo syksyllä 2021 on ollut laajassa tiedossa tieteellistä tutkimustietoa ja kokemusperäistä tietoa siitä, että koronakorote ei ehkäisyt covid-19:n leviämistä joko ollenkaan tai ainakaan merkittävässä määrin, on valtioneuvosto laiminlyönyt perustuslakivaliokunnan sille asettaman korostuneen velvollisuuden seurata tarkkaan koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä. Tämä on osaltaan aiheuttanut sen, että kantaja on joutunut kanteen kohteena olevassa tapauksessa syrjityksi ilman hyväksyttävää syytä.

Kantaja on siten katsonut, että perustuslain 106 §:n nojalla, jossa on säädetty, että jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle, tulee kärjäoikeuden katsoa tartuntatautilain 58 i § edellä mainittujen perustuslain säännösten ja ihmisoikeussopimusten artiklojen vastaiseksi ja jättää se soveltamatta.

Vastaajat ovat kiistäneet kantajan edellä mainitut näkemykset.

Kärjäoikeus toteaa, että Suomessa lakien perustuslainmukaisuuden valvonta perustuu ensisijaisesti ennakkoliseen valvontaan, jota harjoittaa eduskunnan perustuslakivaliokunta. PL 74 §:n mukaan Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Valvonnan tarkoituksena on, että perustuslain kanssa ristiriitaisten lakien säätäminen estetään valmistelu- ja säätämisvaiheessa. Eduskuntakäsittelyssä päätetään siitä, mitkä lakiehdotukset toimitetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi. Perustuslakivaliokunnan harjoittama perustuslakivalvonta on luonteeltaan abstraktia ennakkovalvontaa.

Tuomioistuimilla on Suomessa varsin rajallinen toimivalta perustuslain valvonnassa. Tuomioistuimilla ei ole oikeutta yleisesti tutkia eduskunnan säätämien lakien perustuslainmukaisuutta eikä tuomioistuimilla ole oikeutta julistaa lakeja perustuslainvastaisiksi.

PL 106 §:n niin sanotulla etusijasäännöksellä tuomioistuimille annetaan rajallinen toimivalta perustuslain konkreettisessa jälkivalvonnassa siten, että jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.

Tuomioistuimella on valvontatoimivalta vain yksittäisen oikeustapauksen yhteydessä, jossa se voi jättää perustuslain kanssa ilmeisessä ristiriidassa olevan lain säännöksen soveltamatta ja antaa sisällöllisesti sellaisen ratkaisun, joka noudattaa perustuslain periaatteita. Ristiriidan ilmeisyyden on katsottu edellyttävän, että lain ja perustuslain välisen ristiriidan pitää olla selvä ja riidaton. Perustuslain valvontakäytännössä on pidetty lähtökohtana, että PL 106 §:n etusijasäännöstä voidaan soveltaa vain sellaisessa laintulkintatilanteissa, jotka eivät ole olleet perustuslakivaliokunnan

arvioitavina (PeVM 10/1998 s 31, LaVL 9/1998 vp s 8 ja Viljanen (2005) s 322-323.

Perustuslain etusija eroaa EU -oikeudesta ja kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista, sillä niiden kohdalla ei edellytetä ilmeisyyttä, vaan pelkkä ristiriita riittää lain soveltamatta jättämiseen. Jos kansallinen laki on ristiriidassa EU -oikeuden tai ihmisoikeussopimusten kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija EU -oikeudelle tai kansainväliselle ihmisoikeussopimukselle.

Käräjäoikeus katsoo, että edellä lausutusta seuraa, että tässä tapauksessa, jossa perustuslakivaliokunta on arvioinut koronapassilainsäädännön eli tartuntatautilain 58 i § perustuslainmukaiseksi, ja katsonut siten, että laki voidaan säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, ei käräjäoikeudella ole lähtökohtaisesti toimivaltaa arvioida sen väitettyä perustuslainvastaisuutta. Säännöksen perustuslainmukaisuus on arvioitu perustuslakivaliokunnan käsittelyssä, eikä perustuslakivaliokunta tai yksikään perustuslakivaliokunnan käsittelyssä kuultu valtiosääntöoikeuden asiantuntija ole ollut sitä mieltä, että säännös olisi perustuslain vastainen.

Sitä vastoin käräjäoikeudella on toimivalta arvioida, onko tartuntatautilain 58 i §:n säännös EU -oikeuden tai kansainvälisen ihmisoikeussopimuksen kantajan väittämien säännösten vastainen, ja tuleeko asiassa siten antaa etusija ihmisoikeussopimuksen säännökselle.

Arvioinnin lähtökohdat tässä tapauksessa

Asiantuntija Janne Salminen on katsonut lausunnoissaan ja asiantuntijana kertonut, että koronatodistuksen on arvioitu perustuslakivaliokunnan lausunnoissa PeVL 35/2021 vp ja PeVL 50/2021 vp täyttävän perusoikeusrajoituksilta edellytettävät hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden vaatimukset. Arvio on yhteneväinen Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaavilta perusoikeusrajoituksilta edellyttämien vaatimusten kanssa. Näin ollen perusoikeusrajoitukset eivät loukkaa myöskään Euroopan ihmisoikeussopimuksen velvoitteita. Salminen on kertonut, että vakiintuneesti PeVL:n arvioitavana olevissa lakiehdotuksissa tehdään myös vastaava ihmisoikeussopimusten mukaisuuden kontrolli, ja että sitä on pidetty EIS:n tulkinnassa oikeana.

Salminen on myös kertonut, että hän on pitänyt PeVL:n lausunnossa mainittujen seikkojen ohella ja lisäksi huomioon ottaen lainsäädännön voimassaolon erittäin lyhyet määräajat selvänä, että koronatodistusta koskeva sääntely on täyttänyt perusoikeutta rajoittavan lainsäädännön suhteellisuutta koskevat vaatimukset.

Käräjäoikeus arvioi jäljempänä kantajan todistajan Muukkosen kertomuksen merkityksen, mutta toteaa jo tässä, että Muukkonen ei ole tältä osin kertonut tähän arvioon vaikuttavista seikoista merkityksellistä.

Käräjäoikeus katsoo siten, että tartuntatautilain 58 i §:n säännöksen perustuslainmukaisuuden arvioinnin yhteydessä on arvioitu lainvalmistelussa vakiintuneesti myös sen. perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuus, eikä säännöksen ole katsottu olleen perustuslain tai perus- ja ihmisoikeuksien vastainen. Säännös on nähty asianmukaiseksi tavaksi suojata väestön oikeutta terveyteen ja elämään ehkäisemällä tartuntoja sekä samalla mahdollistamalla elinkeinovapauden ja sivistyksellisten oikeuksien mahdollisimman laaja toteutuminen (PeVM 2/2020 s 4-5, PeVM 3/2020 s 3, PeVM 7/2020 vp s 4, PeVM 9/2020 vp s 4, PeVL 28/2021 vp kpl 3 ja 4, PeVL 35/2021 vp s 2-3)V6).

Edellä lausutun mukaisesti lainvalmisteluasiakirjoista ilmenee, että tartuntatautilain 58 i §:n ei ole nähty johtavan perus- tai ihmisoikeuksien loukkaamiseen. Näin ollen kyse ei voi olla lähtökohtaisesti myöskään ihmisoikeusloukkauksesta valtion taholta.

Käräjäoikeus arvioi tämän jälkeen kantajan yksittäisten EIS:n loukkausta koskevien väitteiden merkityksen asiassa.

Arviointi tässä tapauksessa

EIS 8 artikla

EIS 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityisyys- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa liittyvää kunnioitusta.

Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

EIS 14 artikla sekä 12. lisäpöytäkirjan 1 artikla

EIS 14 artiklan mukaan tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan mukaan laissa tunnustetuista oikeuksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

Ketään ei saa syrjiä viranomaistoiminnassa 1 kappaleessa tarkoitetulla tavalla.

EIS 9 artikla

EIS 9 artiklan mukaan jokaisella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää oikeuden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin.

Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Arvio EIS 8 artiklan osalta

Kantajan mukaan häntä syrjittiin Fazerin kahvilassa siksi, että hänellä ei ollut voimassa olevaa koronapassia, eli häntä syrjittiin hänen yksityiselämänsä piiriin kuuluvien terveystietojensa perusteella. EIS 8 artiklan mukaan viranomaiset saavat puuttua yksityiselämän suojaan vain, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Kantajan yksityisyydensuojaan puuttuminen ei kuitenkaan ollut välttämätöntä minkään mainittujen tarkoitusten suojaamiseksi, sillä koronapassilainsäädännön tarkoitus oli estää koronatartuntojen leviämistä ihmisten kokoontumisissa (HE 131/2021 vp, s. 19), mutta koronapassilainsäädäntöä valmistellessa oli jo selvää, etteivät koronarokote ja koronapassi todellisuudessa ehkäissee koronaviruksen leviämistä.

Lisäksi tapauksessa on loukattu EIS 14 artiklaa, koska kantajaa on syrjitty hänen terveystietojensa perusteella, jotka kuuluvat 8 artiklan suojan piiriin.

Vastaajat ovat kiistäneet edellä mainitut väitteet

Valtio on kiistänyt rikkoneensa edellä mainittuja kantajan lausumisissaan viittaamia tai mitään muitakaan EIS:n artikloja. Oikeuskäytännössä vakiintuneen kannan mukaan edellytyksenä valtion velvoittamiselle maksamaan korvausta ihmisoikeusloukkauksesta on pidetty, että (i) ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, (ii) loukkausta voidaan pitää riittävän vakavana, ja (iii) loukkauksesta on aiheutunut siihen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa. Kuten jo vastauksessaan kanteeseen valtio on osoittanut, mikään näistä edellytyksistä ei täyty tässä asiassa.

Valtion näkemyksen mukaan Koronapassilainsäädäntö ei miltei osin ole ollut EIS:n artiklojen vastainen. Koronapassin hankkiminen on ensinnäkin ollut vapaaehtoista, jolloin se ei ole voinut puuttua Vauhkalan ruumiilliseen koskemattomuuteen. Lisäksi Koronapassilainsäädännöllä on ollut objektiivinen ja kohtuullinen oikeusperuste toteuttaa mahdollisimman pitkälle kansalaisten perusoikeuksia, ja lainsäädännön suhteellisuus- ja välttämättömyysperiaatteen toteutuminen on varmistettu lainsäädäntövaiheessa perustuslakivaliokunnan ja useiden asiantuntijoiden toimesta.

Johtopäätökset

Käräjäoikeuden tehtävänä on ratkaista, onko koronapassilainsäädäntö sen voimaantulohetkellä lainsäätäjillä olleen tiedon valossa ollut perusteltu ja hyväksyttävä toimi sillä tavoiteltavien hyötyjen saavuttamiseksi eli onko koronapassilainsäädäntö ollut muun ohella Suomea velvoittavan EIS:n mukainen.

Käräjäoikeus toteaa jo edellä PeVL:n siteerattujen lausuntojen mukaisesti, että koronapassilainsäädännön tarkoituksena ei missään vaiheessa ole ollut ainoastaan koronan leviämisen estäminen. Sen lisäksi, että koronapassin käyttöönotolla pyrittiin Nohynek ja Järvisen kertomusten mukaisesti rokotuskattavuutta lisäämällä suojaamaan kansakunnan terveyttä sekä estämällä koronan leviämistä että koronan vakavaa tautimuotoa ja sen myötä koronakuolemia, pyrittiin koronapassilla myös turvaamaan muita kansalaisten perusoikeuksia ja vähentämään terveydenhuollon kuormitusta haastavassa tautitilanteessa. Koronapassilainsäädännöllä pyrittiin varmistamaan mahdollisimman laaja kansalaisten perusoikeuksien toteutuminen ja yhteiskunnalle pandemiasta aiheutuvien haittojen ehkäiseminen.

Nohynek ja Järvinen ovat yhtenevästi kertoneet, että syksyllä 2021 koronavirustilanne oli Suomessa hyvin vaikea ja että sairaalahoidossa oli paljon erityisesti rokottamattomia henkilöitä. Sekä Nohynek (THL) että Järvinen (HUS) ovat syksyllä 2021 kannattaneet koronapassin käyttöönottoa. Valtaviruksena oli delta-variantti, jonka osalta koronarokotteet ovat olleet hyvinkin tehokkaita suojaamaan rokotettuja vakavilta tautimuodoilta, minkä lisäksi rokotteet auttoivat koronan leviämisen estämisessä. Omikron-variantin yleistyessä vuodenvaihteessa 2021-22 huomattiin, että rokotteiden suoja omikron-varianttia vastaan on edelleen korkea vakavan tautimuodon osalta, mutta transmission osalta heikompi. Omikron-variantti on tullut vallitsevaksi variantiksi vasta vuoden 2022 puolella. Tällöin THL ei enää suosittanut koronapassia sellaisenaan – sen sijaan THL suositti rokotuspssia (rokote tai sairastettu tauti). Nohynek ja Järvinen ovat myös katsoneet, että PCR-testien tulokset ovat olleet luotettavia. Nohynek on kertonut, että THL on saanut lääketieteellisen tietonsa useista eri lähteistä, pääosin ulkomailta, erityisesti pohjoismaista, mutta myös muista EU-maista ja tuottanut sen perusteella tutkimus- ja kirjallisuuskatsauksia STM:n käyttöön. Lisäksi THL teki omaa tutkimustaan perustuen sen lainsäädännölliseen asemaan tartuntatautilain mukaisena asiantuntijaviranomaisena.

Malhotra on kertonut ja Stuckelbergerin lausunnossa on katsottu edellä mainitusta seikasta toisin. Samoin kantajan vetoamissa ulkomaalaisissa tutkimuksissa (K 13-16) on johtopäätöksinä todettu elo-lokakuussa 2021, että täyden koronarokotesarjan saaneilta henkilöiltä mitattiin samanlaisia koronaviruskuormia kuin rokottamattomiltakin ja myös rokotetut levittävät koronavirusta, täysin koronarokotetut henkilöt tartuttivat täysin rokotettuja kontaktihenkilöitä, eikä täysi koronarokotussarja vähentänyt koronaviruksen tarttumista kotitalouksien sisällä. Myös kantajan viittaamissa kotimaisissa lehti uutisissa (K 17-21) on referoitu vastaavia tutkimustuloksia.

Malhotra on kertonut myös tutkimuksista, joiden mukaan koronarokotteella on ollut vakavia haittavaikutuksia ja vahva syy-yhteys sydänlihastulehduksiin ja sitä seuranneisiin kuolemiin. Hän on katsonut, että koronarokote on saattanut aiheuttaa enemmän kuolemia kuin mitä kyseisellä rokotteella on pelastettu covid -infektion aiheuttamia kuolemia.

Käräjäoikeus arvioi esitettyä lääketieteellistä näyttöä niin, että vallitsevan lääketieteellisen käsityksen mukaan koronarokotteet ovat olleet tehokkaita suojaamaan rokotettuja vakavilta tautimuodoilta, minkä lisäksi rokotteet auttoivat koronan leviämisen estämisessä. Lisäksi koronapassilla turvattiin myös muita kansalaisten perusoikeuksia ja vähennettiin terveydenhuollon kuormitusta haastavassa tautitilanteessa. Koronapassilainsäädännöllä pyrittiin varmistamaan mahdollisimman laaja kansalaisten perusoikeuksien toteutuminen ja yhteiskunnalle pandemiasta aiheutuvien haittojen ehkäiseminen.

Käräjäoikeus toteaa lisäksi, että pelkkä koronarokotesarja ei ole ollut koronapassin saamisen edellytyksenä. Kantaja olisi voinut saada koronapassin myös enintään 72 tuntia vanhalla koronatestituloksella taikka jos hän olisi sairastanut koronan enintään kuusi kuukautta aiemmin. Koronapassin takana ei siis ollut ajatus pakkorokotuksista, vaan kansalaisille on koko ajan mahdollistettu vapaa valinta päättää, haluavatko he ottaa rokotteen, vai hankkia koronapassin muilla käytettävissä olevilla vaihtoehdoilla. Lisäksi tärkeää on huomioida, että koronapassia ei missään vaiheessa otettu käyttöön ihmisille välttämättömissä palvelukohteissa, kuten ruokakaupoissa tai apteekeissa.

Koronapassilainsäädännön voimassaoloaikana ravintoloilla on ollut koko ajan mahdollisuus valita tilannekohtaisesti, käyttävätkö ne koronapassia, vaiko jo ennen koronapassia käytössä ollutta henkilömäärärajoitusta. Eli silloin, kun passia ei ole edellytetty, ovat käytössä olleet alueella voimassa olleet ravintoloiden asiakasmäärärajoitukset. Ja kun puolestaan passia on käytetty, ei muita rajoituksia ole tarvinnut noudattaa.

Edellä mainittu on mahdollistanut sen, että jos ravintolassa ei esimerkiksi aamiaisaikaan ole ollut henkilömäärärajoituksen ylittävää määrää asiakkaita, on ravintola voinut valita olla sillä hetkellä vaatimatta koronapassia asiakkailtaan.

Mitä todennäköisimmin juuri edellä kuvattu mahdollisuus valita koronapassin käytön ja muiden rajoitustoimien välillä on johtanut tilanteeseen, jossa kantaja on päästetty sisään muihin (tyhjempiin) ravintoloihin ilman koronapassia. Jos ravintolassa olisi kuitenkin ollut yli sallittu henkilömäärä, on lain mukaisesti toimivan ravintolan edellytetty vaativan koronapassia asiakkailtaan. Kyse ei siis Vauhkalan ja Fazer Ravintolat Oy:n tapauksessa ole ollut mielivaltaisuudesta, vaan lain noudattamisesta.

Käräjäoikeus katsoo myös, että EIT:n ratkaisemasta tapauksesta Vavricka/Tsekin tasavalta saa johtoa vastaajan tulkinnan mukaisesti siihen, että valtiolla on laaja harkintavalta väestötason terveyden ja terveydenhuollon kestävyuden suojelussa ja vahva oikeus suojata ja ottaa käyttöön asianmukaisia toimenpiteitä henkilöiden elämän ja terveyden suojelemiseksi ja että on oikeasuhteista vaatia niitä, joille rokotus edustaa etäistä

terveysriskiä, hyväksymään tätä yleisesti noudatettavaa suojatoimenpidettä sosiaalisen solidaarisuuden nimissä niiden hyväksi, jotka eivät terveydellisistä syistä voi hankkia rokotteita.

Nohynek ja Järvinen ovat kertoneet, että valtio ja sen alaiset laitokset ovat koronapandemian alusta alkaen tarkasti seuranneet pandemian kehitystä ja tautitilanteen vuoksi käyttöön otettujen toimien tarpeellisuutta muuttuvassa koronatilanteessa. Tähän liittyen oikeuskanslerinvirasto (jäljempänä ”OKV”) on pyytänyt 2.12.2022 sosiaali- ja terveysministeriöltä (jäljempänä ”STM”) selvitystä siitä, miten ministeriö on seurannut tartuntatautilain 48 a §:n (joka koski hoitajien koronarokotuksia) valtiosääntöoikeudellisten edellytysten täyttymistä ja varmistunut kyseisten edellytysten olemassaolosta.

Myös professori Lasse Lehtonen on koronapassilainsäädännön hallituksen esityksestä antamassaan asiantuntijalausunnossa todennut, että koronapassin edellyttäminen ei merkitse henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttumista.

OKV on myöhemmin selvityksensä perusteella tullut siihen tulokseen, että se ei ole havainnut STM:ssä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuksien laiminlyöntiä sen suhteen, miten kyseessä olevan säännöksen voimassaolon valtiosääntöoikeudellisia tai lääketieteellis-epidemiologisia edellytyksiä on seurattu ja arvioitu.

Käräjäoikeus katsoo, että OKV:n päätöksestä on tulkittavissa, että STM:n menettely koronapandemian aikaisten toimenpiteiden valtiosäännön mukaisuuden varmistamisessa on ollut täysin hyväksyttävää ja riittävää.

Käräjäoikeus painottaa myös sitä, että Nohynek ja Järvisen kertomusten mukaisesti valtio on lisäksi ottanut koronapassin pois käytöstä heti, kun uusi virusvariantti omikron on ottanut valtaviuksen aseman Suomessa, jonka myötä todettiin, että koronapassi ei ollut tarpeeksi tehokas keino kyseisen virusvariantin leviämisen estämiseksi tai muiden hyötyjen saavuttamiseksi. Tämä omikronin siirtyminen valtavirukseksi on Nohynek ja Järvisen kertomusten mukaisesti tapahtunut vasta vuodenvaihteessa 2021-2022.

Asiassa on selvitetty, että koronatodistus ja -passi on otettu pois käytöstä 31.12.2021 HUS:n alueella valtioneuvoston asetuksella 1296/2021.

Käräjäoikeus katsoo siten selvitetyn, että valtion toimenpiteet koronatodistuksen käyttöönotossa ja sen käytön lopettamisessa ovat olleet oikea-aikaisia ja perustuneet vallitsevaan lääketieteelliseen tietoon.

Käräjäoikeus katsoo siten, että koronapassilainsäädäntö ei ole miltään osin ristiriidassa EIS 8 artiklan 1 kohdan kanssa. Koronapassilainsäädännöllä ei ole loukattu kantajan tai kenenkään muunkaan ruumiillista koskemattomuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään kyllä katsonut, että velvollisuus ottaa rokote, eli ns. ”pakkorokotteet”, puuttuu EIS 8 artiklan 1 kohdan mukaiseen oikeuteen, mutta koronapassilainsäädäntö ei ole säädellyt pakkorokotuksista tai -testauksista. Koronapassin esittäminen ei myöskään estänyt tai rajoittanut kenenkään oikeutta lakisääteisiin tai välttämättömiin palveluihin, vaan kyse oli yleisötilaisuuksista ja tiloista, joita ihmiset käyttivät vapaa-aikanaan virkistystarkoituksessa. Kun koronapassilainsäädännön kohdalla on jätetty jokaisen vapaasti valittavaksi, millä tavoin he haluavat hankkia koronapassin, tai vaihtoehtoisesti olla hankkimatta koronapassia lainkaan, ei tämän voida katsoa puuttuvan henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen eikä kyse voi olla myöskään loukkauksesta oletetun terveystiedon perusteella.

Korkeimman oikeuden vakiintuneen oikeuskäytännön (KKO 2008:10, KKO 2011:38, KKO 2012:81 ja KKO 2016:20) mukaiset valtion ihmisoikeusloukkaukseen perustuvan vahingonkorvausvelvollisuuden edellytykset ovat seuraavat: (i) ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, ”(ii)

loukkausta voidaan pitää riittävän vakavana, (iii) loukkauksesta on aiheutunut siihen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa.

Käräjäoikeus katsoo edellä esitetyn arvion perusteella, että mitkään edellä esitetyt korvausvastuun kriteerit eivät ole asiassa täyttyneet, joten kanne on tältä osin hylättävä.

Arvio EIS 9 artiklan osalta

Kantaja on vedonnut syvään kristillisen vakaumukseensa sekä siihen, että ei perustuslakivaliokunta, ei valtioneuvosto, ei ministeriö, eikä eduskunta ole arvioinut uskonnollisista syistä korona-mRNA-rokotteista kieltäytyvän henkilön asemaa suhteessa perusoikeuksiin ja muun muassa uskonnonvapauteen. Koska yhdenvertaisuusarviointia ei lainkaan suoritettu Vauhkalan edustamien ihmisryhmien (terveet rokottamattomat / uskonnollisista syistä rokottamattomat) osalta, ei siten voida tietää, oliko koronapassilainsäädäntö perusoikeuksien rajoitusopin edellyttämällä tavalla välttämätön tai oikeasuhtainen toimi sinänsä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi. Siten ei voida väittää, että koronapassi olisi täyttänyt perusoikeuksien rajoitusedellytykseen kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen.

Erityisesti koronapassilainsäädäntöä valmistellessa ei huomioitu millään tavalla, että terveet ja uskonnollisista syistä rokottamattomat käytännössä veloitettiin maksamaan 100–200 euroa koronatestistä 72 tunnin välein, mikäli he halusivat osallistua normaalisti yhteiskunnalliseen elämään ja esim. käydä kahviloissa, kun taas koronarokotettujen henkilöiden ei tarvinnut maksaa mitään samoista osallistumisoikeuksista nauttiakseen. Tästä johtuen käräjäoikeuden tulee suorittaa asiassa jälkikäteistä perustuslainmukaisuuden valvontaa ja todeta koronapassilainsäädännön soveltamisen johtaneen ilmeisellä tavalla perustuslain, yhdenvertaisuuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen kieltämään syrjintään.

EIS 9 artiklan mukaisesti valtio ei voi rajoittaa uskonnonvapauden sisäistä ulottuvuutta, vaan se voi rajoittaa ainoastaan uskonnon tunnustamista eli uskonnonvapauden ulkoista ulottuvuutta artiklan 2 kohdassa mainittujen edellytysten täyttyessä. Edellä mainituista syistä valtion esittämä argumentointi EIS 9(2) artiklan mukaisesta uskonnonvapauden rajoittamisesta ei ole sovellettavissa käsillä olevaan tapaukseen.

Koronapassilainsäädäntö ei ollut välttämätön, eikä oikeasuhtainen demokraattisessa yhteiskunnassa esim. terveyden tai muidenkaan 8 artiklan 2 kohdan poikkeussäännösten suojaamien oikeushyvien suojelemiseksi.

Valtio on kiistänyt kantajan näkemyksen. Koronapassilainsäädäntö ei ole miltään osin ristiriidassa 9 artiklan 1. kohdan kanssa. Valtio on kiistänyt, että koronapassilainsäädännön olisi rikkonut hänen oikeuttaan tunnustaa uskontoaan. Vauhkalalla on ollut oikeus olla ottamatta koronarokotetta, eikä rokotteista kieltäytymiselle ole vaadittu mitään perustetta. Näin ollen valtion näkemyksen mukaan koronapassilainsäädäntöä ei ole voitu edes katsoa EIS 9 artiklan 1. kohdan turvaamaan oikeuteen puuttuvaksi.

Valtio on pitänyt Vauhkalan esittämää uskonnollista vakaumusta syynä koronarokotteista kieltäytymiselle epäuskottavana, ja ettei tämän vakaumuksen voida katsoa saavuttaneen loukkauksen edellyttämää tasoa.

Joka tapauksessa koronapassilainsäädännöllä on ollut hyväksyttävä peruste uskonnonvapauden rajoittamiselle, eli terveyden suojaaminen sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaaminen. Näiden objektiivisten ja hyväksyttävien perusteiden katsotaan sallivan uskonnonvapauden rajoittamisen tiettyyn pisteeseen saakka muiden perusoikeuksien toteutumisen mahdollistamiseksi.

Hyväksyttävien rajoitustoimien tulee lisäksi täyttää vaatimus välttämättömyydestä demokraattisessa yhteiskunnassa. Koronapassilainsäädännön välttämättömyyttä on käsitelty useaan otteeseen

niin koronapassilainsäädäntöä säädettäessä perustuslakivaliokunnan ja eri asiantuntijoiden toimesta kuin tämän prosessinkin aikana valtion sekä sen nimeämän asiantuntijan professori Janne Salmisen toimesta. Ne soveltuvat myös 9 artiklan mukaiseen välttämättömyyden arviointiin.

Lisäksi valtio on huomauttanut, että koronarokote ei ole ollut ainoa edellytys koronapassin saamiselle. Mikäli henkilö ei ole halunnut/voinut ottaa koronarokotetta, on tällaisella henkilöllä ollut mahdollisuus saada koronapassi myös hankkimalla negatiivinen koronatesti, tai mikäli henkilö oli sairastanut koronataudin viimeisen kuuden kuukauden aikana. Mikäli Vauhkala ei halunnut ottaa koronarokotteita, koska uskontonsa vuoksi koki rokotteiden ottamisen vakaumuksensa vastaiseksi, ei häntä siihen missään vaiheessa pakotettu. Tämä on otettava huomioon Koronapassilainsäädännön EIS 9 artiklan mukaisuutta arvioitaessa nimenomaisesti suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta. Joka tapauksessa koronapassilainsäädäntö oli voimassa ainoastaan sellaisilla toimijoilla, jotka eivät tuota ns. välttämättömyyspalvelulta. Näin ollen esimerkiksi apteekeissa tai ruokakaupoissa koronapassia ei vaadittu. Tämäkin on tärkeä seikka tarkasteltaessa Koronapassilainsäädännön suhteellisuusedellytyksen täyttymistä.

Johtopäätökset

Käräjäoikeus toteaa arvioinnin lähtökohtana selvitetyn kantajan oman kertomuksen ja sitä tukevien todistajien Camposin ja Hytösen kertomusten perusteella, että kantajalla on ollut vakaa uskonnollinen vakaumus vuodesta 1994 lähtien syynä kielteiseen suhtautumiseen koronarokotuksiin.

Todistaja Muukkonen on sinänsä kertonut, että erityisesti koronapassilainsäädäntöä valmistellessa ei huomioitu millään tavalla, että terveet ja uskonnollisista syistä rokottamattomat käytännössä velvoitettiin maksamaan 100–200 euroa koronatestistä 72 tunnin välein, mikäli he halusivat osallistua normaalisti yhteiskunnalliseen elämään ja esim. käydä kahviloissa, kun taas koronarokotettujen henkilöiden ei tarvinnut maksaa mitään samoista osallistumisoikeuksista nauttiakseen. Muukkonen on muutoinkin katsonut, että koronatodistuslainsäädännön valmistelussa ei arvioitu perusterveiden ja rokotuksista vakaumuksen vuoksi kieltäytyneiden asemaa asianmukaisesti.

Asiantuntija Salminen on edellä kerrotuin tavoin katsonut, että lainvalmistelu täytti tältäkin osin kaikki kriteerit asianmukaisesti.

Käräjäoikeus katsoo vastaavasti kuten edellä EIS 8 artiklan osalta ja samoilla yleisperusteluilla, että koronapassilainsäädäntö ei ole miltään osin ristiriidassa 9 artiklan 1. kohdan kanssa. Vauhkalalla on ollut oikeus olla ottamatta koronarokotetta, eikä rokotteista kieltäytymiselle ole vaadittu mitään perustetta. Näin ollen koronapassilainsäädäntöä ei voida lähtökohtaisesti edes katsoa EIS 9 artiklan 1. kohdan turvaamaan oikeuteen puuttuvaksi.

Käräjäoikeus katsoo vastaavasti kuten edellä EIS 8 artiklan osalta ja samoilla yleisperusteluilla, että joka tapauksessa koronapassilainsäädännöllä on ollut hyväksyttävä peruste uskonnonvapauden rajoittamiselle, eli terveyden suojaaminen sekä muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaaminen. Näiden objektiivisten ja hyväksyttävien perusteiden katsotaan sallivan uskonnonvapauden rajoittamisen tiettyyn pisteeseen saakka muiden perusoikeuksien toteutumisen mahdollistamiseksi. Hyväksyttävien rajoitustoimien tulee lisäksi täyttää vaatimus välttämättömyydestä demokraattisessa yhteiskunnassa. Koronapassilainsäädännön välttämättömyyttä on käsitelty useaan otteeseen niin koronapassilainsäädäntöä säädettäessä perustuslakivaliokunnan ja eri asiantuntijoiden toimesta kuin tämän prosessinkin aikana valtion sekä sen nimeämän asiantuntijan professori Janne Salmisen toimesta. Ne soveltuvat myös 9 artiklan mukaiseen välttämättömyyden arviointiin.

Käräjäoikeus arvioi Vavricka/Tsekin tasavalta tapauksen merkityksen EIS 9 artiklan osalta edellä jo katsotun mukaisesti.

Käräjäoikeus toteaa lisäksi, että koronarokote ei ole ollut ainoa edellytys koronapassin saamiselle. Mikäli henkilö ei ole halunnut/voinut ottaa koronarokotetta, on tällaisella henkilöllä ollut mahdollisuus saada koronapassi myös hankkimalla negatiivinen koronatesti, tai mikäli henkilö oli sairastanut koronataudin viimeisen kuuden kuukauden aikana. Mikäli Vauhkala ei halunnut ottaa koronarokotteita, koska uskontonsa vuoksi koki rokotteiden ottamisen vakaumuksensa vastaiseksi, ei häntä siihen missään vaiheessa pakotettu. Tämä on otettava huomioon koronapassilainsäädännön EIS 9 artiklan mukaisuutta arvioitaessa nimenomaisesti suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta. Ja joka tapauksessa koronapassilainsäädäntö oli voimassa ainoastaan sellaisilla toimijoilla, jotka eivät tuota ns. välttämättömyyspalvelulta. Näin ollen esimerkiksi aptekeissa tai ruokakaupoissa koronapassia ei vaadittu, mikä on tärkeä seikka tarkasteltaessa koronapassilainsäädännön suhteellisuusedellytyksen täyttymistä.

Korkeimman oikeuden vakiintuneen oikeuskäytännön (KKO 2008:10, KKO 2011:38, KKO 2012:81 ja KKO 2016:20) mukaiset valtion ihmisoikeusloukkaukseen perustuvan vahingonkorvausvelvollisuuden edellytykset ovat seuraavat: (i) ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, (ii) loukkausta voidaan pitää riittävän vakavana, (iii) loukkauksesta on aiheutunut siihen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa.

Käräjäoikeus katsoo edellä esitetyn arvion perusteella, että mitkään edellä esitetyt korvausvastuun kriteerit eivät ole asiassa täyttyneet, joten kanne on tältä osin hylättävä.

EIS 14 artikla sekä 12. lisäpöytäkirjan 1 artikla

Kantaja on vedonnut siihen, että PACE:n päätöslauselma 2361 (2021): kohdassa 7.3.2 yleiskokous edellyttää jäsenvaltioiltaan, ml. Suomelta, että kukaan ei saa joutua syrjityksi (korona)rokottamattomuutensa vuoksi, riippumatta siitä johtuuko rokottamattomuus mahdollisista terveydellisistä riskeistä tai vain haluttomuudesta rokottautua.

Tästäkin syystä koronarokottamattomuus – ja välillisesti myös koronapassittomuus – on nähtävä EIS 14 artiklan ja 12. lisäpöytäkirjan tarkoittamana ”muuna asemaan perustuvana syynä”

Erityisen merkillepantava on päätöslauselman kohta 13.3.8, jonka mukaan koronapassia käytettäessä syrjinnän välttämiseksi tulisi asianmukaista huomiota kiinnittää tilanteisiin, joissa henkilökohtaiseen mielipiteeseen tai vakaumukseen liittyvistä syistä henkilöt kieltäytyvät tulemasta koronarokotetuksi, ja että erityisesti tämän ihmisryhmän osalta jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että minkäänlainen koronapassijärjestelmä ei käytännössä johtaisi painostamiseen tai tosiasiallisesti tekisi koronarokottautumista pakolliseksi.

Kantaja on vedonnut tältä osin myös lääketieteellisen näytön ja tiedon osalta koronarokotteiden ongelmista jo edellä selostettuihin perusteisiin.

Valtio on kiistänyt kantajan näkemykset.

Koronapassilainsäädäntö on PACE-päätöslauselman mukainen, sillä koronarokote ei ole ollut pakollinen, eikä Vauhkala ole ollut poliittisen, yhteiskunnallisen tai muunkaan paineen alla hankkia rokotetta. Vauhkala on voinut päästä tiloihin, joissa on vaadittu koronapassia, myös hankkimalla negatiivisen koronatestin, taikka osoittamalla sairastaneensa koronaviruksen viimeisen kuuden kuukauden aikana.

Kummassakin Vauhkalan mainitsemista PACE-päätöslauselman kohdista on maininta siitä, että ne tulee toteuttaa varmistuen samalla korkea

rokotuskattavuus. Korkean rokotuskattavuuden tärkeys on siis huomioitu myös päätöslauselmassa, eikä sen tarkoituksena ole ollut kieltää koronarokotteita taikka koronapassia.

PACE-päätöslauselma ei ole juridisesti EU:n jäsenvaltioita sitova. Vaikka siis valtion näkemyksen vastaisesti katsottaisiin, että Suomessa toteutettu Koronapassilainsäädäntö olisi ollut jollain tapaa PACE-päätöslauselman vastainen, tulee valtiolla katsoa olleen tietty harkintavalta siinä, miten se suhtautuu PACE-päätöslauselman mukaisiin kehotuksiin. Valtiolla ei ole ollut oikeudellista velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin PACE- päätöslauselman ohjeiden saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen tarkoituksena ei ole ollut asettaa jäsenvaltioille velvollisuuksia koskien koronapassilainsäädännön toteuttamista kussakin valtiossa. Päinvastoin, Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous antaa edellä auki kirjoitetussa kannanotossaan valtioille laajan harkintavallan koronapassilainsäädännön käytännön toteutuksen suhteen, todeten, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuinkin on käytännössään todennut, että valtiolla ja sen viranomaisilla itsellään on paras mahdollisuus arvioida kansalaistensa tarpeita eri osa-alueilla.

Johtopäätökset

Käräjäoikeus viittaa lääketieteellisen näytön ja valtioneuvoston valvonnan osalta jo edellä EIT 8-9 artiklojen osalta lausuttuun.

Käräjäoikeus toteaa, että kummassakin kantajan viittaamassa PACE-päätöslauselman kohdissa (7.3.1 ja 7.3.2) on kuitenkin maininta siitä, että samalla kun varmistetaan, että ketään ei painosteta taikka syrjitä rokottamattomuuden vuoksi, tulee kuitenkin myös varmistaa korkea rokotuskattavuus. Lausumista käy myös ilmi, että valtion sisäiset epidemiologiset tilanteet ja arviot ovat parhaiten paikallisten viranomaisten arvioitavissa. Lisäksi PACE- päätöslauselma ei ole juridisesti EU-jäsenvaltiota sitova.

Käräjäoikeus katsoo, että kantaja ei ole myöskään näyttänyt PACE-päätöslauselmaa rikotun asiassa valtion toimesta.

Kanne on siten tältä osin hylättävä.

Yhdenvertaisuuslain 23 §:n mukainen vaatimus

Kantaja on vedonnut hyvitysvaatimuksessaan Fazeria ja Suomen valtiota vastaan siihen, että häntä syrjittiin Fazerin kahvilassa yhdenvertaisuuslain 11 §:n nojalla Fazerin toimesta ja yhdenvertaisuuslain 13 §:n nojalla Fazerin ja valtion toimesta siksi, että hänellä ei ollut voimassa olevaa koronapassia, eli häntä syrjittiin hänen yksityiselämänsä piiriin kuuluvien terveystietojensa perusteella. EIS 8 artiklan mukaan viranomaiset saavat puuttua yksityiselämän suojaan vain, kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Kantajan yksityisyydensuojaan puuttuminen ei kuitenkaan ollut välttämätöntä minkään mainittujen tarkoitusten suojaamiseksi, sillä koronapassilainsäädännön tarkoitus oli estää koronatartuntojen leviämistä ihmisten kokoontumisissa (HE 131/2021 vp, s. 19), mutta koronapassilainsäädäntöä valmistellessa oli jo selvää, etteivät koronarokote ja koronapassi todellisuudessa ehkäissee koronaviruksen leviämistä.

Lisäksi tapauksessa on loukattu EIS 14 artiklaa, koska kantajaa on syrjitty hänen terveystietojensa perusteella, jotka kuuluvat 8 artiklan suojan piiriin.

Vauhkala on ollut Fazerin asiakas tai toimintaan osallistuva TTL 58 j §:n 1 momentin tarkoittamalla tavalla, kun hän on pyrkinyt ostamaan aamiaista

Fazer Cafe Kluuvista. Säännöksen esitöiden mukaan häntä olisi tullut koronapassin vaatimisen edellytyksenä informoida siitä, että hänen henkilötietojaan käsiteltäisiin vain todistuksen voimassaolon tarkistamiseksi, henkilön nimen tarkistamiseksi ja sen tarkistamiseksi, täyttyvätkö edellytykset tilaan pääsemiseksi. Tämä informointi olisi tullut suorittaa nimenomaan etukäteen, ennen kuin koronapassia edes vaaditaan näyttämään, sillä jos informointi olisi suoritettu vasta jälkikäteen, ei asiakas olisi voinut varmistua esim. siitä, että häneltä kerättyjä tietoja ei rekisteröidä tai tallenneta jonnekin TTL 58 j §:n 3 momentin tarkoittamalla tavalla.

Koska säännöksen esitöissä sanotaan, että asiakasta tai toimintaan osallistuvaa täytyy informoida siitä, että ”henkilötietoja käsiteltäisiin vain todistuksen voimassaolon tarkistamiseksi, henkilön nimen tarkistamiseksi ja sen tarkistamiseksi, täyttyvätkö edellytykset tilaan pääsemiseksi”, ja koska näin ei ole tehty, ja koska omavalvontasuunnitelma on puuttunut, on Fazer siten rikkonut välittömästi TTL 58 j §:n 1 momenttia.

Kantaja on vielä katsonut, että Fazerin toiminta ei ole perustunut lakiin niin TTL 58 j §:n mukaisen informoinnin suorittamisen osalta, kuin myöskään TTL 58 h §:n mukaisen suunnitelman laatimisen ja esilläpidon sekä TTL 58 i §:n 4 momentin mukaisen tiedon kirjaamisen osalta. Fazerin toiminta Vauhkalaa eriarvoisesti kohdellessaan ei ole perustunut lakiin, mikä tarkoittaa, että Fazerin eriarvoinen toiminta Vauhkalaa kohtaan on ollut lain kieltämää välitöntä syrjintää.

Fazer Ravintolat Oy on kiistänyt, että kantajaan olisi kohdistunut sen taholta välitöntä syrjintää tai mitään muutakaan epäasiallista kohtelua. Voimassa olleen lain mukaan koronapassia on voitu edellyttää 10.12.2021 ravintolan asiakkailta sisäänkäynnin ehtona.

Koronapassin edellyttäminen kantajalta on perustunut tuolloin voimassa olleeseen lakiin. Tartuntatautilain muuttamisesta ja sen väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 58 i §:n (876/2021) mukaan muun muassa ravitsemusliikkeet ovat voineet edellyttää koronatodistuksen esittämistä asiakkailtaan, jolloin ravitsemusliikkeitä koskevat asiakaspaikkamäärärajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluajakaikat eivät ole koskeneet ravintolatilaa tai -toimintaa. Jos asiakas tai osallistuja ei esitä todistusta, on toiminnanharjoittajan tullut evätä pääsy yleisötilaisuuteen tai tilaan. Laki on tältä osin kirjoitettu ehdottomaan muotoon. Mikäli koronatodistusta ei esitä, ei tällöin ole oikeutta päästä yleisötilaisuuteen tai tilaan. Harkintavaltaa ei tältä osin lain mukaan ole.

Edellä todetun johdosta Fazer Ravintolat Oy:n on tullut evätä kantajalta pääsy ravintolan tiloihin, koska kantajalla ei ole ollut esittää koronatodistusta.

Kantajaa ei ole syrjitty, koska hänen kohtelunsa on perustunut yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaisesti lakiin.

Lisäksi kantajan lakiin perustuvalla kohtelulla on muutoinkin ollut hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat olleet oikeasuhtaisia. Perustuslakivaliokunta on todennut tämän lausunnossaan PeVL 35/2021 vp.

Fazer Ravintolat Oy ei siten ole kohdistanut kantajaan myöskään välillistä syrjintää.

Suomen valtio on kiistänyt kantajan vaatimukset soveltuvin osin samoilla perusteilla

Johtopäätökset

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Erilainen kohtelu on kuitenkin oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, kun kyse on 1) julkisen vallan käytöstä tai julkisen hallintotehtävän hoitamisesta 2) itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä taikka elinkeinotoiminnan tukemisesta 3) koulutuksen, mukaan lukien erikoistumis- ja uudelleen koulutuksen, tai ammatillisen ohjauksen saamisesta, 4) jäsenyydestä tai toiminnasta työntekijä- tai työnantajajärjestössä tai muussa järjestössä, jonka jäsenillä on tietty ammatti, taikka järjestön antamista etuuksista 5) erilaisesta kohtelusta etnisen alkuperän perusteella

Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Käräjäoikeus katsoo vastaaja Fazerin esittäneen todistaja Tuomisen kertomuksella selvityksen siitä, että Kluuvin kahvilan ulkopuolella oli ilmoitukset koronapassista edellytyksenä sisäänkäymälälle ja että kantaja on tiennyt koronapassivaatimuksesta mennessään kahvilaan. Kahvila oli edellyttänyt tuolloin kaikilta kävijöiltään yhtenevästi koronapassia sisäänkäymälään ehdoksi eikä kantajalla eikä hänen seurassaan olleilla henkilöillä ollut esittää sitä. Asiasta käytiin lyhyt ystävällinen keskustelu, minkä jälkeen henkilöt poistuivat kahvilasta. Joissain muissa Fazerin kahviloissa ei edellytetty koronatodistusta, mutta yksittäisillä kahviloilla oli oikeus valita, kuinka koronatodistuslainsäädännön mukaan toimivat kyseisenä aikana. Lisäksi todistaja oli laatinut Fazerin Kluuvin kahvilan omavalvontasuunnitelman ja sitä oli päivitetty asianmukaisesti. Sitä ei valitettavasti todistajan siirryttyä muihin tehtäviin enää myöhemmin löydetty dokumentoivaksi, mutta se oli varmuudella laadittu ja oli myös tuolloin kahvilan seinällä nähtävissä.

Käräjäoikeus toteaa, että koronapassilainsäädännön voimassaoloaikana ravintoloilla on ollut koko ajan mahdollisuus valita tilannekohtaisesti, käyttävätkö ne koronapassia, vaiko jo ennen koronapassia käytössä ollutta henkilömäärärajoitusta. Eli silloin, kun passia ei ole edellytetty, ovat käytössä olleet alueella voimassa olleet ravintoloiden asiakasmäärärajoitukset. Ja kun puolestaan passia on käytetty, ei muita rajoituksia ole tarvinnut noudattaa.

Edellä mainittu on mahdollistanut sen, että jos ravintolassa ei esimerkiksi aamiaisaikaan ole ollut henkilömäärärajoituksen ylittävää määrää asiakkaita, on ravintola voinut valita olla sillä hetkellä vaatimatta koronapassia asiakkailtaan. Todistaja Tuomisen kertomuksen mukaisesti juuri edellä kuvattu mahdollisuus valita koronapassin käytön ja muiden rajoitustoimien välillä on johtanut tilanteeseen, jossa kantaja on päästetty sisään muihin (tyhjempiin) ravintoloihin ilman koronapassia. Jos ravintolassa olisi kuitenkin ollut yli sallittu henkilömäärä, on lain mukaisesti toimivan ravintolan edellytetty vaativan koronapassia asiakkailtaan. Kyse ei siis Vauhkalan ja Fazer Ravintolat Oy:n tapauksessa ole ollut syrjinnästä, vaan lain noudattamisesta.

Käräjäoikeus toteaa, että yhdenvertaisuusharkinnan rajat ja edellytykset on arvioitu koronatodistuksen lainsäädäntövaiheessa seuraavasti:

Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia ihmisille että asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännöllä on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun

muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42—43, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti todennut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (V6 PeVK 35/2021 vp, s. 5). Valiokunnan mielestä esitettyä voidaan nykyisessä epidemiatilanteessa pitää sellaisena hyväksyttävänä syynä, joka muodostaa perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua hyväksyttävää perusteen.” (PeVL 35/2021 vp, s. 5). ”Suhteessa perustuslain 6 §:ssä tarkoitettuun ihmisten yhdenvertaisuuteen ja myös rajoitusedellytyksiin lukeutuvan välttämättömyyden kannalta perustuslakivaliokunta katsoi olevan merkityksellistä sen, että koronatodistuksen esittämisvelvollisuus säädetään vaihtoehdoksi lakiin perustuville tiloihin ja kokoontumisiin kohdistuville perusoikeusrajoituksille. Samoin se nimenomaisesti katsoi, että vaikka ehdotus asettaa henkilöt eri asemaan, ei ehdotettua sääntelyä voida perustuslakivaliokunnan mielestä sen taustalla olevat lääketieteelliset perusteet huomioiden pitää mielivaltaisena.” (Prof. Janne Salmisen asiantuntijalausunto, s. 5)

Kantajan todistaja Muukkonen arvioi sekä artikkelissaan että kuulemisessaan perusoikeusrajoituksen suhdetta elinkeinonvapauteen ja oikeuteen tehdä työtä (ja sivistyksellisiin oikeuksiin). Muukkonen ei mainitse mitään oikeudesta elämään ja terveyteen, joka on ollut valtion ja PeVK:n tärkeimpänä perusteena koronapassilainsäädännölle.

Käräjäoikeus katsoo edellä mainitun PeVL:n arvion perusteella, että elinkeinonvapauden turvaaminen ei kuitenkaan ole ollut koronapassilainsäädännön ensisijaisia tavoitteita. Perustuslakivaliokunnan mukaan väestön terveyden suojeleminen on epäilemättä perusoikeusjärjestelmän kannalta erittäin painava peruste (PeVL 7/2021 vp, kappale 7). Perustuslakivaliokunnan mukaan myös terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveystalvet sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaisoimia (PeVM 2/2020 vp, s. 4—5, PeVM 3/2020 vp, s. 3, PeVM 7/2020 vp, s. 4, PeVM 9/2020 vp, s. 4). Valiokunta on pitänyt hyväksyttävänä myös tavoitetta turvata oikeutta elinkeinonharjoittamiseen ja työhön... (PeVL 35/2021 vp, s. 2)

Käräjäoikeus katsoo edellä lausutun perusteella selvitetyn, että yhdenvertaisuusharkinnan rajat ja edellytykset on PeVL:n koronatodistelainsäädännön käyttöönoton yhteydessä varmistettu asianmukaisesti täyttämään myös yhdenvertaisuuslain 11 ja 13 §:n edellytykset ja myös suhteessa PL 6 §:n säädetyn rajoitusedellytykset ovat täyttäneet välttämättömyyden edellytykset (PeVL 35/2021 vp s. 5)

Nyt käsillä olevassa tapauksessa koronapassin edellyttäminen kantajalta on perustunut tuolloin voimassa olleeseen lakiin. Tartuntatautilain muuttamisesta ja sen väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain 58 i §:n (876/2021) mukaan muun muassa ravitsemusliikkeet ovat voineet edellyttää koronatodistuksen esittämistä asiakkailtaan, jolloin ravitsemusliikkeitä koskevat asiakaspaikkamäärärajoitukset sekä aukiolo- ja anniskeluajkarajoitukset eivät ole koskeneet ravintolatilaa tai -toimintaa. Jos asiakas tai osallistuja ei esitä todistusta, on toiminnanharjoittajan tullut evätä pääsy yleisötilaisuuteen tai tilaan. Laki on tältä osin kirjoitettu ehdottomaan muotoon. Mikäli koronatodistusta ei esitä, ei tällöin ole oikeutta päästä yleisötilaisuuteen tai tilaan. Harkintavaltaa ei tältä osin lain mukaan ole. Edellä todetun johdosta Fazer Ravintolat Oy:n on tullut evätä kantajalta pääsy ravintolan tiloihin, koska kantajalla ei ole ollut esittää koronatodistusta.

Kantajaa ei ole syrjitty, koska hänen kohtelunsa on perustunut yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaisesti lakiin.

Käräjäoikeus katsoo edellä arvioidun mukaisesti, että lisäksi kantajan lakiin perustuvalla kohtelulla on muutoinkin ollut hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat olleet oikeasuhtaisia. Perustuslakivaliokunta on todennut tämän lausunnossaan PeVL 35/2021 vp.

Fazer Ravintolat Oy tai Suomen valtio ei siten ole kohdistanut kantajaan myöskään välillistä syrjintää.

Omavalvontasuunnitelma ja asiakasinformaatio

Omavalvontasuunnitelman ja asiakasinformaation osalta käräjäoikeus katsoo, että kantajan asiointi ei edennyt miltään osin hallituksen esityksessä kuvatulle asteelle informoinnin osalta, koska kantajalla ei ollut esittää koronapassia. Kantajaa on pyydetty esittämään voimassa oleva koronapassi, jotta hänet olisi voitu päästää sisälle ravintolaan ilman, että vastaaja rikkoisi sille asetettuja toiminnan rajoittamiseen liittyviä sääntöjä. Kantajan henkilötietoja ei käsitelty tässä tapauksessa. Koronapassin henkilötietojen käyttötarkoitus olisi pikemminkin kantajan ja viranomaisten välinen asia ottaen huomioon, että ne asiakkaat päästettiin sisälle ravintolaan, joille koronapassin lukija näytti vihreää valoa. Vastaajalla eikä muilla lukijalaitteen käyttäjillä ole ollut pääsyä asiakkaan henkilötietoihin. Asiakkaalta voitiin pyytää henkilöllisyystodistusta tarpeen vaatiessa, mutta näin ei tässä tapauksessa ollut tarpeen toimia, koska kantajalla ei ollut koronapassia. Fazer Ravintolat Oy:n Kluuvin kahvilan edustalla kadulla telineessä ja ovissa oli ilmoitukset siitä, että kahvilan pääsyn edellytyksenä oli koronapassi. Ilmoituksissa oli teksti "Meillä on käytössä koronapassi". Lisäksi edellytys koronapassista sisäänpääsyn ehtona oli mainittu kahvilan internet-sivuilla. Laissa tarkoitettuun omavalvontasuunnitelmaan on ollut mahdollisuus tarvittaessa perehtyä.

Käräjäoikeus katsoo siten näyttämättä jääneen, että Fazer olisi rikkonut myöskään edellä mainittuja TTL 58 j ja h §:n säännöksiä. Käräjäoikeus katsoo myös, ettei niiden rikkominen ylipäätään voisi toteuttaa yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaista hyvitysseuraamusta, vaan että ne ovat lähinnä hallinnollisin sanktioin arvioitua menettelytapasäännöksiä.

Kanne on siten tältäkin osin hylättävä kokonaan.

PL 124 § Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Kantaja on vedonnut myös siihen, että PL 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle, mutta tavalliselle kahvilatyöntekijälle on koronapassilainsäädännön perusteella annettu valtaa käsitellä Vauhkalan keskeisiä terveystietoja ja estää hänen pääsynsä kahvilaan. Kahvilatyöntekijälle annettu valta liittyy siis keskeisiin perus- ja ihmisoikeuksiin. Perustuslakivaliokunta ei ole käsitellyt tätä kysymystä. Lausunnonantaja Hiden on maininnut julkisen vallan antamisesta muulle kuin viranomaiselle koronapassilainsäädännön yhteydessä, mutta Hidenkään ei loppujen lopuksi käsittele syvällisemmin tätä kysymystä.

Vastaajat ovat kiistäneet, että kyseessä olisi ollut merkittävän julkisen vallan siirto.

Käräjäoikeus katsoo, että myös mainittu kysymys on selvitetty vakiintuneen käytännön mukaan koronatodistuslainsäädäntöä käyttöön otettaessa ja että kysymyksessä ei ole merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä, kun kahvilatyöntekijä ainoastaan tarkistaa, onko henkilöllä koronatodistus vai ei.

Yhteenvedo yhdenvertaisuuslain 23 §:n vaatimuksesta

Käräjäoikeus katsoo edellä mainituin perustein näyttämättä jääneen, että vastaajat olisivat rikkoneet yhdenvertaisuuslakia, joten kanne on tältäkin osin hylättävä kokonaan.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Vastaaja Suomen valtio on vaatinut korvaukseksi oikeudenkäyntikuluista ensin ilman arvonlisäveroa yhteensä 121.284,82 euroa ja asianosaiskuluista 7.324,82 euroa, muista kuluista ja asiantuntija Salmisen palkkiosta 7.100 euroa, yhteensä 7.324,82 euroa ja sen jälkeen katsottuaan Valtiota edustavan STM:n olevan arvonlisäverollinen, edellä mainitut summat arvonlisäveroineen yhteensä 150.393,18 euroa ja asianosaiskuluina 9.483,60 euroa, joista asiamieheen on kohdistettu yhteisvastuullisesti kantajan kanssa 70 prosentin osalta eli 111.913,75 euron osalta korvausvaatimus.

Kantaja on katsonut, ettei vastaaja ole voinut muuttaa oikeudenkäyntikuluvaatimustaan esitettyään sen pääkäsitelyssä 12.4.2024 sovittuun vaatimuksen esittämispäivän 15.4.2024 jälkeen vasta 16.4.2024 arvonlisäverollisena. Vastaaja on kiistänyt kantajan näkemyksen.

Käräjäoikeus toteaa, ettei 12.4.2024 asetettu OK 5:22 §:n mukaista preklusiota kuluvaatimuksen esittämispäivälle ja koska myös kulujen kommentointipäivä sovittiin aina 19.4.2024 ulottuvaksi, on valtiolla ollut oikeus esittää kuluvaatimus arvonlisäverollisena ja se on tehty ajoissa.

Kantaja on kiistänyt valtion oikeudenkäynti- ja asianosaiskuluvaatimuksen ja katsonut, että osapuolten tulisi ensisijaisesti vastata itse omista oikeudenkäyntikuluistaan, koska kantajalla on ollut riittävät perusteet saattaa kanne tuomioistuimen ratkaistavaksi. Kantaja on toissijaisesti paljoksunut valtion oikeudenkäyntikuluvaatimuksen tuntiveloituksen 200 euroa (ilman alv) ja 169 tunnin, yhteensä 33.800 euroa ylittävän osin, kiistänyt asiantuntija Salmisen palkkiovaatimuksen 7.100 euroa kokonaan ja kiistänyt asianosaiskuluvaatimuksen kokonaisuudessaan, koska valtion oman näkemyksen mukaisesti perusteeton kanne ei ole edellyttänyt STM:n edustajan toimia asian valmistelussa eikä läsnäoloa pääkäsitelyssä.

Kantaja on paljoksunut valtion asiamiehen tuntiveloitusta jo sillä perusteella, että valtio on valmisteluistunnossa ilmoittanut veloittavansa vain yhden avustajan käytöstä laskuttaen kuitenkin kahden avustajan, kahden muun asiantuntijan ja lisäksi STM:n virkamiehen ajankäytöstä. Tarpeellisenä on pidettävä vain yhden avustajan käyttämistä. Lisäksi tuntiveloitus on ollut liiallinen huomioon ottaen huono kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asiantuntemus ja kantajan ja hänen tiedottamisensa mustamaalaaminen.

Kantaja on paljoksunut valtion veloittamaa tuntimäärää täysin kohtuuttomana ja lähes kaksinkertaisena kantajan käyttämään tuntimäärään nähden. Kohtuullinen määrä olisi ollut 70 prosenttia kantajan avustajan käyttämästä tuntimäärästä. Kantaja on ylisuurella ajankäytöllä luonut tarkoituksellisesti kantajalle lisäkustannuksia. Kantaja on vaatinut vähennettäväksi edellä mainituin perustein Paavolan ajankäyttöä 188,75 tuntia, Laulajan osuuden 2,5 tuntia, 14.3.2023 edeltävältä ajalta 18,75 tuntia ja ruokatuntien laskutuksen 3 tuntia osuuden.

Kantaja on kiistänyt asiantuntija Salmisen palkkiovaatimuksen 7.100 euroa kokonaan, koska tuomioistuin tuntee lain, joten asiantuntijalausunnat ovat jo asiassa lähtökohtaisesti tarpeettomia. Lisäksi Salmien on ainoastaan tukeutunut lausunnossaan jo PeV:lle aiemmin antamaansa lausuntoon ja koska myös hänen pääkäsitelykuulemisensa on ollut tarpeeton.

Vastaaja Fazer Ravintolat Oy on vaatinut korvaukseksi oikeudenkäyntikuluista yhteensä 16.460 euroa, mihin määrän kantajalla ei ole ollut huomautettavaa.

Kantaja on asian hävinneenä oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n nojalla täysimääräisesti korvausvelvollinen vastaajien asian hoitamisen kannalta tarpeellisista toimenpiteistä aiheutuneista oikeudenkäynti- ja asianosaiskuluista.

Käräjäoikeus katsoo, ettei asiassa ole esitetty perusteita siihen, että osapuolet vastaisivat itse omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Valtion oikeudenkäyntikuluvaatimus on perustunut asiamiehen osalta 380 euron tuntiveloitukseen (ilman alv) ja avustavan henkilöstön osalta 260 euron tuntiveloitukseen (ilman alv). Mainittuja tuntiveloituksia ja osittain kahden avustajan käyttämistä on pidettävä pääkaupunkiseudulla käytettynä asian vaativuus ja laajuus huomioon ottaen perusteltuina ja kohtuullisina, joskin korkeahkoina. Asiantuntemuksen tason ja korkeahkon tuntiveloituksen tulisi vastaavasti heijastua käytetyn tuntimäärään vähenemisenä. Veloitettua yhteistuntimäärää 382 tuntia on näin ollen pidettävä selkeästi tarpeettoman suurena. Se ei ole myöskään linjassa kantajan asiamiehen veloittaman 216 tunnin kanssa. Käräjäoikeus pitää sinänsä valtion asiamiehen toimintaa prosessin aikana vastoin kantajan näkemystä ja edellä selostettua kritiikkiä, täysin asiallisena.

Käräjäoikeus hyväksyy korvattavaksi kohtuulliseksi tuntimääräksi vaaditun asemesta noin 250 tuntia jakautuen kahden asiamiehen kesken noin suhteessa 120/130 tuntia. Salmisen asiantuntijapalkkiota on suhteessa siihen, että hän on voinut tukea asiassa jo aiemmin PeVL:lle antamaansa lausuntoon, pidettävä noin 5.000 ylittävien osin liiallisena. Muilta osin syytä vastaajan laskutuksen alentamiseen kantajan vaatimilla perusteilla ei ole.

Käräjäoikeus katsoo edellä mainituin perustein valtion oikeudenkäyntikulujen kohtuulliseksi kantajan korvattavaksi määräksi vaaditun asemesta yhteensä 105.000 euroa.

Asianosaiskuluvaatimus on perustunut 105 tunnin ajankäyttöön ja 90,32 tunnin aikaveloitukseen. Se on koostunut perehtymiseen kanteeseen, tiedon keräämiseen ja vastauksen laadinnassa avustamisesta 23 tuntia, perehtymisestä kanteen täydennykseen lisätietojen kerääminen, vastausluonnoksen kommentointiin ja muokkaukseen, valmisteluistuntoon valmistautumiseen 18 tuntia, lausumien laatiminen, asiantuntijalausuntoihin perehtyminen, lisätiedon kerääminen, oikeuskäytäntöön tutustuminen 28 tuntia, kantajan lausumiin perehtyminen, pääkäsittelyyn valmistautuminen, esteellisyysväitteeseen perehtyminen 12 tuntia ja pääkäsittelyyn osallistumiseen 24 tuntia.

Käräjäoikeus toteaa, että oikeuskäytännössä ja lainvalmisteluasiakirjoissa HE 07/1998 vp s 19) on asianosaiskulujen korvausvelvollisuutta arvioitu suhteellisen ankarasti ja katsottu, ettei se saa olla korvaus tavanomaisesta vaivannäöstä eikä saa sisältää tavanomaisia kustannuksia. Se on lähinnä rajattu tilanteisiin, joissa asianomistajan edustaja on ammattitaitonsa tai erityisosaamisensa perusteella tehnyt sellaisia oikeudenkäynnin kannalta välttämättömiä paljon aikaa vieviä toimenpiteitä, jotka jonkun muun suorittamina olisivat olleet asiamiehen tai avustajan laskuttamia kuluja (HE 107/1998 vp s 19).

Käräjäoikeus katsoo, että asianosaisen edustajan STM:n neuvottelevan virkamiehen läsnäolo ja erityisosaaminen oikeudenkäynnissä on ollut pääosin tarpeellista ja on toteuttanut edellä mainitun korvattavan asianosaiskulun kriteerit pääosin. Lisäksi perusteltuna on pidettävä joltain osin valmistautumisessa avustamiseen liittyvät työtunnit.

Velottua tuntimäärää ja tuntiveloitusta on kuitenkin pidettävä oikeuskäytännössä korvattuun tasoon suhteutettuna huomattavan liiallisena. Käräjäoikeus hyväksyy korvattavaksi kohtuulliseksi tuntimääräksi vaaditun sijasta lähinnä pääkäsittelyssä tekniseen avustamiseen liittyvinä ja joltain osin

valmistautumisessa avustamiseen liittyvinä työtunteina yhteensä 50 tuntia a 50 euroa, eli 2.500 euroa.

Asiamiehen kuluvastuu

OK 21 luvun 6 §:n mukaan asianosaisen edustaja, asiamies tai avustaja, joka 4 tai 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallisesti tai huolimattomuudesta on aiheuttanut toiselle asianosaiselle tässä luvussa tarkoitettuja oikeudenkäyntikuluja, voidaan velvoittaa, sen jälkeen kun hänelle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi, yhteisvastuullisesti asianosaisen kanssa korvaamaan kyseiset kulut.

Valtio on katsonut, että kun on tullut selväksi, että valtiota ei voida velvoittaa suorittamaan Vauhkalalle korvausta Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkauksesta, ja kun kantaja asiamiehineen siitä huolimatta on jatkanut asian ajamista, ja asian jatkuvaa paisuttamista esittäen vielä uuden väitteen liittyen uskonnonvapauteen, on tämä ollut huolimaton ja välinpitämätöntä asianajoa. Kyseessä on tältä osin tarpeeton oikeudenkäynti. Näin ollen kantajan asiamies Nummelin tulee tältä osin velvoittaa korvaamaan valtiolle aiheutuvat oikeudenkäyntikulut yhdessä päämiehensä kanssa kantajan hävitessä asian.

Nummelin on kiistänyt valtion näkemykset ja katsonut, että väitteet ovat oikeudellisesti kestävämpiä. Aiemmin valtio on vedonnut asiamiehen kuluvastuuseen liittyvässä vaatimuksessaan kantajan väitteisiin EIS 5 artiklan ja 4. lisäpöytäkirjan 2 artiklan loukkauksista (valtion vastaus 31.8.2022), mutta kantaja on luopunut näihin argumentteihin vetoamisesta jo aiemmin (lausuma yhteenvedosta 17.10.2023. Kantajan lausumat ovat täysin linjassa normaalin, vakiintuneen oikeudenkäyntiprosessin kanssa, jossa varaudutaan ensi- ja toissijaisiin vaatimuksiin vaatimis- ja väittämistäkin edellyttämällä tavalla siihen, että tuomioistuin tulkitsee lakia ja Euroopan ihmisoikeussopimusta eri tavalla kuin kantaja.

Johtopäätökset

Käräjäoikeus toteaa, että oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa avustajan tai asiamiehen korvausvastuuta on pidetty poikkeuksellisen ja henkilökohtaisen kuluvastuun kynnystä korkeana. Asiamiehen kuluvastuu on sanktio hänen prosessisääntöjen vastaisesta toiminnastaan (Jokela 1995, s 162) Asiamiehen kuluvastuu edellyttää normaalista kuluvastuusta poiketen subjektiivista perustetta, eli hänen on tullut tahallaan tai huolimattomuudesta toimia prosessisääntöjen vastaisesti (OK 21:6 §:n viittaus OK 21:4 ja 21:5 §:iin).

OK 21 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja tapoja ovat muun muassa sellaisen väitteen esittäminen, jonka esittäjä on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi, tai tuomioistuimen antamien määräysten noudattamatta jättäminen taikka muunlainen oikeudenkäyntiä pitkittävä velvollisuuden vastainen menettely. OK 21 luvun 4 §:ssä tarkoitettu tapa puolestaan on esimerkiksi tarpeettoman oikeudenkäynnin aloittaminen.

Helsingin hovioikeuden 22.12.2021 antamassa ratkaisussa nro 1699 asiamies tuomittiin päämiehensä ohella kuluvastuuseen ilmeisen perusteettoman ja ilmeisen virheelliseen oikeudelliseen arvioon perustuvan turvaamistoimivaatimuksen ajamisesta.

Asiamiehen kuluvastuu on evätty oikeuskäytännössä ratkaisuihin KKO 1999:122, KKO 2001:65, KKO 2003:46 ja KKO 2005:9.

Käräjäoikeus katsoo, että asiamiehen prosessuaalisessa toiminnassa on ilmennyt puutteita seuraavin osin:

Kanne on tullut vireille siltä osin puutteellisena, että asian silloinen käsittelevä kärjätuomari on yhteenvedosta ilmenevin tavoin edellyttänyt kanteen täydentämistä. Täydentämisen jälkeen kantaja on joutunut luopumaan

kanteesta pääosin, eli väitteistä EIS 5 artiklan ja 4. lisäpöytäkirjan 2 artiklan loukkauksista (valtion vastaus 31.8.2022), (lausuma yhteenvedosta 17.10.2023). Lisäksi kantaja on luopunut vetoamasta alkuperäisen kanteen kuluttajansuojalain vastaiseen toimintaan perustuviin väitteisiin.

Nummelin on esittänyt ilman kärjäoikeuden lausumapyyntöä sekä yhteen lausumapyyntöön liittyen yli kymmenen lisälausumaa. Hän on esittänyt asiassa erilaisia anomuksia, pyyntöjä, asiakirjojen esittämisvaatimuksia, esteellisyysväitteitä ja asian prosessuaaliseen etenemiseen liittyviä vaatimuksia kärjäoikeudelle ja niihin liittyen kanteluita. Kärjäoikeus on, lukuun ottamatta joitakin yksittäisiä lähinnä teknisluonteisia pyyntöjä, hylännyt kantajan asiamiehen edellä selostetut vaatimukset.

Kärjäoikeus katsoo, että edellä selostetut asiamiehen toimenpiteet ovat sinänsä olleet laillisia keinoja päämiehen aseman ja etujen ajamisen ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi, mutta että lausumapyyntöjen vastainen ja sen ylittävä lausumien esittäminen on ollut oikeudenkäyntiä pitkittävää velvollisuuden vastaista menettelyä.

Kärjäoikeus katsoo lisäksi, että kanne sen edellä kuvatuin alkuperäisin ja täydennetyin osin, jolta osin kanteesta on luovuttu, on näiltä osin perustunut ilmeisen virheelliseen oikeudelliseen arvioon ja osoittanut asiamiehen selkeää huolimattomuutta, jolta osin esittäjä on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää kanne aiheettomaksi.

Kärjäoikeus katsoo, että asiamiehen huolimattomuus on edellä mainituin osin ollut niin ilmeistä, että korvausvastuun kynnys on ylittynyt. Muilta osin asiamiehen toimintaa ei voida pitää korvausvastuun edellyttämällä tavalla huolimattomana.

Kärjäoikeus katsoo, että asiamiehen huolimattomuudesta on aiheutunut Suomen valtiolle kanteesta luovutuin osin vastaamisen osalta ja ylimääräisiin lausumiin vastaamisen osalta yhteensä noin 50 tunnin ylimääräinen ajankäyttö, josta osa on kohdistunut avustavan henkilöstön ajankäyttöön. Tämän vuoksi kärjäoikeus katsoo, että Nummelin on velvoitettava osallistumaan oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimukseen Vauhkalan kanssa yhteisvastuullisesti 20.000 euron osalta.

Tuomiolauselma

Kanne hylätään

Kantaja Mika Vauhkala velvoitetaan suorittamaan korvaukseksi Suomen valtiolle oikeudenkäyntikuluista yhteensä 105.000 euroa ja asianosaiskuluista yhteensä 2.500 euroa, johon korvausvelvollisuuteen Aki Nummelin velvoitetaan osallistumaan yhteisvastuullisesti Vauhkalan kanssa yhteensä 20.000 euron osalta, kaikki määrät korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkeineen siitä lukien, kun kuukausi on kulunut tuomion antamisesta.

Kantaja Mika Vauhkala velvoitetaan suorittamaan korvaukseksi oikeudenkäyntikuluista Fazer Ravintolat Oy:lle yhteensä 16.460 euroa korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkeineen siitä lukien, kun kuukausi on kulunut tuomion antamisesta.

Muutoksenhaku

Ratkaisuun saa hakea muutosta valittamalla.

Määräajat

Tyytymättömyyden ilmoitus	7.6.2024
Valitus	1.7.2024
Vastavalitus	15.7.2024

Sähköinen allekirjoitus

Käräjätuomari Markku Saarikoski